

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK BİLİM DALI

Rusya Federasyonu Yabancı Yatırımlar Federal
Kanununun Türkiye Cumhuriyeti Doğrudan Yabancı
Yatırımlar Kanunu ile Karşılaştırması

Yüksek Lisans Tezi

Eldar AZİZOV

İstanbul 2008

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK BİLİM DALI

Rusya Federasyonu Yabancı Yatırımlar Federal
Kanununun Türkiye Cumhuriyeti Doğrudan Yabancı
Yatırımlar Kanunu ile Karşılaştırması

Yüksek Lisans Tezi

Eldar AZİZOV

Danışman: Prof. Dr. Nuray EKŞİ

İstanbul 2008

Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Tez Onay Belgesi

HUKUK Anabilim Dalı ÖZEL HUKUK Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi
ELDAR AZIZOV' ın RUSYA FEDERASYONU YABANCI YATIRIMLAR FEDERAL
KANUNUNUN TÜRKİYE CUMHURİYETİ DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR KANUNU
İLE KARŞILAŞTIRMASI adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 17.07.2008
tarih ve 2008-12/16 sayılı kararıyla ile oluşturulan jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu
ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

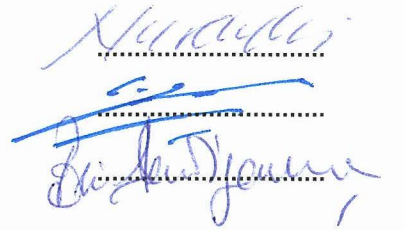
İmzası

Tez Savunma Tarihi : 24.11.2008

1) Tez Danışmanı : PROF. DR. NURAY EKŞİ

2) Jüri Üyesi : PROF. DR. CEVDET YAVUZ

3) Jüri Üyesi : YRD. DOÇ.DR. İNCİ ATAMAN FİGAN MEŞE

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

KISALTMALAR	V
-------------------	---

GİRİŞ	1
-------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI

I. YABANCI SERMAYE YATIRIMLARINA YOL AÇAN SEBEPLER	3
--	---

II. YABANCI SERMAYE YATIRIMI TANIMI VE KAVRAMLAR	4
--	---

A. Yabancı Yatırım	4
--------------------------	---

1. Doğrudan Yabancı Yatırım	6
-----------------------------------	---

2. Yabancı Yatırım Sermayesi	7
------------------------------------	---

3. Portföy Yatırım	8
--------------------------	---

4. Özellikli Yabancı Yatırımlar	9
---------------------------------------	---

5. Yeniden Yatırım	11
--------------------------	----

B. Yabancı Yatırımcı	12
----------------------------	----

1. Yabancı Gerçek Kişi	14
------------------------------	----

2. Yabancı Tüzel Kişi	15
-----------------------------	----

3. Yabancı Devletler	16
----------------------------	----

4. Uluslararası Kuruluşlar	17
----------------------------------	----

C. Yatırım Projesi	17
--------------------------	----

1. Yatırım Projesi	17
--------------------------	----

2. Yatırım Projesinin Geri Dönüşüm Süresi	18
---	----

D. Yabancı Yatırımların Vergilendirilmesi.....	19
--	----

III. YABANCI SERMAYE YATIRIMLARINA TANINAN İMKÂNLAR VE YABANCI SERMAYE FAALİYETLERİNİN TÜRLERİ..... 21

A. Yabancı Yatırımcının Yatırım Serbestisi ve Milli Muamele Prensipleri	21
---	----

B. Yabancı Sermaye Yatırımlarının Gerçekleştirme Yöntemleri	24
---	----

1. Şirket Kurmak	26
------------------------	----

a. Şirketlerin Kuruluş Şekilleri.....	28
---------------------------------------	----

b. Rusya’da Şirket Kuruluşu	28
-----------------------------------	----

c. Türkiye’de Şirket Kuruluşu.....	30
------------------------------------	----

2. Yabancı Sermayeli Ticari Kuruluşların Şubeleri	33
---	----

a. Rusya’da Yabancı Sermayeli Ticari Kuruluşların Şubeleri.....	33
---	----

b. Türkiye’de Yabancı Sermayeli Ticari Kuruluşların Şubeleri.....	35
---	----

3. İrtibat Büroları.....	37
--------------------------	----

a. Rusya’da İrtibat Bürosu Açma.....	38
--------------------------------------	----

b. Türkiye’de İrtibat Bürosu Açma	40
---	----

4. Joint Venture.....	41
-----------------------	----

İKİNCİ BÖLÜM

YABANCI YATIRIM MEVZUATININ YABANCI YATIRIMCIYA SAĞLADIĞI KORUMALAR ve TEŞVİKLER

I. YABANCI YATIRIMCIYA SAĞLANAN KORUMALAR	43
---	----

A. Yabancı Yatırımcıların Hak ve Menfaatlerinin Engellenmesi ve Sınırlanmasına Karşı Garantiler	43
---	----

1. Millileştirme veya Kamulaştırma.....	43
---	----

2. El Koyma	44
-------------------	----

3. Müsadere	46
-------------------	----

B. Yabancı Yatırımcıların Yatırım Gelirlerinin Kullanılması	46
C. Yabancı Yatırım ile İlgili Sınırlamalar	47
D. Yabancı Yatırımcıların Gayrimenkul Edinimi	48
E. Yabancı Yatırımcının Haklarının Korunması	51
II. YABANCI YATIRIMCIYA TANINAN TEŞVİKLER	52
III. YABANCI YATIRIMCILARIN ÇALIŞMA İZİNLERİ	55
A. Rusya’ da Yabancı Yatırımcıların Çalışma İzinleri	56
B. Türkiye’ de Yabancı Yatırımcıların Çalışma İzinleri	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YABANCI SERMAYENİN MİLLETLERARASI ANTLAŞMALARLA KORUNMASI

I. YABANCI YATIRIMLARIN ÇOK TARAFLI ULUSLARARASI ANLAŞMALARLA KORUNMASI.....	60
A. Devletler ve Diğer Devletlerin Vatandaşları Arasındaki Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümlemesi Hakkında Konvansiyon (ICSID)	62
B. Çok Taraflı Garanti Kuruluşu Antlaşması (MIGA)	65
II. YABANCI YATIRIMCILARIN İKİ TARAFLI ANTLAŞMALARLA KORUNMASI	68
A. Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmaları.....	69
B. Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşma	73
SONUÇ.....	78
EKLER.....	83
Ek-1. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Rusya Federasyonu Hükümeti Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşma.....	83

Ek-2. Rusya Federasyonunda Yabancı Yatırım ile ilgili Federal Kanun	91
Ek-3. Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu.....	107
KAYNAKÇA	112

KISALTMALAR

a. g. e	: adı geçen eser
b	: bent
BK	: Borçlar Kanunu
BKK	: Bakanlar Kurulu Kararı
Bkz/bkz.	: Bakınız
dn.	: Dipnot
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DYYK	: Doğrudan Yabancı Yatırım Kanunu
DYYKUY	: Doğrudan Yabancı Yatırım Kanunu Uygulama Yönetmeliği
DYYYUPİHY	: Doğrudan Yabancı Yatırımlarda Yabancı Uyruklu Personel İstihdamı Hakkında Yönetmelik
EŞHK	: Ecnebi Anonim ve Sermayesi Eshama Münkasem Şirketlerle Ecnebi Sigorta Şirketleri Hakkında Kanunu Muvakkat
f	: fıkra
ICSID	: Convention on the Settlement of Investment Disputes between States and Nationals of Other States
HM	: Hazine Müsteşarlığı
HMYSGM	: Hazine Müsteşarlığı Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü
OESD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
Md/md.	: madde
MIGA	: Multilateral Investnet Guarantee Agency
No	: Numara
R.F-160-F3	: Rusya Federasyonu 160-F3 Sayılı Federal Kanun
RG	: Resmi Gazete
S	: Sayı
s.	: sayfa
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
YSÇK	: Yabancı Sermaye Çerçeve Kararı
YSGM	: Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü

GİRİŞ

Ülkeler arasında artan ticari ilişkiler, mal ve hizmetlerin sınır ötesi alanda pazarlanması ve satılması, küreselleşen ulaşım, iletişim ağları ve uluslararası şirketlerin faaliyetlerin artmasının söz konusu olduğu ekonomik sistemler, ülkelerin ekonomik dengelerini etkiler hale geldi. Yabancı sermayeler ülkelerin ekonomilerine o kadar etkili olmaya başladı ki, meydana gelecek herhangi bir ekonomik dalgalanmanın sebebi olarak yabancı sermayenin girişi ve çıkışı görülmektedir. Gelişmekte olan ülkeler kalkınma için ilk başlarda borç alma yöntemini seçmişlerdi. Ancak borçlarını ödemeleri konusunda sıkıntıya düşmüşler ve zamanla bu sıkıntılar ülkelerinde ekonomik krizlere sebep olmuştur¹. Bunların da bir neticesi olarak gelişmekte olan ülkeler sıkıntılardan kurtulmanın yolunun yabancı sermaye çekmek olduğunu görmüşler ve bu konuda çalışmalar yapmaya başlamışlardır. Tabii ki yabancı sermaye yatırımcıları, ülkelerin istikrarı ve hukuk düzenine göre yatırım yapılacak ülkeyi belirliyorlar. İstikrarı olmayan devletlerde yabancı sermaye de risk altındadır. Yabancı yatırımcılar yurt dışında iş yapmak istediklerinde, öncelikli olarak ülkelerin yabancı sermayeye bakış açılarını ve hukuki himayelerini araştırırlar ve ona göre karar verirler.

Bu çalışmada, yabancı sermaye yatırımı genel uygulama şekilleri ve dünyada uygulamada karşılaşılan yabancı sermaye politikaları ve stratejileri ele alınmıştır. Ardından tezimizin ikinci kısmında, dünyanın şüphesiz en büyük coğrafyasına ve en büyük ekonomilerinden birine sahip olan ve Türkiye'ye komşu olan Rusya Federasyonunun 1999 yılında kabul edilen 160-F3 Sayılı Yabancı Yatırımlar ile ilgili Federal Kanun² (Bundan sonraki açıklamalarda RF 160-F3 sayılı Federal Kanun olarak anılacaktır) ile 2003 yılında yürürlüğe giren Türkiye Cumhuriyeti, 4857 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanununu³ (Bundan sonraki açıklamalarda 4875 sayılı Kanun

¹ TİRYAKİOĞLU Bilgin, Doğrudan Yatırımların Uluslararası Hukukta Korunması, Ankara 2003, s. 34.

² RF 160 sayılı Federal Kanun, tarafımda tez çalışması amacıyla Türkçeye tercüme edilmiş ve teze eklenmiştir.

³ RG 17. 06. 2003 / 25141.

olarak anılacaktır) karşılaştırmalı olarak inceleyeceğiz. Dolayısıyla yabancı yatırım ve onun unsurlarını tanımlarken sadece Türk hukukunda kullanılan kavramlar değil aynı zamanda uluslararası alanda, özellikle Rusya Federasyonu yatırım kanununda kullanılan bazı kavramları da tanıtmaya çalışacağız.

Burada ayrıntılı olarak Rusya Federasyonu ile Türkiye Cumhuriyetinde yatırım kararı almış olan yabancılara yatırım yaparken atmaları gereken adımlar, şirket kuruluşlarından gayrimenkul edinimlerine kadar yasaların tanıdıkları imkânlar ve karşılaşılabilecek muhtemel sorunlar ile bunlara yönelik çözüm yolları mevzuat çerçevesinde değerlendirilmiştir. Dolayısıyla bu iki ülke arasında imzalanmış olan bazı antlaşmalarla, özellikle yatırımın karşılıklı korunması ve teşviki antlaşması ışığında karşılaşılabilecek sorunlara karşı çözüm yollarını incelemeye çalışacağız⁴. Çok Taraflı Yatırım Garanti Kuruluşu' un (MIGA⁵) fonksiyonları ve uygulama alanları, garantilerin kapsamı ve çalıştırma şekli ve Devletler ve Diğer Devletlerin Vatandaşları Arasındaki Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümlemesi hakkındaki Konvansiyon (ICSID⁶) kapsamındaki garanti ve sorunların çözüm yolları ele alınmıştır.

⁴ RG 16.05.2000 / 24051. Antlaşmanın onay kanunu için bkz. RG 11.11.1999 / 23873. “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Rusya Federasyonu Hükümeti Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşma” bundan sonra kısaca “Rusya ile Türkiye Arasındaki Yatırım Antlaşması” olarak anılacaktır.

⁵ Multilateral Investment Guarantee Agency. RG 27.01.1991 / 20768.

⁶ Convention on the Settlement of Investment Disputes between States and Nationals of Other States, RG 6.12.1988 / 19830.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI

I. YABANCI SERMAYE YATIRIMLARINA YOL AÇAN SEBEPLER

Özellikle XIX. yüzyılın başlarında yabancı yatırım faaliyetleri dünya ekonomi tarihinde karşımıza çıkmaktadır. Ekonomik açıdan gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkeler, aslında sahip oldukları zenginlikleri hem maddi imkânsızlıklar hem de teknoloji yetersizliği nedeniyle kullanamıyorlardı. Bunun için ekonomik olarak gelişmemiş ama yeraltı kaynakları açısından zengin ülkeler sahip oldukları bu zenginlikleri düşük fiyata ama mecbur kalarak bu işten anlayan, sermayesi olan yabancılara, yabancı ülkelerin kullanımına açmışlardır. Tarihte bu tür vakalarla çok karşılaşırız. Kanaatimce bunlardan en önemlilerinden biri şu an dünyaca meşhur Nobel kardeşlerini örnek olarak verebiliriz. XIX yüzyılın ortalarında yeraltı kaynakları ile zengin olan Bakü' ye gelerek dünyanın ilk petrol boru hattını 1859⁷ yılında döşeyerek yabancı yatırımın adeta ilk taşlarını koymaya başlamıştır. Özetle sanayileşen Batı ülkeleri yine sahip oldukları bilgi ve sermaye birikimi ile daha fazla kâr sağlayacakları alanda, daha fazla kâr sağlayacakları ülkelerde yatırım yapmaya başlamışlardır⁸.

Tüm ekonomik olgular gibi yabancı yatırımın da, yatırımın gerçekleşeceği ülke için olumlu yönleri vardır. Şöyle ki, ülkelerin reel sermayelerinin artması, ekonomik gelişimin hızlanması, ülkenin ödeme bakiyesinin artması, yeni teknolojilerin gelişi, yönetim ve organizasyon yöntemlerinin gelişmesi yabancı sermaye yatırımlarının dikkat çeken önemli yönlerindendir⁹.

⁷ SARIAHMETOĞLU Karagür Nesrin, 'Nobeller' in Bilinmeyen Bakü Günleri, <http://www.chronicledergisi.com/content/view/76/1/> (16.04.2008).

⁸ CÖMERT F, Yabancı Sermayenin Düny, Bugünü ve Geleceği, Hazine Dergisi, Ekim 1998, S. 12, s. 1; AYDEMİR Deniz Kırılı, Yabancı Yatırımların Korunması, İstanbul 2005, s. 21.

⁹ ЗУБЧЕНКО Л. А, Иностранные Инвестиции. [ZUBÇENKO L.A, İnostrannıye İinvestitsii (Yabancı Yatırım)] Moskova 2006, s. 15.

Tarihi süreç hızla gelişerek yabancı yatırımın daha küresel bir hâl alması ve zamanla ülkelerin gelişmesiyle hukuk sistemlerindeki gelişmelere paralel olarak yabancı yatırım mevzuatları da şekil almaya başlamış ve gittikçe daha fazla etkin hukuki himayeler sağlamaya başlamıştır. Bu süreçlere paralel olarak yabancı yatırım faaliyetleri, dünya ekonomisinde gelişen mevzuat, teknoloji ve hukuki ilişkiler neticesinde hızla artmaya başlamıştır. 2004 verilerine göre tüm dünyada faaliyet gösteren yabancı yatırımın rakamsal değeri 9 trilyon ABD doları civarında olmuştur¹⁰. Tüm yatırımlar 70 binden fazla uluslararası ölçekli şirketler ve bunların 690 binden fazla şubeleri ile yapılmaktadır. Bu yatırımların üretimi 19 trilyon ABD doları ciro sağlamıştır.

II. YABANCI SERMAYE YATIRIMI TANIMI VE KAVRAMLAR

A. Yabancı Yatırım

Öncelikle yatırım kavramının ne ifade ettiğine bakmamız gerekir. Yatırım, kâr elde etmek amacıyla, uzun veya kısa vadeli olarak bir şirkete parasal değer ifade edilebilen sermayenin yatırılmasıdır¹¹. Bu ifadeye yabancılık unsuru kattığımızda, yabancı yatırım tanımına ulaşmış oluruz. Dolayısıyla, kâr elde etmek amacıyla bir şirkete, parasal değer ile ifade edilebilen maddi varlıkların veya fikri hakların, teknolojilerin ve sair imkânların yabancı bir ülkede yatırılması ile yabancı yatırım tanımına ulaşmış oluruz.

Yabancı yatırım, bir ülkede yerleşik kişi veya kurumların yani doğrudan yatırımcıların bir başka ülkede kalıcı ekonomik çıkar elde etme amacını yansıtmaktadır¹².

¹⁰ ЗУБЧЕНКО, 15.

¹¹ ЗУБЧЕНКО, 7.

¹² OECD Benchmark Definition of Foreign Direkt Investment, 3rd edition, 1999 (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı), DEMİRCAN Hayrettin, Dünyada ve Türkiye’de Yabancı Sermaye Yatırımları ve Stratejileri, Ankara 2003, s. 1.

Yabancı yatırım veya başka bir ifadeyle yabancı sermaye, doktrinde tartışılacak çok fazla tanımlamalarla ifade edilmeye çalışılmıştır. Bunlardan en yaygın olanı “dış ülkelerde yabancılar elinde oluşan ve ekonomik değer ifade eden birikimlerdir” şeklinde ifade edilirken yabancıların elinde oluşan maddi ve maddi olmayan değerler anlaşılmaktadır¹³.

Rusya Federasyonu yabancı yatırımlarla ilgili Federal kanunda, yabancı yatırım, “Rusya’da yabancı yatırımcıya ait medeni hakların (eğer bu haklar Rus kanunlarınca engellenmemiş veya sınırlandırılmamış ise), aynı zamanda parasal değeri, kıymetli evrak (yabancı döviz ve Rus parası olarak), sair mülkiyetler, mülkiyet hakları, parasal değeri olan fikir ve sanat eseri gibi sair istisna hakları ve bilgi hizmetlerinin, yabancı sermayenin yatırım faaliyeti olarak gerçekleştirmesidir”(RF 160-F3 sayılı Federal Kanun md.2).

Yabancı yatırımlar yatırım şekline göre farklılıklar arz edebilirler. Yatırımlar üretim kapasitesine göre, normal yatırım ve öncelikli yatırım olarak ayrıldığı gibi, yatırım esnasında yüklenecek sorumluluk ve risk açısından doğrudan yabancı yatırım ve dolaylı yabancı yatırım şeklinde de ayrıma tabi tutulmuştur. Ayrıca bazı yatırımlar üretim alanlarına göre, hacimlerine göre, yatırımın gerçekleşme süresine göre (kalıcı veya geçici süreli), mülkiyet durumuna göre (özel veya devlet) ve özelliğine ve devletin iştirak payına göre (kredi, tahvil, vergi teşvikleri, garanti) ayrıma tabi tutulmuşlardır¹⁴.

Yabancı yatırım veya yabancı sermaye kavramının içeriği zamanla gelişip yeni boyutlar kazandığı için tanımı hukuki metinlerde net bir şekilde ifade edilmemiş, genellikle sınırlayıcı olmayan örnekler verilmiştir. En geniş anlamda ifade edilirse “dış ülkelerde, yabancılar elinde oluşan ve ekonomik değer ifade eden birikimlerdir”¹⁵.

¹³ ERTEN Rıfat, Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanununun Türk Yabancılar Hukuku Sistemi İçindeki Yeri ve Rolü. Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Türkiye İş Bankası Vakfı- Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi. Ankara 2005, s. 21; TORUN O. N, ”Yabancı Sermaye Uygulamaları ve Bazı Öneriler”, Sevk ve İdare Dergisi, 1975, S. 88, s. 17.

¹⁴ ГУЩИН В. В / ОБЧИННИКОВ А. А, Инвестиционное Право. [GUŞİN V.V / OVÇİNNİKOV O.O, Investitsionnoe Pravo (Yatırım Hukuku) Rossiyskoye Yuridicheskoye Obrazovaniye (Rus Hukuk Öğrenimi)], Moscow 2006, s. 75.

¹⁵ ERTEN, 21.

1. Doğrudan Yabancı Yatırım

Yabancı bir ülkede tamamen yabancı sermaye kaynaklı bir şirket kurmak veya var olan bir şirketi satın almak veya bir şirketin sermayesini artırmak amacıyla yurt dışından getirilen parasal değerlerle beraber teknoloji, know-how, işletmecilik bilgisi ve yatırımcıların kontrol yetkisini de beraberinde getiren yatırımlara doğrudan yabancı yatırım denir (4875 sayılı Kanun. md. 2., RF 160-F3 sayılı Federal Kanun md. 2). Tanımdan da anlaşılacağı gibi doğrudan yabancı yatırımlar için sadece %100 yurt dışından getirilen yabancı sermaye için değil aynı zamanda yerel yatırımcılar ile beraber yabancıların yaptıkları sermaye ve sair yatırımlar doğrudan yabancı yatırım kapsamına girmektedir.

Doktrindeki bir görüşe göre doğrudan yabancı yatırım için yatırımcının hisse miktarı önemli değildir. Gerçek kişi veya tüzel kişi yatırımcıların, yatırımın % 100'üne veya %10'una sahip olması arasında fark yoktur¹⁶. Bu görüşle ilgili özellikle Rus hukukunda geçerli olan ve Türk Ticaret Kanun tasarısında var olan bir konuya değinmekte fayda vardır. Bilindiği gibi Türk hukuk sisteminde dolayısıyla Türk Ticaret Kanunu'nda şirket kuruluşu ile ilgili limitet ortaklı şirketlerde en az iki ortak aranmaktadır. Yalnız Rusya Federasyonu şirketler hukuku düzenlemesinde limited ortaklı ticari müesseselerin tesisinde bir kişi yeterli görülmektedir¹⁷. Tek kişilik şirket kuruluşu düzenlemesi Türk Ticaret Kanununu tasarısında yerini almış bulunmaktadır¹⁸. Dolayısıyla Rus Hukukundaki yabancı yatırımcı olarak belirtilen gerçek kişi ticari kuruluşu, ileride Türk şirketler hukuku sisteminde de görmemiz mümkün olacaktır.

Rus kanununda doğrudan yabancı yatırım tanımı yapılırken, ülke sınırlarında medeni kanuna uygun olarak faaliyet gösteren veya en az %10 yabancı sermaye ile kurulan ticari kuruluşların, ülke sınırlarında yabancı tüzel kişilerin açmış oldukları

¹⁶ ОРЛОВА Елена Роалдовна, Инвестиции (ORLOVA Elena Roaldovna, Yatırım) Moscow 2007, s. 12.

¹⁷ Rusya Fedrasyonu Devlet Dumasında 14 Ocak 1998 tarihinde kabul edilen, 8.02.1998 tarihli N14 - F3 sayılı Rusya Federasyonu Limited Şirketler Kanunu, md. 2 (1).

¹⁸ Türk Ticaret Kanun Tasarısı, md. 573. (1). bkz. <http://www.kgm.adalet.gov.tr/tktasarısı.htm>. 20. 11. 2008.

şubelerin, Bağımsız Devletler Topluluğunun dış ticaret faaliyetleri ve ticaret protokolünde belirtilen gümrük değeri en az bir milyon Ruble olan finansal kiralama faaliyetleri, doğrudan yabancı yatırım faaliyetleri olarak sayılmıştır (RF 160-F3 sayılı Federal Kanun md. 2).

Türk kanununda, doğrudan yabancı yatırım için, yabancı yatırımcı tarafından, yurt dışından getirilen; Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasınca alım satımı yapılan konvertibl para şeklinde nakit sermaye, şirket menkul kıymetleri (devlet tahvilleri hariç), makine ve teçhizat, sınaî ve fikrî mülkiyet hakları ve yurt içinden sağlanan, yeniden yatırımda kullanılan kâr, hâsılat, para alacağı veya malî değeri olan yatırımla ilgili diğer haklar, doğal kaynakların aranması ve çıkarılmasına ilişkin haklar, gibi iktisadî kıymetler tanımda yerini almıştır (4875 sayılı Kanun md. 2).

Doktrindeki bir görüşe göre, doğrudan yabancı yatırımın amacı, yabancı sermayeli müesseseyi kendi çıkarları doğrultusunda (yüksek gelir elde etmek, gümrük vergilerinden etkilenmeden pazara girmek, daha ucuz iş gücü olan bölgede üretim yapmak, hammadde ve ekipman kaynağı ve kısaca kârlı üretim) kullanmaktır¹⁹.

2. Yabancı Yatırım Sermayesi

Rusya Federasyonu yabancı yatırımlarla ilgili Federal kanunda, doğrudan yabancı yatırım tanımı ve yabancı yatırım tanımında yabancı yatırım sermayesi olarak kullanılacak araçlar sıralanmıştır. Türk doğrudan yabancı yatırım kanununda sıralanan sermaye araçları ile karşılaştırma yapıldığında şu sonuçlara varılabilir yapacak olursak: her iki ülkede, yurt dışından getirilen nakit sermaye, kıymetli evrak (şirket menkul kıymetler), makine ve ekipmanlar, fikri ve sınaî mülkiyet hakları ile beraber yurt içinde temin edilen mülkiyet ve haklarla beraber, var olan bir yatırımdan elde edilen kâr ve gelirlerde yabancı yatırım sermayesi olarak kullanılabilir (4875 sayılı Kanun md. 2. (b); RF-160 F3 sayılı Federal Kanun md. 2).

¹⁹ ОРЛОБА, 153.

3. Portföy Yatırım

Doğrudan yatırımla beraber, dünyada dolaylı yabancı yatırım şekli de çok gelişmiştir. Portföy yatırımlar olarak da adlandırılan dolaylı yabancı yatırımda, eskiden beri var olan ve halka açılan dolayısıyla borsada işlem gören şirket hisselerinin, yabancı yatırımcı gerçek kişi veya yabancı tüzel kişilerin bu hisselerden satın alması söz konusudur²⁰. Portföy yatırımlarda doğrudan yatırımlara nazaran daha kolay ve kısa yoldan para kazanma söz konusu olmaktadır. Bu tür yatırımlar genellikle daha kısa bir dönem için faiz ve temettü kazancı elde etmek amacıyla bankalar ya da sair yatırım fonları vasıtasıyla yapılmaktadır²¹. Doğrudan yabancı yatırımlardan farklı olarak portföy yatırımlarda yatırımcı için tek mesele kâr elde etmektir, dolayısıyla şirketin yönetimi ile ilgilenmemektedir²².

Doğrudan yabancı yatırım tanımını yaparken, yurt dışından getirilen maddi ve fikri haklardan bahsetmiştik. Çünkü doğrudan yabancı yatırımlarda, dolaylı yabancı yatırım dediğimiz portföy yatırımlardan farklı olarak bir müteşebbislik faaliyeti söz konusudur. Portföy yatırımlarında sadece hisse senedi alarak, herhangi bir müteşebbislik faaliyeti yürütmeden yapılan bir yatırım söz konusudur²³. Yatırım yapılan yerin kâr veya zarar etmesi portföy yatırımcısının müdahale alanı dışında bulunan bir konudur. Dolayısıyla portföy yatırımcısı, sadece sermayesi olan nakit para ile hisse senedi alarak şirketin hisse senetlerinin değerinin yükselmesiyle kâr, değerlerin düşmesiyle zarar eder. İsteddiği zaman senetleri satarak yatırım faaliyetine her zaman son verebilir. Doğrudan yabancı yatırımdan bahsederken üzerinde durduğumuz konu olan müteşebbislik faaliyeti, incelememiz gereken bir konudur. Müteşebbislik faaliyeti ile anlamamız gereken öncelikli konu, söz konusu faaliyeti veya yatırımı bizzat yürütmek

²⁰ AYDEMİR Deniz Kırılı, Yabancı Yatırımların Korunması, İstanbul 2005, s. 26.

²¹ ARIKAN Deniz, Türkiye’de doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları, İstanbul 2006, s. 7.

²² OPJOBA, 147.

²³ OPJOBA, 12.

ve kâr etmeyi amaçlamaktır²⁴. Dolayısıyla burada yurt dışından getirilen veya yurt içinde temin edilen yatırım araçları, müteşebbislik faaliyetleri için gereken unsurlardır.

Portföy yatırımı, yabancı yatırımcılar, borsada işlem gören şirketlerinin sermayesi olan hisse senetlerini temin ederken, şirketin faaliyet konusuna müdahale edemeyecekleri ve şirketin sevk ve idaresinde de hiçbir şekilde rol alamayacakları gibi diğer devlet tahvilleri ve kıymetli evraklar temin edilirken de devletin yükümlülüklerine karışamazlar²⁵.

Acaba Türk hukukundaki dolaylı iştirakin portföy yatırımından bir farkı var mı şeklinde bir sorunun aklımıza gelmesi tanımın eksikliğinin sonucudur. Yalnız burada aralarında ufak da olsa bir farkın varlığına dikkatimizi çekmek durumundayız. Portföy tipi yatırımlarda iştirak eden şirket, yurt dışında yerleşik kişi veya kuruluş iken dolaylı iştirakte bulunan yatırımcı, Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı sermayeli ticari kuruluştur²⁶. Ayrıca portföy yatırımda sadece var olan bir şirkete iştirak söz konusu iken, dolaylı iştirakte hem mevcut şirkete iştirak hemde yeni kurulacak bir şirkete iştirak söz konusudur²⁷.

4. Özelliikli Yabancı Yatırımlar

Devletin ekonomisini kalkındıracak önemli faktörlerden biri şüphesiz yabancı sermaye yatırımlarıdır. Bunun içindir ki uygar dünya ülkelerinin neredeyse hepsinde yabancı sermaye yatırımları ile ilgili yasalar mevcuttur. Bu kanunların ilk maddelerinde kanunun çıkarılma amacı olarak, yabancı yatırımcıların özendirilmesi, yatırımcıların haklarının korunması ve yatırımlarının güvence altına alınması gibi tanımlara yer verilmiştir. Rusya Federasyonu Yabancı Sermaye Yatırımları Kanununda daha büyük

²⁴ ЗУБЧЕНКО, 10.

²⁵ ЗУБЧЕНКО, 11.

²⁶ ERTEN, 91.

²⁷ ERTEN, 91.

yatırımcıları korumak ve onları özendirmek amacıyla, öncelikli veya özellikli yatırım kavramına yer verilmiştir. Adından da anlaşılacağı gibi öncelikli ve özellikli yabancı yatırımlar için öncelikli bir takım kolaylıklar ve güvenceler sağlanmıştır. Hangi yatırımların öncelikli olduğunu tespit etmek için kanunda öncelikli yatırım projesi kavramına yer verilmiştir. Öncelikli yatırım projesi öyle bir projedir ki, diğer normal yatırım projelerden farklı olarak burada daha fazla teşvik ve garantiler söz konusu olmaktadır²⁸. Bu tür projeler Rusya Federasyonu hükümetinin özel himayesinde gerçekleşmektedir. Önemli teşvik ve garantilerin kaynağı da hükümetin kendisidir²⁹.

Rus kanununda öncelikli yabancı yatırım ifadesi öncelikli yatırım projesinin tanımı yapılarak tam olarak neyi ifade ettiği açıklanmıştır. Rusya Federasyonunda, en az 1.000.000.000 Ruble (veya ilgili kanunun yürürlüğe giriş tarihindeki Rusya Federasyonu Merkez bankasının bu miktar Rus parasının karşılığı olacak yabancı döviz) veya yabancı yatırımcının iştirak ettiği bir yatırım projesindeki yabancı yatırımcının iştirak payının miktarı en az 100.000.000 Ruble (veya ilgili kanunun yürürlüğe giriş tarihindeki Rusya Federasyonu Merkez bankasının bu miktar Rus parasının karşılığı olacak yabancı döviz) olan, Rusya Federasyonu Hükümetince tasdik edilen projeler, özellikli yatırım projeleri olduğu anlatılmaktadır (RF-160 F3 sayılı Federal Kanun md. 2).

Türk hukukunda doğrudan yabancı yatırım kanununda özellikli yatırım kavramına rastlamasak da yabancı sermaye yatırımlarını hayata geçirme şekil ve yöntemlerini açıklayıcı hale getirmek amacıyla bir takım yönetmelikler çıkarılmıştır. Bu yönetmeliklerden biri, Doğrudan Yabancı Yatırımlarda Yabancı Uyruklu Personel İstihdamı Hakkında Yönetmeliktir (DYYYUPIHY). Bu yönetmeliğin esas amacı özellik arz eden yatırımlarda istidam edilecek kilit personele uygulanacak hükümleri ortaya koymaktır. Yönetmelik yatırımın özellikli doğrudan yabancı yatırım olması için bazı şartlar getirmiştir. Bu şartlardan en az birini sağlayan şirketler özellikli yabancı yatırım gerçekleştirmiş olur.

²⁸ ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 82.

²⁹ ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 82.

a) Yabancı ortakların toplam sermaye payının en az dört yüz bin Türk Lirası kaydıyla şirket veya şubenin son yıl cirosunun en az 30 milyon Türk Lirası olması ya da şirket veya şubenin son yıl ihracatının en az 1 milyon ABD Doları olması yahut şirket veya şubede son yıl içinde Sosyal Sigortalar Kurumuna kayıtlı en az 250 personelin istihdam edilmesi (DYYYUPİHY md. 2).

b) Şirket veya şubenin yatırımda bulunacak olması halinde, öngörülen asgari sabit yatırım tutarının en az 10 milyon Türk Lirası olması (DYYYUPİHY md. 2).

c) Ana şirketin merkezinin bulunduğu ülke dışında en az bir ülkede daha doğrudan yabancı yatırımı bulunması (DYYYUPİHY md. 2).

Dolayısıyla Türk hukukunda da bir yatırımın özellikli doğrudan yabancı yatırım olması durumunda yani Türkiye Cumhuriyeti sınırlarında gerçekleşen bir yatırım 4875 sayılı Kanun çerçevesinde doğrudan yabancı yatırım ise, şirketin sermayesinin büyüklüğü ve faaliyet ölçüsü, yönetmelikteki şartlara uyuyorsa veya yabancı sermayeli yatırımcı büyük oranda yatırımda bulunması ve yabancı yatırımın birden fazla ülkede gerçekleştirmiş olması durumunda yatırımın niceliksel büyüklüğüne bakmaksızın, özellikli doğrudan yabancı yatırım statüsü altında yabancı personel istihdamı için çalışma izni başvurularında yukarıda yazılı olan hususlar belgelendikte daha farklı ve öncelikli olarak muamele göreceği yönetmelikçe belirtilmiştir³⁰.

5. Yeniden Yatırım

Yabancı yatırımın en temel özelliği, yatırıma söz konusu olacak sermayenin yurt dışından getirilmesidir. Yabancı sermayenin içine nakit olarak para, taşınır veya taşınmaz mallar üzerindeki mülkiyet hakları ile ipotek, rehin gibi âyni haklar, hisse senetleri, ve şirketlere katılımın diğer şekilleri, ekipman, teknoloji, telif hakları, patent, sınai tasarım, marka gibi fikri ve sınai hakların girdiği, know-how ve benzer haklar³¹,

³⁰ ERTEN, 119.

³¹ TİRYAKİOĞLU, 168.

olduğu uluslararası alanda kabul edilmiş bir konudur. Yabancı yatırımın bir diğer özelliği, yapılan yatırımlar sonucu elde edilen kârların, vergiler ve sair kamusal borçlar çıkarıldıktan sonra yurt dışına rahat çıkarılabilmesi esasıdır³². Yalnız bu kârların yurt dışına çıkarılmayıp yeniden farklı bir alanda veya aynı işte yatırım aracı olarak kullanılması mümkündür³³. Yabancı yatırım sermayesinin yurt dışından getirilmeden yurt içindeki ama yurt dışına çıkabilen bir sermayenin yeniden değerlendirilerek yatırım aracı olarak kullanılmasını yeniden yatırım olarak ifade ederiz.

Rus hukukunda Rusya Federasyonu yabancı yatırımlarla ilgili Federal Kanun yeniden yatırımı (reinvestment) “yabancı yatırımcının veya yabancı sermayeli ticari şirketin, gelir veya kazançlarını Rusya Federasyonu sınırlarında başka girişimcilik faaliyeti olarak tekrar bir yatırım projesinde kullanmasıdır” şeklinde tanımlanmıştır (R.F. 160-F3 sayılı Federal Kanun. md. 2).

B. Yabancı Yatırımcı

Yabancı sermaye yatırımları konusunu incelerken öncelikle yabancı kavramını, ardından yabancı sermaye ve yabancı yatırımcıları tespit etmemiz gerekir. Yabancılar, bir ülkede bulunan ve o devletin hukukuna göre vatandaş sayılmayan gerçek kişiler ve tescil edildikleri devletin hukukuna göre yerli şirket statüsüne sahip olmayan, yerli şirketlerin sahip oldukları hak ve fiil ehliyetine sahip olmayan tüzel kişilerdir³⁴. Doktrindeki bir başka tanımda yabancılar, öz olmayan, kendilerine uzak ve hatta düşman sayılan kişiler olarak ve hiçbir şekilde müsamaha edilmeyen ve hoş görülme-yen kişiler olarak algılanırlardı³⁵. Zamanla bu bakış açısı insanlar arasındaki gelişen sosyal ilişkiler ve artan nüfus gibi faktörler neticesinde değişmiş, yabancılar bazı temel haklar

³² EKŞİ Nuray, Türkiye’de Yapılan Yabancı Yatırımlara İlişkin Mevzuat Hakkında Genel Değerlendirme, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt. I, S. 2. 2005, s. 173.

³³ TİRYAKIOĞLU, 168.

³⁴ ÇELİKEL Aysel / ERDEM Bahadır, Milletlerarası Özel Hukuk, 8. Bası, İstanbul 2007, s. 20. Yabancılar Hukuku ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bkz: ÇELİKEL Aysel / GELGEL (Öztekin) Günseli, Yabancılar Hukuku, 14. Bası, İstanbul 2008.

³⁵ ERTEN, 74.

tanınmaya başlandığı gibi bazı müsamahalar ve ayrıcalıklar da tanınmaya başlanmıştır³⁶.

Devletler Hukuku Enstitüsünün, 1892 tarihli Cenevre toplantısında kabul edilen yabancı tanımı daha sonra birçok ülkenin hukukunda kabul edilen klasik bir tanım olmuştur. Türkiye Cumhuriyetinde de kabul edilen bu tanıma göre yabancı, *“bir devletin ülkesinde bulunan ve devletin vatandaşlığını iddiaya hakkı olmayan kişidir”*.

Yatırımcı, ülkesinin yasalarına uygun olarak ve yatırımların karşılıklı korunması hakkındaki sözleşmeye taraf olan başka bir devletin sınırlarında yatırım yapma hakkına sahip olan kişidir³⁷. Bu yatırımcı kişiler gerçek kişiler olabileceği gibi tüzel kişiler de olabilirler.

Türkiye Cumhuriyeti 4875 sayılı Kanunda, yabancı yatırımcı tanımı yapılırken, yabancı ülkelerin vatandaşlığına sahip olan gerçek kişiler ile yurt dışında ikamet eden Türk vatandaşları ve yabancı ülkelerin kanunlarına göre kurulmuş tüzel kişiler ve uluslararası kuruluşlardan kısaca bahsediliyor (4875 sayılı Kanun md. 2). Yalnız Rusya Federasyonu 160-F3 sayılı Federal Kanunda, yabancı yatırımcı için, “Kayıtlı olduğu ülkenin yasalarına uygun olarak kurulan ve ilgili ülkenin yasalarına uygun olarak Rusya Federasyonu sınırları içerisinde yatırım yapma hakkına sahip olan yabancı tüzel kişiler; kayıtlı olduğu ülkenin yasalarına uygun olarak kurulan ve Rusya federasyonunda yabancı yatırım yapma hakkı bulunan tüzel kişiliği olmayan yabancı kuruluşlar; vatandaşı olduğu ülkenin yasalarına uygun olarak yaşayan ve ilgili ülkenin yasalarına uygun olarak Rusya Federasyonunda yatırım yapma hakkı bulunan gerçek kişiler; Rusya Federasyonu sınırları dışında yaşayan, ikamet ettiği ülkenin yasalarının sağladığı medeni haklarından yararlanan ve ilgili ülkenin yasalarına göre Rusya Federasyonunda yatırım yapma hakkı bulunan vatandaş olmayan gerçek kişiler; Rusya Federasyonu ile uluslararası anlaşması bulunan, Rusya Federasyonunda yatırım yapma hakkı bulunan uluslararası kuruluşlar; Federal kanunda belirlenen kurallara uygun olarak yabancı

³⁶ ERTEN, 74.

³⁷ ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 557.

lkeler” Şeklinde geniş ve açıklayıcı bir tanım yapılmıştır (R.F 160-F3 sayılı Fedral Kanun md. 2).

Burada dikkat etmemiz gereken hususlardan biri her ne kadar 4875 sayılı Kanunda sadece yabancı gerçek kişilerden ve vatandaş olanlardan bahsedilmiŐse de, uygulamada yabancı kavramı çok geniş tutularak, içine yabancı tebaa, vatansızlar, mülteciler, göçmenler veya muhacirler ve azınlıklar, kısacası yatırım yapılan ülkenin tabiiyetini taşımayan tüm gerçek kişiler yabancı gerçek kişi yatırımcıları olabilir³⁸.

1. Yabancı Gerçek Kişi

Devletlerden devletlere farklılık gösteren, Őahsi statü kabul edilen maddi hukuk kaideleri, genellikle taraflardan birisi için Őahsi itibariyle önem taşıyan konular, devletler hususi hukukunun Őahsi tabiiyetine veya ikametgâhına bağlanması halinde, bu konuları düzenleyen maddi hukuk kaidelerinden Őahsi statü olarak söz edilir³⁹.

Rusya ile Türkiye arasındaki “Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin AntlaŐmasına” göre yabancı yatırımcı gerçek kişi tanımı yapılırken sözleşmeye taraf devletin vatandaşı olan ve diğer taraf mevzuatına göre ülkesinde yatırım yapmaya hakkı bulunan herhangi bir gerçek kişi tanımı yapılmıştır (Rusya ile Türkiye Arasındaki Yatırım Antlaşması md. 1).

Yabancı gerçek kişiler, yabancı ülkenin vatandaşları olarak karşımıza çıkabileceği gibi RF 160-F3 sayılı Fedral Kanunda gerçek kişi yatırımcıları olarak bulunduğu ülkenin medeni haklarından yararlanabilen vatansızlar da gerçek kişi yatırımcı olabiliyorlar (RF 160-F3 sayılı Fedral Kanun md. 2). Yabancı gerçek kişiler yaşadıkları ülkenin yasalarına göre hak ve yetkileri düzenlenen kişilerdir. Vatansız

³⁸ ÇELİKEL / GELGEL, s. 18, 19, 22, 24; ERTEN, s. 74. Doktrinde bazı statüdeki kişilerin yabancı olup olmadıkları tartıŐmalıdır. Bunlar Göçmen (muhacir), vatandaŐlık bağı ile bağlı oldukları ülkelerini terk eden, bulundukları ülkeye yerleŐmek niyeti ile gelen kişiler olarak ifade edilmiştir. Bkz. ERTEN, s. 74. dn. No: 4.

³⁹ NOMER Ergin / ŞANLI Cemal, Devletler Hususi Hukuku, 16. bası, İstanbul 2008, s. 113.

gerçek kişiler de yaşadıkları ülkenin yasalarına göre hak ve yetkilerden yararlanan kişilerdir⁴⁰.

Türk doğrudan yabancı yatırım kanununda, yabancı sermaye yatırımlarında dikkate alınan en önemli faktör, sermayenin yabancı olmasıdır. Dolayısıyla Türk vatandaşı olup yurt dışındaki ikametleri dolayısıyla elde ettikleri sermayeleri Türkiye’de değerlendirmek istemeleri yabancı sermaye yatırımı niteliğinde olacağından yurt dışında ikamet eden Türk vatandaşları da yabancı yatırımcı olarak kanunun sağladığı teşvik ve kolaylıklardan yararlanacaklar⁴¹. Ayrıca kanunda yabancı ülke vatandaşlığına sahip gerçek kişilerden bahsederken, hem Türk hem de diğer ülke vatandaşı olacak gerçek kişilerin durumu ile ilgili nasıl bir karar verileceği sorusu karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda mevzuat, doktrin ve uygulamanın ittifakla kabul ettiği üzere, birden fazla vatandaşlığına sahip Türk vatandaşlarının, tabiiyetinde oldukları diğer ülke vatandaşlıklarının yabancı yatırımcı olarak kabul edilmeleri için yeterli olmayacağı, ancak yurt dışında ikamet ettikleri takdirde yabancı yatırımcı sayılacakları, şeklindedir⁴². Buna göre yurt dışında ikamet ettiğini ve çalıştığını ikamet izni ile belgeleyen Türk vatandaşları, kanunun uygulaması bakımından yabancı yatırımcı sayılırlar [4875 sayılı Kanun md. 2 (a) (b) (1)].

2. Yabancı Tüzel Kişi

Rusya ile Türkiye arasındaki “Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Antlaşmasında” tüzel kişi yabancı yatırımcı, sözleşme tarafının mevzuatına göre diğer tarafın ülkesinde yatırım yapmaya yetkili olması koşuluyla, sözleşme tarafının ülkesinde yürürlükte olan mevzuata göre teşekkül ettirilmiş veya kurulmuş herhangi bir tüzel kişi olarak tanımlanmıştır (Rusya ile Türkiye Arasındaki Yatırım Antlaşması. md.1).

⁴⁰ ЗУБЧЕНКО, 14.

⁴¹ ERTEN, 102, 103.

⁴² ERTEN, 103, 104.

Türk Doğrudan Yabancı Yatırım Kanununda, “yabancı ülkelerin kanunlarına göre kurulmuş tüzel kişileri ve uluslararası kuruluşları” tanımında yatırım yapacak tüzel kişilerden kısaca bahsediyor [4875 Sayılı Kanun. md. 2 (a), (b).(2)]. Buradaki tüzel kişi kavramından anlamamız gereken husus, tüzel kişiliğin sadece ticari kuruluş olması değil, tüzel kişiliği haiz tüm tüzel kişiler yabancı yatırımcı kapsamında değerlendirilmelidir⁴³.

Rus Federal Kanununda, “kayıtlı olduğu ülkenin yasalarına uygun olarak hak ve yetkilerini kullanan ve yasalara uygun olarak Rusya Federasyonunda yatırım yapma hakkı bulunan tüzel kişilerdir”⁴⁴ deniyor. Ama Türk kanunundan farklı olarak Rus Federal Kanununun devamında, Rusya Federasyonunda yabancı yatırım yapma hakkı bulunan tüzel kişiliği olmayan yabancı kuruluşlar da yabancı yatırımcı olabiliyor (RF160-F3 sayılı Federal Kanun md. 2).

Yabancı kuruluş kavramı 1991 yılında Rusya Federasyonunda yürürlükte olan yabancı yatırım kanununda yoktu. 1999 yılında çıkarılan yeni yasada bu kavrama yer verilmiştir. Tüzel kişiliği olmayan, kayıtlı olduğu ülkenin yasalarına uygun olarak hak ve yetkilerini kullanan ve yasalara uygun olarak Rusya Federasyonunda yatırım yapma hakkı bulunan kuruluşlar yabancı kuruluşlardır⁴⁵.

3. Yabancı Devletler

Türk doğrudan yabancı yatırım kanununda yabancı yatırımcılar olarak yabancı devletlerden bahsedilmezken, Rus kanununda yabancı devletler de yabancı yatırımcı olabiliyor.

Yabancı devlet yatırımları (uluslararası alanda resmi yatırımlar olarak da ifade ediliyor) yabancı devletin hükümetince veya uluslararası kuruluşlarca sermaye olarak

⁴³ ERTEN, 104.

⁴⁴ ЗУБЧЕНКО, 14.

⁴⁵ ЗУБЧЕНКО, 14.

devletin bütçesi kullanılarak gerçekleştirilen yatırımlardır⁴⁶. Yatırım sermayesi tanımı içerisinde devlet tahvilleri, yardım ve krediler de giriyor. Bu devlet tahvillerinin, yardım ve kredilerinin transferleri ancak devletlerin izinleri ve anlaşmaları ile mümkündür⁴⁷. Tabii ki burada uluslararası hukuk normlarının geçerli olduğu ve uluslararası anlaşmaların bulunduğu devletlerarasındaki bir ilişki söz konusudur⁴⁸.

4. Uluslararası Kuruluşlar

Türk Yatırım Kanununda [4875 sayılı Kanun md. 2 (a) (b) (2)] olduğu gibi, Rus Federal kanununda da uluslararası kuruluşlar yabancı yatırımcılar olarak belirtilmiştir (RF 160-F3 sayılı Federal Kanun md. 2).

Rus kanununa göre sadece yatırım yapma hakkı tanınan uluslararası kuruluşlar Rusya Federasyonunda yatırım yapabilirler. Rusya Federasyonu ile antlaşması bulunmayan uluslararası kuruluşlar böyle bir statüye sahip olsalar dahi yatırım yapamazlar⁴⁹.

C. Yatırım Projesi

1. Yatırım Projesi

Yatırımcının yatırım kararını aldıktan sonra, hedeflediği amaca ulaşması için, süre ve finansal stratejisini belirlemesi, her şeyin hesabını bilmesi için yatırım projesi geliştirmesi ve bu kararını gerçekleştirme işini hızlandırması için yatırım projesi gerekir⁵⁰.

⁴⁶ ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 78.

⁴⁷ ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 78.

⁴⁸ ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 79.

⁴⁹ ЗУБЧЕНКО, 15.

⁵⁰ ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 82.

Dünyaca kabul edilen yatırım projesi modeli, sınırlı süre, finans ve diğer imkânlar dikkate alınarak hazırlanan birbirine bağlı ilişkiler bütünüdür⁵¹.

Rus mevzuatına göre yatırım projesi, Rusya Federasyonu yasalarınca öngörülen kurallar ve standartlar çerçevesinde hazırlanan yabancı yatırım projesi dokümanları ile beraber, gerçekleşecek doğrudan yabancı yatırımın süresi, hacmi ve ekonomik izahıdır (RF 160-F3 sayılı Federal Kanun md. 2).

Rusya Federasyonu Yabancı Yatırımlar ile ilgili Fedral Kanunda, yabancı yatırım öğeleri arasında ayrıca tanımı yapılan yatırım projesi kavramı aslında 1999 yılında çıkarılan yeni kanun ile bir yenilik olarak karşımıza çıkmaktadır⁵². Türk doğrudan yabancı yatırım kanununda böyle bir tanıma ayrıca yer verilmemiştir.

Daha kapsamlı ve büyük yatırım projeleri özellikli yatırım projesi veya öncelikli yatırım projesi olarak birçok yatırım kanununda tanımlanmaktadır⁵³.

2. Yatırım Projesinin Geri Dönüşüm Süresi

Yabancı yatırımın, yabancı kaynak kullanarak finanse edilmeye başlama süresi amortismanlar düşürüldükten sonra, ticari kuruluşun veya tüzel kişiliğin şubesinin sair yabancı yatırım harcamaları veya finansal kiralama düşürüldükten sonra toplanan net gelir ile başabaş noktasına geldiği süredir (RF 160-F3 sayılı Federal Kanun md. 2). Bir başka tabirle “yatırım projesinin finanse edilmeye başladığı tarihten itibaren, yatırım projesinin başabaş noktasına ulaştığı güne kadar geçen süredir⁵⁴. Bu süre geçtikten

⁵¹ ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 82.

⁵² ЗУБЧЕНКО, 81.

⁵³ Özellikli yatırım projesi ile ilgili bilgiler için bkz. Özellikli Yabancı Yatırımlar, s. 9.

⁵⁴ TEZELMAN Cem, Rusya’da Şirketlerin Hukuki Yapıları, Yabancı Sermaye ve Diğer Konular, Moskova 2005, s. 35.

sonra yatırımcı gerçek kârını kazanmaya başlar ve bir diğer ifade ile artı pozisyonunu almaya başlar.

D. Yabancı Yatırımların Vergilendirilmesi

Kâr getiren ve gelir sağlayan her türlü faaliyetin vergiye tabi olması genel bir kuraldır. Yabancı yatırımcılar yatırım faaliyetleri dolayısıyla, yatırım faaliyetlerini gerçekleştirdikleri ülkelerin kanunlarına göre vergi yükümlüsü olurlar ve yerel kanunlar gereği uygulanacak vergi rejimine göre yabancı yatırımcılar da vergi yükümlüsü ve vergi mükellefi olarak devlete vergi ödemek durumundadırlar.

Rus Federal Kanununda, yabancı yatırımcıların, yatırım projesi gerçekleştirilmeye başlandığı andan itibaren, gümrük vergileri, Federal vergiler ve devletin bütçe dışı tuttuğu fonlara ödenen vergiler yatırımcının ödemek zorunda oldukları vergilerdir. Bu vergi yüklerine toplam vergi yükleri denilmektedir (R.F. 160-F3 sayılı Federal Kanun md. 2).

Rusya Federasyonunda faaliyet gösteren yabancı sermayeli tüzel kişiler de, verginin genel eşitlik prensibi gereği vergilere tabidirler. Kanun maddesinde ifade edildiği gibi yabancı yatırımcı, yatırım faaliyetlerine başladığı ve projeyi finanse etmeye başladığı andan itibaren ithal edilecek ekipmanlar için gümrük vergileri, diğer devletin koyduğu vergiler ile bütçe dışı fonlara ödemeler şeklinde nakit vergi yükü üstlenecektir (R.F. 160-F3 sayılı Federal Kanun md. 2).

Rusya Federasyonu'nda kayıtlı yabancı sermayeli tüzel kişiler, kayıtlarında yabancı tüzel kişilere (Rusya Federasyonu dışında faaliyet gösteren tüzel kişiler) ait masraf, gider ve benzeri nitelikte fatura bulunduran tüzel kişiler, bu faturaların bedellerini yurt dışına gönderseler bile stopaj uygulamasından kaçamazlar⁵⁵. Rusya Federasyonunda faaliyet gösteren bazı firmalar bu tür organizasyonlara ait kârları

⁵⁵ TEZELMAN Cem, Rusya Federasyonu Vergi Sistemi, Moskova 2005, s. 65–66.

azaltmak amacıyla yurt dışından bu tür faturalar tedarik etme yoluna başvurarak vergiyi düşürmek istemelerine karşılık stopaj maliyeti ile karşı karşıya kalıyorlar⁵⁶.

Rusya Federasyonu Vergi kanununa göre üç dereceli vergi sistemi geçerlidir. Yabancı yatırımcıların da yükümlüsü ve ödemekle mükellef olabilecekleri vergiler şunlardır⁵⁷:

- (1) Federal vergiler: Katma değer vergisi, yerel üreticilerin korunması amacıyla uygulanan düşürüm vergisi, sermayeden elde edilen gelir üzerinden alınan vergi, devletin bütçe dışı sosyal fonlarına ödenen vergiler, devlet vergileri, kaynak tüketim vergisi, gümrük vergileri, doğal kaynak kullanma vergisi, doğal hammadde ocağı işletme vergisi, orman vergisi, su vergisi, ekoloji vergisi ve Federal lisans vergisi⁵⁸.
- (2) Bölgesel vergiler: Kuruluşlardan alınan malvarlığı vergisi, yol vergisi, ulaşım vergisi, satış vergisi, şans oyun vergisi ve bölgesel lisans vergisi⁵⁹.
- (3) Yerel vergiler: Toprak vergisi, gerçek kişilerden alınan malvarlığı vergisi, reklâm vergisi, veraset ve intikal vergisi, yerel lisans vergileri⁶⁰.

Türkiye’de, 4875 sayılı Kanun çerçevesinden baktığımızda, Anayasanın ve vergilendirmenin en önemli prensiplerinden olan eşitlik ilkesi gereği, yabancı yatırımcılar da yerel kurum veya kişiler gibi vergi yükümlüsü olabilmektedirler. Yabancıların Türkiye’de, kanunların izin verdiği çerçevede her türlü gelir getirici faaliyette bulunabilecekleri bilinen bir gerçektir. Yabancılar gelir getirici faaliyetlerini bizzat dar yükümlü konumundaki gerçek kişiler olarak sürdürebilecekleri gibi; bu faaliyetlerini yine dar yükümlü konumundaki ortaklıklar ya da burada kuracakları veya ortak olacakları tam yükümlü ortaklıklar eliyle de gerçekleştirebilmektedirler⁶¹.

⁵⁶ TEZELMAN, Rusya Federasyonu Vergi Sistemi, s. 66.

⁵⁷ ЗУБЧЕНКО, 103.

⁵⁸ ЗУБЧЕНКО, 103.

⁵⁹ ЗУБЧЕНКО, 103.

⁶⁰ ЗУБЧЕНКО, 103.

⁶¹ ŞİRİN Z Ertunç, Türkiye’de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve Vergilendirme Rejimi, İstanbul 2006, s. 107.

III. YABANCI SERMAYE YATIRIMLARINA TANINAN İMKÂNLAR VE YABANCI SERMAYE FAALİYETLERİNİN TÜRLERİ

A. Yabancı Yatırımcının Yatırım Serbestisi ve Milli Muamele Prensibi

Yabancı sermaye yatırımları ile ilgili yatırım yapılan ülkelerin yabancı sermaye yatırımlarına karşı gösterdikleri muamele ve uyguladıkları hukuki rejime göre yatırımların niceliği ve niteliğinin artması muamelelerle orantılıdır. Kural olarak yabancı sermaye yatırımları ile ilgili çeşitli muamele rejimleri vardır. Bunlar milli muamele rejimi veya prensibi, dışlamama rejimi (ayrım yapma rejimi), üstün muamele rejimi ve özellikli muamele rejimi söz konusudur⁶².

Ayrım yasağı rejimi ülkelerin “jus cogens” normları çerçevesinde “ülkelerin eşitliği ilkesi” esasına dayanmıştır⁶³. Yani devletler birbirilerinin ayırt edici özelliğini kabul etmek ve saygı göstermek durumundadır. Her devlet kendi siyasi, ekonomik ve sosyal devlet sistemini seçmek ve geliştirmek hakkına sahiptir⁶⁴. Bu rejime tabi ülkeler ile yatırımın karşılıklı korunması anlaşmalarında, bu kuralın geçerliliği konusu ve taraf devletlerin söz konusu rejime uyma zorunlulukları hüküm altına alınmaktadır⁶⁵.

Üstün muamele rejimi ile yabancı yatırımcıya yerel yatırımcılardan daha avantajlı bir statüde muamele gösterme durumu söz konusudur⁶⁶. Favour one-favour all

⁶² ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 268.

⁶³ ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 268.

⁶⁴ ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 268. Bu tanım, İ.İ.Lukashuk. Uluslararası Hukuk. Genel Bölüm Moskova 1997 s. 264’ den alınmıştır.

⁶⁵ ГУЩИН, ОВЧИННИКОВ, 268. Mesela, 13 Ekim Moskova’da Rusya Federasyonu ile Japonya arasında imzalanan “Yatırımların karşılıklı korunmasına dair anlaşmada” taraf devletler karşılıklı olarak yatırım yapan devlet müteşebbislere diğer taraf devlette her zaman adil ve eşit bir muamele ile karşılaşma sürekli güvenli ortamın sağlanması hüküm altına alınmıştır. Yani taraf devletler hiçbir zaman esassız olarak diğer taraf ülke yatırımcısına diğer ülke yatırımcılarından ayırt edici ve dışlayıcı bir muamele gösteremeyeceği anlaşma ile garanti altına alınmıştır.

⁶⁶ ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 269.

prensibi de denilen bu rejim ile yabancı yatırımcılar aynı işi yapan yerel yatırımcılardan daha ayrıcalıklı imkân ve olanaklara sahiptir⁶⁷.

Özellikli muamele rejiminde ise belirlenen kategorideki bazı ülkelere özellikli yani özel teşvik ve özel imkânların tanındığı bir muamele rejimidir⁶⁸. Daha tercih edilir bir muamele anlamına da gelen bu rejim ile yabancı yatırımcılara bir takım maddi teşvik ile beraber bir takım teşvik muafiyetleri de söz konusu olmaktadır.

Milli muamele rejimi ile yabancı yatırımcılar yerel yatırımcılarla aynı muamele prensibi ile hareket etmektedir⁶⁹. Bu rejimde yabancı yatırımcılar, yatırım esnasındaki tüm muamelelerde eğer bu muameleleri yerel yatırımcılar yapıyor olsaydı nasıl bir muamele ile karşılaşacak idiyse aynı muamele ile karşılık görmektedirler.

Rus yatırım kanununda, yatırımcılar için düzenlenen yatırım hukuku rejimi ile yatırımlardan, onlardan elde edilen gelirlerin kullanılmasına ilişkin düzenleme, Rus yatırımcılar için düzenlenen hukuk rejimi ile yatırımdan elde edilen gelirin kullanılması ile ilgili düzenlemeden daha kötü olamaz, diyor [R.F. 160-F3 sayılı Federal Kanun. md. (4) (b) (2)].

Yabancı yatırımcılar ile ilgili sınırlamaların Rusya Federasyonu yasalarınca ancak anayasal düzenin korunması, Ahlak, Sağlık, Üçüncü kişilerin hak ve hukuklarının korunması, ülkenin savunmasını sağlamak ve devletin güvenliği ile ilgili konularında düzenlenmesi mümkündür⁷⁰ diyor.

Rusya Federasyonu yabancı yatırımlarla ilgili Federal kanununun yabancı yatırımcılar açısından ne kadar serbest ve milli muameleye uygun olduğunu görebiliriz.

⁶⁷ ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 269. Mesela Korfu 24 Haziran 1996 da Rusya Federasyonu ile Avrupa ülkeleri ve kurumları ile işbirliği anlaşmalarında bu taraflara üstün muamele rejimi konusunda karşılıklı anlaşmışlardır.

⁶⁸ ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 269. Bu rejim özellikle bağımsız Devletler Topluluğu ülkeleri ile Rusya Federasyonu arasında 22 Mayıs 2001 tarihli Gümrük Birliği rejimi çerçevesinde uygulamanın mümkün olması sağlanmaktadır.

⁶⁹ ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 269.

⁷⁰ ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 268.

Kanun, “İş bu Federal kanun, Rusya Federasyonu sınırları içerisindeki yabancı yatırımcıların yatırım haklarını, yatırım gelirleri ve kârları garanti altına alınmasını ve yabancı yatırımcıların yatırım faaliyetlerinin şartlarını düzenler”(R.F. 160-F3 sayılı Federal Kanun giriş) şeklinde tarifi yapılmıştır. Burada yabancı yatırımcılara yatırım haklarını, kârları ve gelirleri garanti ederken adeta yabancı yatırımcılara bütün bunlar, kanunla garanti altına alıyoruz ama şartlarımız var diyor. Kanunun içeriğinden de anlaşılacağı gibi genel bir kanunun himayesinden ziyade yabancı yatırımcıların yatırım yapma konuları sınırlanarak ve hangi konuda yatırım yapılabileceği veya yabancı yatırımcıların yatırım yapma şartları daha fazla dikkat çekiyor.

Rus Federal Kanununda yabancı yatırımcılara Rusya Federasyonunun kıymetli evraklarla ilgili yasalarına uygun olarak Rus ticari kuruluşlarının hisse senetlerini ve sair kıymetli evraklarını veya devlet kıymetli evraklarını temin etme hakkı (R.F. 160-F3 sayılı Federal Kanun md. 13) kanun maddesi ile tanınmıştır. Yabancı yatırımcıya tanınan bir başka garanti, özelleştirmelere iştirak etme garantisidir. Yani Federal kanunda, yabancı yatırımcı, Rusya Federasyonunun devlet ve belediye varlığının özelleştirilmesi ile ilgili yasalarla düzenlenen şartlara uygun olarak mal varlıkları mülkiyetini almak veya belli bir hissesini almak veya özelleştirmede kurucu ortak olarak katılarak devlet ve belediye varlıklarının özelleştirilmesinde iştirak edebilirler (RF 160-F3 sayılı Federal Kanun md. 14).

Tüm bu değerlendirmelerle Rusya Federasyonunda uygulanan rejimin milli muamele rejimi olduğu konusunda bir kanaat hâsıl olmuş olsa da uygulamada Rusya Federasyonunun yabancı yatırımın karşılıklı korunması konusundaki yabancı devletlerle yapmış olduğu anlaşmalarda genellikle üstün muamele rejimi hükmü şart koymuş olması nedeniyle milli muamele rejiminin uygulanmadığı görülmektedir⁷¹.

Rusya Federasyonu yabancı yatırımlarla ilgili Federal yasanın dördüncü maddesinde, gerçek kişi yabancı yatırımcı veya yabancı sermayeli ticari işletmelerin

⁷¹ ГУЩИН / ОБЧИННИКОВ, 270., Т. N. Neşatayev, ”Rusya Federasyonunda yabancı yatırımcıların korunması” adlı makalede.

işleyişinin hukuki rejiminde, Federal yasalarca getirilen hukuki himaye, teşvik ve garantilerden yararlanacağı belirtilmiştir [R.F. 160-F3 sayılı Federal Kanun md. (4) (b) (1)] .

Türkiye Cumhuriyeti Doğrudan Yabancı Yatırım Kanununun yatırım serbestisi ve milli muamele prensibi ile uluslararası anlaşmalar ve özel kanun hükümleri tarafından aksi öngörülmedikçe, yabancı yatırımcılar tarafından Türkiye’de doğrudan yabancı yatırım yapılması serbestir ve yabancı yatırımcılar yerli yatırımcılarla eşit muameleye tabidirler⁷².

B. Yabancı Sermaye Yatırımlarının Gerçekleştirme Yöntemleri

Yabancı yatırımcıların yabancı bir ülkede yatırımı gerçekleştirirken hatta yatırımı gerçekleştirmeden önce ne şekilde gerçekleştireceğine karar vermesi gerekir. Karar verirken yatırım yapılacak ülkenin stratejik konumu, ülke yapısı, ekonomik durumu ve yatırıma direkt veya dolaylı, olumlu veya olumsuz etki edecek birçok sebeplerini dikkate alarak yatırımı gerçekleştirecektir. Gidilecek ülkenin yapısı ve stratejik konum ve yatırım potansiyeli gibi durumlara göre bir yatırım stratejisi belirlenir⁷³. Dünyada en fazla kullanılan yöntem yatırımcının kendisine ait ve % 100 yabancı sermayeli yeni bir şirket kurmasıdır⁷⁴. Yatırımcı, şirketi sıfırdan kurabileceği gibi var olan bir şirketi satın alması veya bir şirkete birleşmesi de söz konusu olabilir⁷⁵. Ülkesinde faaliyet gösteren bir şirketin yurt dışında başka bir şirketle ortak bir girişimde bulunması da yatırımcıların tercih ettikleri yatırım stratejilerinden biridir⁷⁶. Yerel şirketlerle yapılan bu tür ortak girişimler uluslararası alanda joint venture olarak tabir

⁷² ŞİRİN, 76.

⁷³ ARIKAN, 35.

⁷⁴ OPJOBA, 150.

⁷⁵ ARIKAN, 35.

⁷⁶ OPJOBA, 150.

ediliyor⁷⁷. Uluslararası yatırım alanında tercih edilen bir diğer yatırım stratejisi de daha çok ortakla stratejik birleşmeler oluşturmaktır.

Gittikçe globalleşen dünya, piyasaların bütünleşmesi neticesinde üretimlerin bölünmesine sebep olmuştur. Yani bir şirketin üretimi farklı farklı ülkedeki üretim merkezlerinde yapılar hale gelmiştir⁷⁸. Artık birçok ürün bir işlem gördükten sonra bir sonraki aşama için diğer bir işlem için farklı bir ülkeye transfer edilmektedir. Artık birçok ülkede faaliyet gösteren çok uluslu şirketler⁷⁹ kendi içlerinde mal transferleri yaparak⁸⁰, ürünleri nihai aşamaya getirerek pazara sunar. Bu şekilde şirketler hem maliyetlerini düşürür hem de işlerini kolaylaştırır.

Yabancı sermaye yatırımcısı yurt dışında bir yatırım gerçekleştirmek için karar vermesi durumunda yatırımı gerçekleştireceği ülkenin kanunlarına uygun olarak kuracağı bir ticari teşekkül ile veya var olan ticari teşekkülün şubesi ile gerçekleştirecektir. Eğer yatırımcı gerçek kişi yatırımcı ise, yatırımı gerçekleştireceği ülkenin yasalarına uygun olarak faaliyet gösterecek bir ticari teşekkül ile gerçekleştirebilir. Eğer yatırım kararı alan tüzel kişilik ise, yine yatırım kararı almış olduğu ülkenin yasalarına uygun olarak faaliyet gösterecek bir ticari teşekkül ile veya var olan tüzel kişiliğin o ülkede açacağı şubesi vasıtasıyla da yatırımı gerçekleştirebilir. Yabancı tüzel kişilik yabancı ülkede yatırımı gerçekleştirmek istediği halde o yatırımın idaresi ve her türlü ticari faaliyetini kendi ülkesinden yönetmek istemesi durumunda, ticari faaliyette bulunmama kaydıyla söz konusu ülkede temsilci ofisi açma imkânı da bulunmaktadır⁸¹.

Yabancı sermaye yatırımcılarının, karar vermekte zorlandıkları yatırımı gerçekleştirme şekilleri, yatırım yapılacak ülkelerdeki ticari teşekküllerin çeşitleri ile

⁷⁷ ARIKAN, 35.

⁷⁸ ARIKAN, 35.

⁷⁹ Çokuluslu şirketler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. VURAL İstiklal Y / COŞKUN Can Aktan, Çokuluslu Şirketler Global Sermaye ve Global Yatırımlar, Konya 2006.

⁸⁰ ARIKAN, 35.

⁸¹ TEZELMAN Cem, Rusya Federasyonun'da Şirketlerin Hukuki Yapıları, İstanbul 2007, s. 7.

düşündükleri yatırımlar için en kolay ve karşılaşılabilecek problemlerin çözümü açısından en uygun olanını seçmek istemektedirler. Ülkelerden ülkelere farklılık arz eden şirketlerin yapısı ve şirket bireylerinin hak ve yetkilerinin farklılığı ile yabancı sermaye yatırımlarını gerçekleştirebilecekleri şirket çeşitleri de ülkelere göre değişe biliyor. Dünyadaki birçok ülkede yabancı sermaye yatırımlarını gerçekleştirmek isteyen yatırımcılar, ev sahibi ülkelerin yasalarına göre yerel yatırımcılarının yatırımı gerçekleştirmek için tesis edebildikleri ticari teşekkülleri yabancı yatırımcılarda tesis edebilirler. Dolayısıyla yabancı yatırımcının şirketin faaliyetleri ile ilgili karşılaşıacağı sorunların kapsamı yerel yatırımcının karşılaşıacağı sorunlardan daha fazlası olamaz⁸². Zaten bu durum yabancı yatırımın milli muamele prensibine uygun faaliyetin bir neticesidir. Yabancı sermaye yatırımlarının gerçekleştirilmesi için yabancı yatırımcıların yabancı ülkelerde kuracakları şirketlerin yapıları ile bu şirketlerin işleyişleri yönünden Rusya Federasyonun yasaları ile Türkiye Cumhuriyeti yasaları açısından karşılaştırma yaparak bu ülke yatırımcılarının diğer ülkelerde kuracakları şirketlerin fonksiyonlarını karşılaştırmış oluruz.

1. Şirket Kurmak

Yabancı sermaye yatırımcıları yatırımlarını gerçekleştirmek amacıyla gittikleri ülkelerin kanunlarına göre kurabilecekleri şirketleri milli muamele rejimi çerçevesinde değerlendirirsek o ülke vatandaşlarının kurabilecekleri şirketlerin aynısını yabancılar da kurarak yatırım faaliyetlerini bu şirketler üzerinden yürütebilirler. Rusya Federasyonu, yabancı yatırımlarla ilgili Federal kanunda yabancı sermayeli ticari teşekküllerin tesisi, Rusya Federasyonu medeni kanununda belirtilen tüzel kişilerin devlet tescili ile ilgili hükümlerine uygun olarak yapılacaktır deniyor (RF 160-F3 sayılı Federal Kanun. md.10.b.2)⁸³. Rusya Federasyonunda kurulabilecek şirket türleri Rusya Federasyonu Medeni Kanununda şu şekilde sıralanmıştır. Anonim Şirket⁸⁴, Tam Sorumlu Ortaklık⁸⁵,

⁸² ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 175.

⁸³ Rusya Federasyonu 25.07.2002 N 117-F3 ve 08.12.2003 N 169-F3 sayılı Medeni Kanunu.

⁸⁴ АО - Açık Anonim Şirket, ЗАО - Kapalı Anonim Şirket.

⁸⁵ ООО - Tam Sorumlu Limitet Şirket.

Sınırlı Sorumlu Ortaklık⁸⁶, Üretim Kooperatifi olan İşletme Şirketleri ile Adi Ortaklık ve Komandit Ortaklık gibi Ortaklık işletmeleri⁸⁷.

Rusya Federasyonu yabancı yatırımlarla ilgili Federal Kanunda, yabancı sermayeli ticari kuruluşların kuruluşu ve feshedilmesi Rusya Federasyonu medeni kanunlar ve diğer Federal Kanunlarca düzenlenen iş bu Federal kanunun 2. maddesinin 4 bendinde ön görülen şartlarda gerçekleşir deniyor. Devamında yabancı sermayeli ticari kuruluş olan tüzel kişiler, Federal Kanunlarca belirlenen tüzel kişilerin devlet tescile uygun olarak devlet tescili yapılır (RF 160-F3 sayılı Federal Kanun md. 20)⁸⁸, şeklindeki kanun maddesi ile de yabancı yatırımcıların şirket kuruluşları ile ilgili yol göstermiştir.

Türkiye’de yatırım faaliyetinde bulunmak isteyen müteşebbisler eski düzenlemeye göre limitet şirket veya anonim şirket kurarak yatırım faaliyetlerinde bulunabilirlerdi. Yani komandit şirket veya kolektif şirket şeklinde organize olmak mümkün değildi. Aslında bu sınırlama daha önceki yabancı sermayenin teşviki ve korunması kanunu ile açık bir hüküm ile sınırlanmamış olsa da, hazine müsteşarlığının tebliği ile böyle bir sınırlama söz konusu idi⁸⁹. Doğrudan yabancı yatırım kanunu ile bu sınırlama ortadan kaldırılmış ve TTK hükümlerine uymak şartıyla yabancı sermaye yatırımcısı TTK da düzenlenen ticari şirketler ile BK’da düzenlenen adi şirketler şeklinde organize olabilirler (Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu Uygulama Yönetmeliği md. 9). Dolayısıyla yabancı sermaye yatırımcısının Türkiye’de kurup yatırım faaliyetlerini yönetebileceği şirketler, anonim şirket, limitet şirket, kolektif şirket, komandit şirket veya adi şirket şeklinde olabilir⁹⁰. Eğer bir ortaklık Türk Ticaret Kanununda tarifî olamayan, konsorsiyum, iş ortaklığı ve saire şeklinde adlandırılan ve

⁸⁶ ООО-Сınırlı Sorumlu Şirket veya Limited Şirket.

⁸⁷ TEZELMAN Cem, Rusya’da İş Yapma Olanakları, Kadıköy 2007, s. 17; ГУЩИН, ОБЧИННИКОВ, s. 175-176.

⁸⁸ R.F. 160-F3 sayılı Federal Kanun md. 20 ile ilgili Anayasal hak ve özgürlüklerin ihlalleri ile ilgili şikâyetlerin kabulü veya reddi ile ilgili bkz. Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi 05.11.2004 tarihli 381 sayılı karar.

⁸⁹ ERTEN, 86.

⁹⁰ ERTEN, 86.

TTK nu niteliklerini taşımayan bir ortaklık ise bu ortaklık, Borçlar Kanunundaki adi ortaklık hükümlerine tabi bir şirket sayılacaktır(BK md. 520 / 1; DYYKUY md.9/2).

a. Şirketlerin Kuruluş Şekilleri

Yabancı bir ülkede yatırım faaliyetlerine başlayacak olan yatırımcı, bu faaliyetlerini en az risk ile ve yabancı bir ülke olması dolayısıyla en kolay yoldan ve en kısa sürede faaliyete kurumsal olarak başlamak istemektedir. Yabancı sermaye yatırımcıları yatırım faaliyetlerine %100 yabancı sermayeli ticari teşekküller vasıtasıyla yapabilecekleri gibi yerli ortaklı bir ticari teşekküllü bir şirket aracılığıyla da gerçekleştirebilir. Rusya’da olduğu gibi Türkiye’de de %100 yabancı sermayeli yani %100 yabancı hisseli ticari teşekkül oluşturmak mümkündür⁹¹.

Yabancı yatırımcıların yatırım faaliyetlerini gerçekleştirmek amacıyla kurdukları şirket türlerinin başından limitet şirket ve anonim şirket gelmektedir. Hem kuruluş prosedürü, hem risk, hem de sorumluluk açısından en fazla tercih edilebilir şirket türü limitet şirkettir. Genel anlamda hem Rusya’da hem de Türkiye’de limited şirketlerin kuruluş şekilleri ve şirketlerin kuruluşu için istenen belgeleri karşılıklı kıyas edersek.

b. Rusya’da Şirket Kuruluşu

Rusya Federasyonunda limitet şirketler kurucu ortakları, şirket borçlarından payları oranında sorumlu olan veya sermayesi belirli paylara bölünmüş, bir veya birden fazla kişi tarafından idare edilen şirketlerdir⁹². Şirket hissedarları her ne kadar sınırlı olarak sermaye hisseleri oranında sorumluluk taşırsalar da [Rusya Federasyonu Limitet Şirketler Kanunu md. 1 (b) (2)], şirketin genel müdürünün veya şirket kararlarını

⁹¹ ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 175; ERTEN, 86.

⁹² Rusya Federasyonu 8 Şubat 1998 Tarihli, N-14 F 3 Sayılı LİMİTED Şirketler ile ilgili kanunun md. 2/1 Burada dikkat edilmesi gereken en önemli husus şirketin tek hissedarının mümkün olduğudur. Türk Ticaret Kanununda en az 2 kişi kurucu ortak olarak aranmakla beraber, Türk Ticaret Kanunu tasarısında Rusya Federasyonu Limitet Şirket kanununda olduğu gibi tek kişi kurucu olabilecektir. Bkz: Türk Ticaret Kanun Tasarısı, md. .573 (1). <http://www.kgm.adalet.gov.tr/tktasarısı.htm>.

etkileyecek diğer kişilerin bilerek yaptığı eylemlerinden veya eylemsizliklerinden dolayı şirketin iflası söz konusu olursa, her bir ortak şirketin borçlarından tüm mal varlıkları ile sorumlu olurlar⁹³.

Yabancı yatırımcıların yatırım faaliyetlerini gerçekleştirdikleri ticari teşekküllerden bir diğer fazla tercih edilen şirket türü anonim şirkettir. Anonim şirketlerden de halka kapalı anonim şirketler tercih edilen şirketlerdir. Halka kapalı anonim şirketlerde her sermaye artışı durumunda hisselerin kayıttan geçmesi gerektiği gibi, kuruluş aşamasındaki kıymetli evraklarla ilgili operasyonlar hariç sonradan gerçekleştirilen hisse artışları ile ilgili operasyonlarda ek vergi ödemesi söz konusudur. Ayrıca limitet şirketlerde tahvil çıkarma kararı hariç diğer durumlarda, anonim şirketlerden farklı olarak Federal komisyonun denetim organı bulunmuyor⁹⁴. Limitet şirketlerin idaresi halka kapalı anonim şirketlerin idaresinden daha kolaydır.

Rusya Federasyonunda limitet şirketin ortak sayısı 50 kişiden fazla olamaz. Elli kişiyi geçen limitet şirket ortaklığı anonim şirkete dönüştürülür veya tasfiye edilir.⁹⁵ Limitet şirketlerin daha fazla tercih edilmesinin sebeplerinden biri de şirket ortağının ortaklıktan daha kolay ayrılabilir olmasıdır. Limitet şirket ortağı ayrılma dilekçesini sunduğu takvim yılının sonraki yılının ilk altı ayı içerisinde dilekçeyi sunduğu takvim yıldaki hissesinin değeri kendisine ödenir⁹⁶.

Rusya Federasyonunda şirket kuruluş işlemleri söz konusu şirketin bulunduğu yerdeki ilgili vergi dairesinde yapılır [Rusya Federasyonu Tüzel Kişilerin ve Bireysel Müşahhahların devlet Tescili ile ilgili Federal Kanununu md.8 (2)].

Şirketin kuruluş işlemleri için gerekli olan evraklar; (1) Noter tarafından onaylanmış şirket kurma başvurusu, (2) Rusya Federasyonunda şirket kurma kararı, (3)

⁹³ TEZELMAN, Rusya Federasyonunda Şirketlerin Yapılanmaları, s. 30.

⁹⁴ GOLSTSBALT, 26.

⁹⁵ TEZELMAN, Rusya Federasyonunda Şirketlerin Yapılanmaları, s. 30.

⁹⁶ GOLSTSBALT, 26.

Kurulacak şirketin kuruluş evrakları, bunlar şirket tüzüğü, şirket ana sözleşmesi, protokoldür, (4) Kurucu ortağın yabancı tüzel kişi olması halinde, kurucu ortak şirketin ülkesindeki kanunlarına göre tüzel olduğunu kanıtlayan tescil belgesi, (5) Kurucu ortağın gerçek kişi olması halinde, kişinin pasaportu ve pasaportun noter onaylı tercümesi, (6) Devlet harcının ödendiğine dair makbuz⁹⁷.

Bir Rus ticari kuruluşu iştirakçileri arasına yabancı yatırımcının dâhil olmasıyla bu kuruluş yabancı sermayeli ticari kuruluş statüsünü almış olur. Bu günden itibaren yabancı sermayeli ticari kuruluş ve yabancı yatırımcı, Federal yasalarca düzenlenen hukuki himaye, teşvik ve garantilerden yararlanır (RF 160-F3 sayılı Federal Kanun md.4.b.6). Yabancı sermayeli ticari kuruluş, yabancı sermayeli ticari kuruluş statüsünü de, aynı şekilde yabancı yatırımcının iştirakleri arasından çıkmasıyla (eğer birkaç tane yabancı yatırımcı varsa, hepsinin çıkmasıyla) kaybeder. Bu günden itibaren söz konusu ticari kuruluş ve Yabancı yatırımcı, Federal yasalarca getirilen hukuki himaye, teşvik ve garantilerden yararlanamaz [RF 160-F3 sayılı Federal Kanun. md. 4 (b) (6)].

c. Türkiye’de Şirket Kuruluşu

Türkiye’ de de faaliyete başlayacak olan yabancı sermaye yatırımcısı, yatırım faaliyetlerini bir şirket üzerinden yürütmektedir. Doğrudan Yabancı Yatırım Kanununda, şirketler ile ilgili açık bir hüküm bulunmamakla beraber, Doğrudan Yabancı Yatırım Kanunu Uygulama Yönetmeliğinde Türkiye’de yabancı yatırımcıların kurabilecekleri şirketler Türk Ticaret Kanununda düzenlenen şirketler ile veya Borçlar Kanunundaki adi şirketlerdir [DYYKUY md. 9 (1)].

Konsorsiyum veya iş ortaklığı gibi Türk ticaret kanununda niteliği olmayan şirket türleri adi şirket hükmünde muamele göreceği de yönetmelikte belirtilmiştir [DYYKUY md. 9 (2)].

⁹⁷ TEZELMAN, Rusya’da İş Yapma Olanakları, s. 27; Rusya Federasyonu Tüzel Kişilerin ve Bireysel Müttebbislerin Devlet Tescili ile ilgili Federal Kanunu md.12.

Eski düzenleme olan Yabancı Sermaye Çerçeve Kararında, şirket kuracak yabancı yatırımcı veya mevcut bir şirkete katılacak yabancının katılım payı veya kuruluş sermayesi olarak en az 50.000 ABD Doları getirmesi gerekirdi⁹⁸. Doğrudan yabancı yatırım kanunu ile yabancı yatırımcılara milli muamele rejimi çerçevesinde sermaye konusunda bir sınırlama getirilmeden yatırım sermayesi konusunda serbest bırakılmıştır⁹⁹.

Dünyada birçok ülkede olduğu gibi, yatırım faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için Türkiye’de de tercih edilen şirket türü limited şirkettir¹⁰⁰. Rusya’da olduğu gibi Türkiye’de de limited şirketlerin hem yapıları hem de kuruluş şekilleri çok kolay olmakla beraber ana hatları ile diğer ülkelerdeki aynı nitelikteki şirketlerin yapılarına benzer olmaları yatırımcılar için tercih edilen sebeplerdendir.

Türk hukukunda limited şirketlerin ortak sayıları en az iki en fazla elli kişi olarak kanun maddesi ile belirtilmiştir (TTK md. 504). En az sermaye miktarı olarak limited şirketlerde 5.000 YTL olarak kanunla belirtilmiştir (TTK md. 507/ 1)¹⁰¹. Gerçek ve tüzel kişi ortaklardan oluşan bilen limited şirket, Bankacılık ve sigortacılık faaliyetleri ile uğraşamazlar (TTK md. 503). Limited şirketler sadece mal varlıkları ile sorumlu olmakla beraber, şirket ortakları da sadece limited ortaklığa karşı sorumludurlar (TTK md. 503).

Limited şirketlerin kuruluş şekilleri ani kuruluş biçiminde ve iki aşamalı işlemler sonucu kuruluş işlemi gerçekleşir. Öncelikle ortaklık sözleşmesi hazırlanır,

⁹⁸ YSÇK, md. 3 (c) ve tebliğin 10’uncu maddesi.

⁹⁹ ERTEN, 160.

¹⁰⁰ T.C Budapeşte Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Raporu. s. 2.
<http://www.musavirlikler.gov.tr/upload/H/firmabilginotu-web.doc>.
T.C Kiyev Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Raporu s. 8.
<http://www.counsellers.gov.tr/upload/UKR/sirmaskur.doc>

¹⁰¹ 2002 Yılına kadar en az sermaye miktarı 500 YTL idi, lakin Bakanlar Kuruluna, enflasyon gibi nedenlerle sermaye miktarını %10 na kadar artırma yetkisi veren kanun ile 19.01.2002 tarihli 2001/3500 sayılı Karar ile en az sermaye miktarı 5000 YTL olarak kararlaştırılmıştır. Ayrıntılı Bilgi için bkz. PULAŞLI Hasan, Şirketler Hukuku Temel Esasları, Adana 2007, s. 438.

devamında ticaret siciline tescil edilir¹⁰². Sözleşmede bulunması gereken önemli kayıtlar TTK md 506 da şu şekilde sıralanmıştır.(1) Ortaklığın ticaret unvanı ve merkezi, (2) İşletme konusu, (3) Esas sermaye ile her ortağın koymayı taahhüt ettiği sermaye miktarları, (4) Şirketin yapacağı işlemlerin şekli, (5) Şirketin müddeti, (6) Kâr ve zararların dağılış şekilleri ve zamanı, (7) Yedek akçelerin miktarları, (8) Müdürlerin tayini, (9) Her yıl düzenlenecek bilânço ile kâr ve zararlar hesaplarının bakanlığa gönderileceği hükümlerinin bulunması öngörülmektedir¹⁰³.

Türkiye’de kurulacak limited ortaklığın tüzel kişilik kazanması için ticaret sicil kaydının yapılması gerekir. Limited ortaklık tüzel kişilik kazanması için müracaatı, ortaklığın merkezinin bulunduğu yer ticaret sicil memurluğunda şirketin müdürleri vasıtasıyla yaparlar¹⁰⁴.

Dilekçe sahiplerinin dilekçede, her bir ortağın koyacağı sermayenin tamamı taahhüt etmiş ve bu sermayeye mahsuben kanun ve esas sözleşmenin tespit ettiği miktarı ödemiş yahut esas sözleşmenin yazılı aynı sermaye ile karşılanmış olduğunu bildirmesi lazım (TTK md. 510)¹⁰⁵.

(1) Altı nüsha ortaklık sözleşmesi

(2) Ortaklık merkezinin bulunduğu yer belediyenin ilgili şube müdüründen veya merkez bir köy ise köy muhtarından alınmış ticari durum tasdiknamesi.

(3) Ortakların nüfus hüviyet cüzdanlarının birer sureti. Yabancı uyruklu ortakların pasaportlarının noter onaylı yeminli tercümeleri de gerekir.

(4) Temsile yetkili olanların ortaklık unvanı altında atacakları imzaların noterlikçe tasdik edilmiş imza beyannameleri, imza sirküleri.

¹⁰² Daha önceleri var olan izin şartı TTK md. 509, 4884 sayılı kanunun 5 maddesinde yapılan değişiklik ile kaldırılmıştır. Türkçe yazılı sözleşme metni hazırlandıktan sonra bütün kurucu ortaklarca imzalanarak noterin imza onayına sunulur. Ortaklık sözleşmesi hazırlanmamış ve ortaklarca onaylanmamış ve noterce onanmamış ise sicil memuru şirketin kuruluş başvurusunu geri çevirebilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. PULAŞLI, s. 443-444.

¹⁰³ PULAŞLI, 444 - 445.

¹⁰⁴ PULAŞLI, 449.

¹⁰⁵ PULAŞLI, 449.

(5) Esas sözleşmede ön görülmüş ise esas sermayenin ¼ nin ödendiğini belgeleyen makbuz.

Tüm bu belgeler ortaklığın merkezinin bulunduğu yer ticaret sicil memurluğuna sunulur. Sicil memurları belgeleri inceler, eksik görmesi durumunda geri çevirir, eksikliklerin tamamlanmasını ister, tamam olması durumunda belgeler kabul edilir (TTK md. 553). Ticaret sicil gazetesinde yayımlanması ile ortaklık tüzel kişilik kazanmış olur [TTK md. 512 (2)].

2. Yabancı Sermayeli Ticari Kuruluşların Şubeleri

Yabancı sermaye yatırımcılarının yatırım faaliyetlerinin gerçekleştirme şekli olarak, yeni bir ticari teşekkül oluşturmaktan başka, kendi ülkesinde var olan şirketin şubesinin yabancı bir ülkede açmak suretiyle gerçekleştirmek mümkündür. Genellikle kendi ülkesinde belirli bir düzeye gelen, sektöründe önemli bir konumu bulunan, yurt dışında oraya ihraç ettiği ürünler sayesinde tanınan şirketler söz konusu ülkelerde yeniden bir şirket kurarak tanınmaya çalışmaktansa var olan popülaritesini kullanarak şube olarak faaliyette bulunmayı daha doğru buluyorlardır.

a. Rusya’da Yabancı Sermayeli Ticari Kuruluşların Şubeleri

Rusya Federasyonunda yabancı ticari kuruluşların faaliyetlerini Rusya’da şube üzerinden yürütmeleri kanunlarla özel ve açıklayıcı olarak belirtilmiştir. Yabancı tüzel kişilik, yabancı bir devlette işlerini yürütmek için şube veya temsilcilik açabilir. Yalnız bu şube ve temsilcilik bağımsız bir tüzel kuruluş olmadıkları için tek başlarına sözleşme tarafı olamayacakları gibi tek başlarına mülkiyete ve mülkiyet haklarına sahip olmadıkları gibi mahkemelerde de taraf olamazlar¹⁰⁶. Rusya Federasyonu sınırlarında kurulan yabancı tüzel kişiliğin şubesi onu kuran yabancı tüzel kişiliği temsil etme hakkı dâhil tüm fonksiyonlarını ana kuruluş adına kullanma yetkisine sahiptir. Yalnız ana

¹⁰⁶ ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 213 – 214.

kuruluş, Rusya Federasyonu sınırlarında belirlediği faaliyetlerin icrası ile ilgili almış olduğu kararlarla malvarlığıyla sorumluluk taşır [RF 160-F3 sayılı Federal Kanun md. 4 (3)].

Yabancı tüzel kişiler, Rusya Federasyonu sınırlarında sadece akredite edilmiş şube ve temsilcilikler vasıtasıyla işletme faaliyetlerini yürütebilirler¹⁰⁷. Akredite edilmiş şubeler, Rusya Federasyonu sınırlarında ana kuruluşun hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla kurulur ve ana kuruluşun yatırım faaliyetlerini gerçekleştirebilir [RF 160-F3 sayılı Federal Kanun md. 22 (4)]. Akreditasyon veya bir diğer ifade ile onayın alınması için Rusya Federasyonunun ilgili kurumları,¹⁰⁸ akreditasyon başvurusunda bulunan şubenin, anayasal düzenin korunması, ahlak, sağlık, üçüncü kişilerin hak ve hukuklarının korunması, ülkenin savunmasının temini ve devlet güvenliği konularının ihlali konularını inceler. Eğer ihlal söz konusu ise akreditasyon talebi reddedilebilir (RF 160-F3 sayılı Federal Kanun md 21). Daha önce akredite alıp faaliyetlerini yürüten şubeler ileride akredite hakkını kaybettiği takdirde Rusya Federasyonundaki yatırım faaliyetlerini durdurur [RF 160-F3 sayılı Federal Kanun md. 22 (4)].

Kural olarak yabancı tüzel kişiliğin şubesinin yasallaşması akreditasyon işleminden geçmesiyle mümkündür. Şubelerin akreditasyon işlemi aslında Rusya Federasyonu hükümetince belirlenmesi gerekirken, bu konuda kararname kabul edilmediğinden geçici olarak Rusya Federasyonu sınırlarında yabancı tüzel kişilerin şubelerinin akreditasyonu ile ilgili hükme göre işlem yapılmaktadır¹⁰⁹.

Rusya Federasyonu, Yabancı Yatırımlarla ilgili Federal Kanunda yabancı tüzel kişilerin şubelerinin akreditasyonu için gerekli belgelerin listesi belirtilmemiş. Yalnız şubenin ve onun merkezinin unvanı, ana kuruluşun organizasyon yapısı ve hukuki yapısı, şubenin Rusya Federasyonundaki adresi ve ana kuruluşun resmi adresi, kuruluş

¹⁰⁷ ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 214; RF 160-F3 sayılı Federal Kanun, md. 21.

¹⁰⁸ RF 160-F3 sayılı Federal Kanun md. 24. Rusya Federasyonu Hükümeti, Rusya Federasyonu ekonomisine doğrudan yabancı yatırımcı çekmek koordinasyonundan sorumlu yürütmenin Federal kurumunu belirler.

¹⁰⁹ ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 215.

amacı ve şubenin iştiğal konusu, içerik, şubenin ana bütçesinin kapasitesi ve yatırım süresi, şubenin idare şekli, gibi bilgilerin yer aldığı kararın bulunması gerektiği belirtilmiştir [RF 160-F3 sayılı Federal Kanun md. 22 (2)]¹¹⁰.

Yabancı tüzel kişiliğin şubesinin ana sermayesinin kıymet takdiri piyasa değeri veya uluslararası değere göre ana kuruluşça gerçekleştirilecektir. Yatırım sermayesinin kıymet takdiri Rusya Federasyonu para birimi ile yapılır. Yabancı tüzel kişiliğin şubesinin yatırım sermayesi ile ilgili kıymet takdiri ile ilgili ölçüler yabancı tüzel kişiliğin kararında belirtilmesi gerekir [RF 160-F3 sayılı Federal Kanun md. 22 (3)].

b. Türkiye’de Yabancı Sermayeli Ticari Kuruluşların Şubeleri

Doğrudan yabancı yatırım kanununu çıkmadan önceki uygulamada, yabancı tüzel kişilerin Türkiye’de şube açmanın şartları ve usulü şirket kurmanın şartları ve usulü ile aynı nitelikte idi¹¹¹. DYYK ile yurt dışındaki ticari kuruluşların Türkiye’de açmak istedikleri şubeler için HMYSGM’ den ön izin alma zorunluluğu kaldırılmıştır.¹¹² Şubelerin kuruluşu için Sanayi ve Ticaret bakanlığından alınacak izin ile TTK hükümlerine tabi olarak kurulurlar¹¹³. Yabancı şirketlerin Türkiye’de şube açmalarına ilişkin genel düzenleme niteliğinde olan ve halen yürürlükte olan EŞHK hükümleri geçerlidir. Burada yabancı ticari kuruluşların Türkiye’de açtıkları şubeler merkezinin vatandaşlığını taşırlar¹¹⁴. Şirketin esas faaliyetini Türkiye’de toplaması halinde, şubenin ya Türk şirketi haline gelmesi ya da, kapatılması gerekir¹¹⁵.

¹¹⁰ ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 215.

¹¹¹ Bkz. YSÇK Tebliğ md. 2.

¹¹² ERTEN, 94.

¹¹³ ERTEN, 94.

¹¹⁴ EŞHK md. 11; bkz. ERTEN, s. 94.

¹¹⁵ EŞHK md. 15.

Yabancı ticari kuruluşların Türkiye’de kurulmuş ve tescil edilmiş şubelerinin Türk şubesi sayılacağına ilişkin¹¹⁶ eski düzenleme yeni kanunla kaldırılmıştır. Yabancı bir ülkede o ülkenin kanunlarına göre kurulmuş bir ticari kuruluşun nitelikleri itibarıyla Türk şirketleri olmadıkları gibi, şubelerinin de Türk sayılması, “yerli şirket şubelerine sağlanan hakların aynısının yabancı şirket şubelerine de sağlanması yönünde bir teminat sağlamak” yönünden, maksadı aşan bir düzenleme olmuştur¹¹⁷.

Yabancı ticari kuruluşlarının Türkiye’de şube açmalarına ilişkin Hazine Müsteşarlığına sunulacak belgelerle ilgili doğrudan yabancı yatırım kanunu uygulama yönetmeliğinin 5. maddesi ile hükme bağlanmıştır. Bu maddede ikili bir ayrıma gidilerek yabancı sermayeli şirketlerin hangi hallerde ve sürede vermesi gereken evraklar belirtilmiş ve yerli sermayeli şirketlerin sonradan yabancı sermayeli şirket statüsünü kazanması durumunda gerekli olan belgelerin hangi hal ve sürede verilmesi gerektiği belirtilmiştir¹¹⁸.

Yabancı sermayeli şirketlerin şubeleri için yönetmelik ekindeki formlar doldurularak YSGM’ye teslim edilmesi gerekir¹¹⁹.

1) Yabancı Yatırımcılar İçin Faaliyet Bilgi Formu: Yabancı sermayeli şirketler ve şubeler her yıl en geç mayıs sonuna kadar vermeleri gerekmektedir [DYYKUY md. 5 (a) (1)]. Bu bilgi formunda, teşebbüslerin sermayelerine ve faaliyetlerine ilişkin bazı bilgiler talep edilmektedir. Bunlardan şirkete ait genel bilgiler, şirketin ortaklık yapısı, yabancı ortaklar hakkında genel bilgiler, kâr transferleri, lisans, know-how, teknik yardım, franchise anlaşmaları ve transferleri, dış ticaret, personel durumu, yıl içinde üretim faaliyetleri ve yatırımlar hakkında bazı bilgiler istenmektedir [DYYKUY md. 5 (a) (2)]¹²⁰.

¹¹⁶ YSÇK md. 7.

¹¹⁷ ERTEN, 95.

¹¹⁸ ERTEN, 95–96.

¹¹⁹ DYYKUY md. 11 e göre ekteki bilgi formlarında değişiklik yapmaya YSGM yetkilidir.

¹²⁰ ERTEN, 110.

2) Doğrudan Yabancı Yatırımlar İçin Sermaye Bilgi Formu: Ödemeyi takip eden 1 ay içerisinde sermaye hesabına yapılan ödemelere ilişkin bilgilerin YSGM' ye bildirilmesi gerekir [DYYKUY md. 5 (a) (2)]. Bu formda, ilgililerin yabancı ortakların sermaye hesabına yaptıkları ödemeler kapsamında, şirket veya şube sermayesinin mevcut durumu hakkında bilgilerin talebi söz konusudur¹²¹.

3) Doğrudan Yabancı Yatırımlar İçin Hisse Devri Bilgi Formu: Mevcut yerli veya yabancı ortakların kendi aralarındaki veya şirket dışındaki herhangi bir yerli veya yabancı yatırımcıya yaptıkları hisse devirlerine ilişkin bilgileri devir gerçekleşikten itibaren 1 ay içinde söz konusu form doldurularak YSGM' ye bildirilir [DYYKUY md. 5 (b)]. Burada ilgililerden şirket hakkında genel bilgiler, hisse devri öncesi ve sonrasındaki durum ve yabancı ortakların hisse devir bedelini karşılama şekline ilişkin bilgiler istenmektedir¹²².

Yerli sermayeli şirketler

1) Şirkete yabancı bir yatırımcının iştirak etmesi veya

2) Şirketin yaptığı sermaye artışına şirket dışındaki bir yabancı yatırımcının iştirak etmesi suretiyle doğrudan yabancı yatırımcı kapsamına girmekte ve dolayısıyla yabancı ortağın girmesiyle hisse devrinin gerçekleşmesinden itibaren bir ay içinde, yönetmelik ekinde yer alan, yukarıda açıklanan Ek-3 formunu doldurarak YSGM' ye vermeleri gerekir [DYYKUY md. 5 (b)]¹²³.

3. İrtibat Büroları

Yabancı sermaye yatırımcıları yatırım faaliyetlerini şubelerle beraber irtibat büroları veya bir diğer ifade ile temsilcilik ofisleri vasıtasıyla da gerçekleştirebilirler.

¹²¹ ERTEN, 110.

¹²² ERTEN, 110.

¹²³ ERTEN, 110.

Temsilcilik ofisleri bağımsız olarak bir ticari kuruluş olmadıkları için ticari faaliyetlerde bulunmamak kaydıyla yabancı ülkelerdeki şirketlerini sadece temsil ederek merkez ofisin ticari faaliyetlerini merkez adına kurmak ve yürütmek, onun adına pazarlama çalışmaları yapmak, gerektiği takdirde merkez ofis adına sözleşmeler tesis etmek yetkileri ile donatılabilir¹²⁴. Yabancı şirketler temsilci ofisleri, yabancı devletlerde ticari, ekonomik, finans, ilim ve teknik, ulaşım, turizm ve diğer konularda işbirlikleri kurmak o ülkedeki yerli şirketlerle söz konusu faaliyetleri artırmak amacıyla açılır¹²⁵. Temsilcilik ofisleri ticari ilişkilerin bağlanması konusunda yardımcı olmak, dış ticaret, üretilen ürünlerin söz konusu ülkelere ihracını artırmak, yabancı ülkelerde geliştirilen yeni teknolojileri ithal etmek amacıyla da açılmaktadır¹²⁶.

a. Rusya’da İrtibat Bürosu Açma

Temsilci ofisleri Rusya Federasyonunda tüzel kişi statüsünde değiller. Merkez ofislerin yani temsilcilik ofisini açan ana kuruluşun faaliyetlerini tüzel kişilik oluşturmada merkez adına yürütürler. Dolayısıyla Rusya Federasyonu kaynaklı gelir elde etmeleri dolayısıyla vergiyi doğuran olayın konusuna giren işlemlere katılmaları halinde, normal bir şirket gibi vergi yükümlüsü sayılır ve vergilendirilirler¹²⁷.

Rusya Federasyonunda temsilci ofisler akreditasyonu veren kurumun vereceği izin ile açılır. En fazla 3 yıllık bir süre için, belirli amaçların gerçekleşmesi için açılan temsilci ofisler, belirlenen amaçlar bu süre içerisinde gerçekleştirilemediyse, Rusya Federasyonunun temsilcilik ofisleri için akredite veren kurumuna süre uzatımı ile ilgili başvuruda bulunur ve kurum başvuruyu uygun görürse süreyi uzatabilir¹²⁸.

¹²⁴ TEZELMAN, Şirketler. 17

¹²⁵ ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 220.

¹²⁶ ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 220.

¹²⁷ TEZELMAN, Rusya’da Şirketlerin Hukuki Yapıları, s. 17.

¹²⁸ ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 221.

Tüm akreditasyon süresi boyunca temsilci ofisine temsilcilikle ilgili personelin akreditasyonu, vize ve ikamet konularında, mühür onayları gibi paket hizmet alırlar. Temsilci ofislerin izin işlemleri kural olarak tüm belgeler sunduktan itibaren 21 gün içerisinde neticelenir, yalnız çok önemli durumlarda bu süre 7 iş günü olarak kısaltılabilir¹²⁹.

Rusya Federasyonunda temsilcilik ofisi açmak (akreditasyon almak) için gerekli olan belgeler aşağıdakilerdir¹³⁰:

- 1) Yazılı dilekçe: temsilcilik ofisi açmak isteyen yabancı şirket, şirketin faaliyet alanı, temsilci ofis açma sebebi, süresi, unvanı ve Rusya’da ki şirketlerle iş ilişkilerini belirten bilgilerin yer aldığı temsilcilik ofisi açma talebi şirketin antetli kağıdına yazılı ve şirket yöneticisinin imzası ve mührü ile onaylanan dilekçe;
- 2) Ana şirketin kayıtlı olduğu ülkenin ilgili kurumundan alınacak ve şirketin ilgili kurumun kanunlarına uygun olarak faaliyet gösteren bir kuruluş olduğunu gösteren belge;
- 3) Yabancı tüzel kişiliğin tüzüğü: şirketin kuruluş tüzüğü veya şirket ana sözleşmesi, eğer söz konusu ülke kanunlarına göre şirketin kuruluşu için tüzük veya ana sözleşme yok ise bunlara benzer başka bir belge ve durumu ilgili ülkenin ilgili kurumunca onaylanan belge;
- 4) Yabancı tüzel kişiliğin kararı: Yabancı tüzel kişiliğin Rusya Federasyonunda temsilci ofis açma konusundaki kararı;
- 5) Yabancı tüzel kişiliğin Rusya Federasyonundaki temsilci ofisi ile ilgili düzenlemesi (orijinal ve noter onaylı sureti);
- 6) Yabancı tüzel kişiliğin kayıtlı olduğu ülkenin bir bankasından şirketin ödeme kabiliyetini belirten referans mektubu: (belgenin verilme tarihinden itibaren 6 aylık geçerlilik süresi var);

¹²⁹ ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 222.

¹³⁰ ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 222–223.

- 7) Rusya’ da iş yaptığı yerel iki şirketin serbest şekilde şirketlerinin antetli kağıdında yazmış oldukları yönetici imzalı ve mühürlü referans mektubu;
- 8) Yabancı tüzel kişiliği Rusya Federasyonunda temsil edecek kişi adına düzenlenen ve gerekli olan yetkiler ile donanan şirketin yöneticilerince verilen noter onaylı genel vekâletname;
- 9) Rusya Federasyonu devlet kurumlarında temsilci ofisin açılması konusunda yabancı tüzel kişiliğin yetkilendirdiği kişiye verilen noter onaylı vekâletname;
- 10) Yabancı tüzel kişiliğin Rusya Federasyonundaki temsilciliğin faaliyetlerini sürdüreceği adres: temsilci ofisi söz konusu adresin tutulduğunu garantileyen belge veya noter onaylı kira kontratı;
- 11) Rusya Federasyonu yerel yönetim organlarınca verilen temsilciliğin açılması konusundaki onay belgesi;
- 12) Yabancı tüzel kişiliği Rusya Federasyonunda temsil etme belgesi Rusya Adalet bakanlığı nezdinde çalışan devlet tescil odalarınca verilir.

b. Türkiye’de İrtibat Bürosu Açma

Temsilcilik ofisi bir diğer tabirlerle ve Türk Cumhuriyeti doğrudan yabancı yatırım kanununda niteleme şekli ile irtibat bürolarına, müsteşarlığın yabancı ülke kanunlarına göre kurulmuş şirketlere, Türkiye’de ticari faaliyetlerde bulunmamak kaydıyla izin vermeye yetkilidir [4875 sayılı Kanun md. 3 (h)].

Görüldüğü gibi Türkiye’de Rusya’da olduğu gibi temsilci ofislerin açılması için izin alınması gerekir. Hem irtibat bürosu açmak için hem de süre uzatmak için HMYSGM den izin alınması gerekir¹³¹. Daha önceki düzenlemede tebliğde “dışarıda yerleşik kuruluşlar” ifadesi kullanılmıştı, dolayısıyla yurt dışında kurulan vakıflara da kurum olarak geniş yorumlanıp bunların Türkiye’de irtibat bürolarının kurulması bu

¹³¹ ERTEN, 92.

hüküm ile izin verilmiştir¹³². Doğrudan Yabancı Yatırım Kanunları ile “yabancı ülke kanunlarına göre kurulmuş şirketler” ifadesiyle sadece şirketlerin Türkiye’de izin almak suretiyle irtibat büroları kurabilmeleri mümkün olmuştur¹³³.

Yabancı ticari kuruluşlarının Türkiye’de irtibat büro açma işlemleri ve süre uzatımı tüm gerekli olan belgelerin tam ve eksiksiz temin edilmesinden itibaren beş iş günü içinde neticelendirilir [DYYKUY md. 6 (2)]. Yabancı şirketlerin, para ve sermaye piyasaları, sigortacılık gibi özel mevzuatı bulunan alanlarda faaliyette bulunmak amacıyla irtibat bürosu açma talepleri, ilgili özel mevzuatı çerçevesinde yetkili kılınan kurum veya kuruluşlarca değerlendirilir [DYYKUY md. 6 (3)]. Dolayısıyla Uygulama Yönetmeliğine göre özel mevzuatı bulunan alanlar için yetkili kılınan kurum ve kuruluşların değerlendirmelerinin alınması şartı söz konusudur¹³⁴.

4. Joint Venture

Yabancı sermaye yatırımlarını gerçekleştirmenin yollarından biri, yerli başka bir şirketle veya başka bir yabancı şirketle ortak olarak yatırım projesini gerçekleştirmektir. Joint Venture olarak adlandırılan şirketlerin bir proje üzerinde beraber çalışarak tek defaya mahsus söz konusu yatırım projesinin gerçekleşmesi globalleşen dünya ekonomisinde önemli yer almaya başlamıştır¹³⁵.

Uluslararası rekabetin gelişmesi, maliyetin artması¹³⁶, girmek istediği piyasa hakkında daha fazla bilgisi olan ve pazarda hâkim konumda olan, yerli ortak olması durumunda yasal işlemlerin kolaylaşması¹³⁷ gibi faktörler joint venture müessesesinin

¹³² ERTEN, 92; YŞÇK md. 2 ye göre “yabancı ülkelerde, bu ilkelerin kanunlarına göre teşekkül etmiş tüzel kişiler” olarak tanımlanmıştır.

¹³³ ERTEN, 92.

¹³⁴ ERTEN, 93.

¹³⁵ Joint Venture ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: DAYINLARLI Kemal, Joint Venture sözleşmesi, 3 Baskı, Ankara 2007.

¹³⁶ ORAZGILICOV Dövrän, Milletlerarası Doğrudan Yatırımlar Açısından Joint Venture, İzmir 2006, s. 3.

¹³⁷ ARIKAN, 36.

yananmasına sebep olmuştur. Bazı işlerin tek şirket tarafından yapılmasının imkânsız hale gelmesi ve üretimin zor ve riskli olması dolayısıyla bu riskleri paylaşma ihtiyacı joint venture müessesesinin gelişmesinde katkıda bulunmuştur¹³⁸.

¹³⁸ ORAZGILICOV, 3.

İKİNCİ BÖLÜM

YABANCI YATIRIM MEVZYATININ YABANCI YATIRIMCIYA SAĞLADIĞI KORUMALAR ve TEŞVİKLER BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRMA

I. YABANCI YATIRIMCIYA SAĞLANAN KORUMALAR

A. Yabancı Yatırımcıların Hak ve Menfaatlerinin Engellenmesi ve Sınırlanmasına Karşı Garantiler

Yabancı sermaye yatırımlarında, yatırımcıların bir ülkede yatırım yapmaları için koşulları ve yatırım altyapılarının uygun olmasından sonra yatırılan sermayenin garanti altına alınmış olmasında çok önemlidir. Dolayısıyla yabancı sermaye çekmek isteyen ülkeler yatırımcılara öyle cazip imkânlar sunmalıdırlar ki yatırımcı minimum risk ile ve güvenceler ile işini rahat yapabilsin. Yatırımcıları ilgilendiren ve yatırım garantisi kapsamında olmasını istedikleri konuların başında yatırım dolayısıyla edinilmiş oldukları mal varlıkları üzerinde serbestçe tasarrufta bulunmak istemeleri ve dolayısıyla rızaları dışında söz konusu malvarlıklarının kamulaştırma veya millileştirme gibi sair devlet tedbirleri ile devletçe el konulmasının minimum düzeyde olmasıdır. Yatırım dolayısıyla elde ettikleri kârları veya tasfiye dolayısıyla elde kalan artı değerleri yurt dışına serbestçe transfer etmeleri bir diğer önemli konudur. Yatırımcıların yatırım dolayısıyla karşılaştıkları engeller ve hak ihlallerinin en az yerli yatırımcıların bu engelleri aşmak ve haklarını korumak için kullandıkları araçları kullanma ve sorunlarını çözme imkânlarının kanunlarca teminat altına alınmış olmaları yabancı yatırımcıların yatırım yapmaya sevk eden unsurlardır.

1. Millileştirme veya Kamulaştırma

Şüphesiz ülkelerin yabancı yatırımcıları çekmek amacıyla onlara verdikleri garantiler içerisinde en önemlilerinden birisi yabancıların malvarlıklarına millileştirme gibi tedbirlere karşı dokunulmazlıklarıdır. Yabancı yatırımcıların rızaları dışında mal

varlıklarına ev sahibi devletçe millileştirmesi yatırım hukukunda olduğu gibi uluslararası hukukta da karşılaşılan en önemli sorunlardan biridir¹³⁹.

Türk Hukukunda Millileştirme ile ilk defa 1929 yılında devletçi politikalar üreten devlet yöneticileri millileştirme hareketine başlayarak, daha evvelce yabancı sermayeyle kurulmuş olan müesseseler devletçe millileştirerek devletin kontrolüne geçmiştir¹⁴⁰. Özetle Millileştirme bir başka anlatım ile devletleştirme, özele ait mal varlıkların devlete geçmesini ifade eder.

Kamulaştırma millileştirmenin benzer ifadesi olmakla beraber aralarındaki fark millileştirmede tüm mal varlığı veya müessese devletleştiriliyor yani daha geniş kapsamlı olması, kamulaştırmada ise kamu yararı adına devletçe özele ait mal varlıklarından bir kısmı devletleştiriliyor ve devletin kullanımına geçiyor¹⁴¹.

2. El Koyma

El koyma, aslında millileşmenin bir diğer şeklidir, sadece olarak burada daha fazla geçici bir devletleştirme söz konusudur¹⁴². Bazı ülkelerin yabancı sermaye yatırımları ile ilgili kanunlarında millileştirme ve kamulaştırma ile beraber elkoyma ifadesi kullanıldığı gibi müsadere kavramı da ayrıca kullanılır. Elkoyma, devlet ve kamu adına karşılığı ödenerek devletçe alı koyma tedbiridir. Kural olarak geçici bir süre ile alıkoyma karakteri taşıyan elkoyma, genellikle olağan üstü durumlarda, doğal afet, deprem gibi durumlarda, özel kişilere ait mal varlıkların geçici bir süre ile devletçe el konulması tedbiridir. Devletin ilgili kurumlarının kararları ile uygulanan bu işlem millileştirmede olduğu gibi karşılığının ödenmesi şartı esastır¹⁴³. Özel durumlarda, devlet organlarının özel kararları ile gerçekleştirilen alıkoyma tedbirlerinin geçici bir

¹³⁹ ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 532.

¹⁴⁰ ERTEN, 43.

¹⁴¹ TİRYAKİOĞLU, 187–188.

¹⁴² ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 532.

¹⁴³ ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 532.

sürekli olduğu ve tedbir alma sebebi ortadan kalktığında söz konusu mülkiyetin sahibine geri ödenmesi şarttır. Bu durumda alıkoyma sebebiyle ödenen karşılık aşınma payı çıkarıldıktan sonra iade edilir [RF 160-F3 sayılı Federal Kanun md. 8 (3)]. Genel anlamda millileştirmede, esas amaç devleti zor ekonomik durumdan kurtarmak (savaş hali, grev ve saire), alıkoymada ise ülkenin yaşadığı olağan üstü bir durum, felaket, salgın hastalık gibi durumlardan kurtulmak amacıyla, kamu yararına ve kanunların emrettiği şekilde özel mülkiyetlerin devletçe el konulması tedbiridir [Rusya Federasyonu Medeni Kanunu md. 242 (1)]

Türkiye Cumhuriyeti Doğrudan Yabancı Yatırım kanununda, ayrıca bu manada elkoyma tedbirinden bahsetmese de, devletleştirme kavramı içinde amaçsal yorum yapılarak değerlendirilmesi mümkün olacaktır.

Genel hukuk kuralı olan ve anayasaca teminat alınan mülkiyet hakkı yabancı yatırımcılar açısından da geçerlidir. Dolayısıyla anayasanın korunması altında olan mülkiyetler ancak kanununun tanıdığı ve yine kanunla gösterilen durumlarda ve şekilde malvarlığına devletçe el konulabilir. Anayasanın 46/1 maddesi gereği devlet ancak kamu yararını gerçekleştirdiği durumlarda ve karşılığı ödenmesi şartıyla gerçek kişi veya tüzel kişilerin mal varlığına el konulabilir veya istimlâk edilebilir¹⁴⁴. Dolayısıyla bu genel kural yabancı sermayeli yatırımcılar içinde söz konusu olmakta ve bu güvenceler hem Türk 4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırım Kanununda hem de Rusya Federasyonu Yabancı Yatırımlar ile ilgili Federal Kanunda yerini almıştır (RF 160-F3 sayılı Federal Kanun md. 8). Türk kanununda yürürlükteki mevzuat gereğince ve kamu yararı gerektirmedikçe [4875 sayılı Kanun md.3 (b)] tabiri kullanırken Rus kanununda, Federal yasalar veya Rusya Federasyonu ile uluslararası anlaşmalar ile düzenlenmedikçe yabancı yatırımcının veya yabancı sermayeli ticari kuruluşun malvarlığına millileştirme, istimlâk, müsadere vesaire maksadıyla el konulamaz deniyor [RF 160-F3 sayılı Federal Kanun md. 8 (1)].

¹⁴⁴ EKŞİ, 150.

3. Müsadere

Müsadere, daha fazla ceza niteliğinde olan bu tedbir ile zorla el koyma ve cezai bir nitelik taşıdığından karşılığının ödenmesi gibi bir durumunun söz konusu olmadığı bir devletin mülkiyete el koyma tedbiridir¹⁴⁵. Müsadere, kararı mahkemece verilirken, karşılığın ödenmesi gibi durum söz konusu değildir. Ayrıca müsadere idari bir tedbir olabildiği gibi medeni hukuktan kaynaklanan bir tedbirde söz konusu olabilmektedir¹⁴⁶.

Birbirlerine benzer ve aynı nitelikte olan bu kavramlar aslında bir alt kavramlar olarak düşünülürse üst kavram olarak “devletin mülkiyete el atması” kavramı altında birleşmiş olurlar¹⁴⁷.

Millileştirmeler doğrudan olabileceği gibi dolaylıda olabilir. Türk idare hukukunda millileşme veya kamulaşmanın olabilmesi için devletin söz konusu mülkiyeti kendisine geçirmesi ve üzerinde tasarrufta bulunması şeklinde mümkündür. Ama mülkiyet üzerine konan tedbirler ile söz konusu mülkiyetin kullanılması zorlaşıyor veya imkânsızlaşıyor ise ve her ne kadar mülkiyetin kendisine el konulmamış olsa dahi dolaylıda olsa bir kamulaştırmadan bahsedebiliriz¹⁴⁸.

B. Yabancı Yatırımcıların Yatırım Gelirlerinin Kullanılması

Yabancı sermaye yatırımcılarının yatırım yapmak için seçtikleri ülkelerde aradıkları en önemli özelliklerden biri, yatırım dolayısıyla elde edilen gelirlerinin serbestçe yurt dışına transfer edebilme kabiliyetleridir. Yabancı yatırımcıların gelirlerini yurtdışına transfer edebilme garantilerini ev sahibi ülkelerin sağlaması gerekir¹⁴⁹.

¹⁴⁵ ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 532.

¹⁴⁶ ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 532.

¹⁴⁷ TİRYAKİOĞLU, 186.

¹⁴⁸ EKŞİ, 15; TİRYAKİOĞLU, 197.

¹⁴⁹ ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 538.

Rusya Federasyonu yasalarınca yabancı yatırımcılar için düzenlenen yatırım hukuku rejimi ile onlardan elde edilen gelirlerin kullanılmasına ilişkin düzenleme, Rus yatırımcılar için düzenlenen hukuk rejim ile yatırımdan elde edilen gelirin kullanılması ile ilgili düzenlemeden daha kötü olamaz (RF 160-F3 sayılı Federal Kanun. md.4.f.1).

Rusya Federasyonundaki yabancı sermaye yatırımcılarının yatırım faaliyetleri dolayısıyla elde edilen kâr, gelir veya diğer parasal değerlerin Rusya Federasyonu sınırlarında kullanılması veya yurt dışına çıkarılması ile garanti Rusya Federasyonu yabancı yatırım ile ilgili Federal Kanunda hüküm altına alınmıştır. Kanunda yabancı yatırımcı, Rusya Federasyonu sınırlarında gerçekleştirdiği yatırımlar dolayısıyla elde ettiği kâr, gelir veya sair parasal değerleri, gerçekleştirdiği yatırım dolayısıyla sağladığı kazanç, faiz ve sair gelirleri, yabancı sermayeli ticari kuruluşun veya yabancı tüzel kişiliğin, yükümlülüklerini gerçekleştirmek amacıyla Rusya Federasyonu sınırlarında iki taraflı anlaşmalar veya sair anlaşmalar gereği açmış oldukları şube gelirleri, yabancı sermayeli ticari kuruluşların veya yabancı tüzel kişilik şubesinin tasfiyesi veya yabancı sermayenin ayıklanması ve fikri ve sınâî mülkiyet hakların parasal değeri, iş bu sözleşmenin 8 maddesince belirtilen tazminat hakları, Rusya Federasyonu sınırlarından engelsiz bir şekilde çıkartabilirler (RF 160-F3 sayılı Federal Kanun md.11).

C. Yabancı Yatırım ile İlgili Sınırlamalar

Yabancı yatırımcılar ile ilgili sınırlamalar Rusya Federasyonu yasalarınca ancak anayasal düzenin korunması, ahlak, sağlık, üçüncü kişilerin hak ve hukuklarının korunması, ülkenin savunmasını sağlamak ve hükümetin güvenliği ile ilgili konularda düzenlenmesi mümkündür [RF 160-F3 sayılı Federal Kanun md. 4 (2)].

Rusya Federasyonunda yabancı yatırımlarla getirilen sınırlamalarla ilgili yeni bir yasa daha yürürlüğe girdi. Bu yeni yasa ile yabancıların nükleer enerji, petrol, doğalgaz, stratejik maden ve mineral kaynaklarının araştırılması, havacılık, medya, uzay ve savunma alanının hassas bölümleri dâhil olmak üzere 42 sektördeki yatırımlara

kısıtlama getirdi¹⁵⁰. Ayrıca telekomünikasyon (ulusal telefon ve her türlü haberleşme) üzerinden yabancıların hak sahibi olması yasaklandı¹⁵¹.

Türkiye'deki yabancı yatırımcılara getirilen sınırlamalardan farklı olarak Rusya Federasyonunda bu sınırlama daha belirgin ve kapsamlı olmuştur. Bu yasaya göre 42 stratejik sektördeki şirketlerden % 50'nin üzerinde hisse satın almak isteyen yabancı yatırımcılar hükümetten onay almak zorunda kalacak. Devlete ait olan yabancı şirketlerin de bu hassas sektörlerdeki şirketlerde % 25'in üzerinde hisse sahibi olabilmeleri için izin almaları gerekmektedir¹⁵².

D. Yabancı Yatırımcıların Gayrimenkul Edinimi

Yabancı bir ülkede yatırım yapmak isteyen yatırımcı, yatırımı gerçekleştirmek amacıyla yapacağı ilk iş ve ilk adım olarak taşınmaz edinimidir. Arsas veya sair taşınmaz temin ederek bunun üzerinde yatırım faaliyetlerini gerçekleştirmek isteyen yatırımcılar, bu taşınmazların mülkiyetini alabilmesi ve bu arsa veya sair taşınmazlar üzerinde serbestçe tasarrufta bulunma hakkının bulunmasını ararlar.

Rusya Federasyonu Yabancı Yatırımcılar ile ilgili Federal Kanunda, yabancı yatırımcının araziye, sair tabii kaynaklara, binalara, yapıtlara ve sair taşınmazlara sahip olma garantisi sağlanmıştır (RF160-F3 sayılı Federal Kanun md. 15).

Yalnız burada unutmamamız gereken bir husus var ki bu durum bazı yatırımcılarca bazen karışıklığa mahal vermektedir. Rusya Federasyonunda yabancı vatandaşların, tüzel kişilerin ve vatansızların toprak sahibi olma konusunda özel bir rejim söz konusudur. Bunlar için Rusya Federasyonu yasaları belli kısıtlamaları

¹⁵⁰ ÇETİN Tamer, Haber, “Putin’in son dakika golü, 'rotada sapma yok' mesajı verdi” http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=96578&KOS_KOD=7 08.05.2008.

¹⁵¹ “Putin' den müthiş bir imza”. http://www.internethaber.com/news_detail.php?id=139698&interstitial=true 06.05.2008.

¹⁵² ÇETİN, aynı adlı makale.

getirilmiştir. Mesela bir arsa üzerinde bir hak tesis etmek için bunun karşılığı muhakkak ödenmesi gerekir ve bedelsiz kesinlikle devredilemez, şöyle ki Rusya Federasyonu vatandaşları veya tüzel kişilikleri bazı durumlarda bedelsiz toprak sahibi olabilirler¹⁵³. Yabancı uyruklulara, tüzel kişilere ve vatansızlara sınır bölgelerinde toprak sahibi olması kanunca yasaklanmıştır. Söz konusu sınır bölgelerin listesi Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanınca belirlenmektedir¹⁵⁴.

Tarım arazilerinin ancak en az %50 hisse sahibi yabancı ortaklı şirketlere ancak kiralık olarak tahsis edilebilir¹⁵⁵. Toprak arsasını kiralama hakkı yabancı sermayeli ticari kuruluşça aksi Rusya Federasyonu yasalarınca düzenlenmedikçe, pazarlama ile (açık artırma, ihale) mümkündür (RF 160-F3 sayılı Federal Kanun md. 15).

Türk hukukunda yabancı sermayeli ticari kuruluşların gayrimenkul edinimleri ile ilgili olarak hem Tapu Kanununda hemde Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanununda değişiklikler yapılmış, yapılan değişiklikler açılan iptal davaları sonucu Anayasa Mahkemesince tamamen veya kısmen iptal edilmiştir. Şu an yürürlükte olan 4875 sayılı Kanununun yabancı sermayeli yatırımcıların gayrimenkul edinimi ile ilgili bölümünde “Yabancı yatırımcıların Türkiye’de kurdukları veya iştirak ettikleri tüzel kişiliğe sahip şirketlerin, Türk vatandaşlarının edinimine açık olan bölgelerde taşınmaz mülkiyeti veya sınırlı aynî hak edinimleri serbesttir” şeklinde idi [4875 sayılı Kanun md.3 (d)]. Anayasa Mahkemesince, iptal istemiyle açılan dava sonucu 2008 yılının Nisan ayında iptal edilmiştir¹⁵⁶. Anayasa Mahkemesi, kararında “yabancı yatırımcıların Türkiye’de kurdukları veya iştirak ettikleri tüzel kişiliğe sahip şirketlerin, Türk vatandaşlarının edinimine açık olan bölgelerde karşılıklılık koşulu olmaksızın, kamu yararı ve ülke güvenliği açısından belli alanlar dışlanmadan, miktar bakımından sınırlama yapılmaksızın taşınmaz mülkiyeti veya sınırlı aynî hak edinmelerine imkân sağlanmıştı”

¹⁵³ GOLTSBLAT, A Implementing an Investment Project in Russia, PEPELIAEV, GOLTSBLAT & PARTNERS “Legal Support For Foreign Investment in Russia” Moskow 2006, s. 25; Rusya Federasyonu Toprak Kanunu md. 5 (28).

¹⁵⁴ GOSTSBALT, 25; Rusya Federasyonu Toprak Kanunu md. 15.

¹⁵⁵ GOSTSBALT, 25.

¹⁵⁶ RG 16.4.2008 / 26849.

deniyor¹⁵⁷. Gerekçesinin devamında “yabancı yatırımcıların gayrimenkul edinme haklarının hiçbir yasal sınırı olmaması, gayrimenkulün devri veya kullanım koşulları ile ilgili hiçbir hükme yer verilmemiş olması” gerekçelerine dayanmıştır. Mahkeme aynı zamanda bu kararın 16.10.2008 tarihinde yürürlüğe gireceğini belirterek yasa koyucunun yeni bir düzenleme yapana kadar yabancı yatırımcıların mağdur olmalarını önlemiştir¹⁵⁸.

Kanundaki bu boşluk Tapu Kanununun daha önceleri iptal edilen 36. maddesinde¹⁵⁹ yapılan yeni düzenleme ile doldurulmaya çalışılmıştır. 5782 sayılı Tapu Kanununda yapılan değişiklik¹⁶⁰ ile Anayasa Mahkemesinin 4875 sayılı Kanunun 3. maddesini (d) fıkrasının iptal gerekçeleri dikkate alınarak daha ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Yeni düzenleme ile yabancı yatırımcıların Türkiye’de kurdukları veya iştirak ettikleri tüzel kişiliğe sahip şirketler, ana sözleşmelerinde belirtilen faaliyet konularını yürütmek üzere taşınmaz mülkiyeti veya sınırlı ayni hak edinebilecek ve kullanabilecekler. Bu şekilde edinilen taşınmazların Türkiye’de kurulu bulunan bir başka yabancı sermayeli şirkete devrinde ve taşınmaz maliki yerli sermayeli bir şirketin hisse devri yoluyla yabancı sermayeli hale gelmesi durumunda da aynı esas geçerli olacaktır. Türkiye’de kurulu yabancı sermayeli şirketlerin tasfiyesi halinde şirketin sahip olduğu taşınmazın şirket ortağı yabancı gerçek kişiler veya yurt dışında kurulu yabancı ticaret şirketleri tarafından edinilmek istenmesi halinde Tapu Kanunu’nun 35. madde hükümleri uygulanacaktır¹⁶¹.

Rusya Federasyonu yabancı yatırımlarla ilgili Federal Kanunda “Yabancı yatırımcının arsasaya, sair tabii kaynaklara, binalara, yapıtlara ve sair taşınmazlara sahip olması, Rusya Federasyonu yasaları ve Rusya Federasyonu yerel yasalarına uygun olarak gerçekleşir” (RF160-F3 sayılı Federal Kanun md. 15).

¹⁵⁷ RG 16.04.2008 / 26849.

¹⁵⁸ RG 16.04.2008 / 26849.

¹⁵⁹ RG 19.07.2003 / 25173.

¹⁶⁰ RG 15.07.2008 / 26937.

¹⁶¹ RG 15.07.2008 / 26937.

E. Yabancı Yatırımcının Haklarının Korunması

Yatırımcılar fiziksel sermayelerle beraber fikri mülkiyet dediğimiz fiziksel olmayan varlıklara da sahip olabilmektedir. Fikri mülkiyet varlıkları olarak ilk aklımıza gelenler, üretim süreçleri, bilgisayar yazılımları ve pazarlama teknikleri ve sairedir¹⁶². Gelişmiş ilkelere bu tür haklar söz konusu tekniklerin ve yeniliklerin mucitlerince telif hakları ve patent olarak veya marka tescili ile koruma altına alınmaktadırlar¹⁶³. Uluslararası şirketlerin çoğunun esas sermayeleri fiziksel olmayan malvarlıklarından oluşmaktadır. Dolayısıyla fikri mülkiyet haklarının korunması bu tür şirketlerin en önem verdikleri konulardır. Yabancı sermayeleri teşvik etmek ve çekmek isteyen tüm ülkeler özellikle fikri mülkiyet haklarının korunmasına daha fazla önem vermeleri ve bu konuda daha ciddi bir tavır sergilemeleri gerekir¹⁶⁴.

Yabancı yatırımcının malvarlıkları ve fikri malvarlıkları koruma altına alınırken bunların yurt dışından getirilirken bunlar çıkışının da korunmuş olması gerektiği bir diğer önemli konudur. Rusya Federasyonu yabancı yatırımlarla ilgili Federal kanunda bu konu kanun maddesiyle koruma altına alınmıştır. Kanunda, yabancı yatırımcı Rusya Federasyonu sınırlarına ilk başta yabancı sermaye olarak getirdiği mal varlığını veya bilgileri ister belge şeklinde ister elektronik taşıyıcılarda, hiçbir engelle karşılaşmadan (lisans almak gibi başka dış ticaret tarifleri söz konusu olmadan) söz konusu mal varlıkları ve bilgileri yurt dışına çıkartmak hakkına sahiptir (RF 160-F3 sayılı Federal Kanun md. 12) deniyor.

¹⁶² ARIKAN, 32.

¹⁶³ ARIKAN, 32.

¹⁶⁴ ARIKAN, 32.

II. YABANCI YATIRIMCIYA TANINAN TEŞVİKLER

Yatırımlar ve karlarlar üzerinden alınan yüksek vergi oranları ile beraber, kâr payı, telif hakkı, havale gibi ana şirket ve şube arasındaki para transferinden kesilen vergilerleri de ekleyerek yatırımcının söz konusu vergilerin yüksek olduğu ülkelerde yatırım yapmalarını engelleyen önemli faktörlerdendir¹⁶⁵. Dolayısıyla yabancı sermayeleri çekmek amacıyla, bazı ülkeler yatırımcı için daha uygun vergi ve teşvik paketleri sunarlar¹⁶⁶. Yabancı yatırımcılar için teşvikler bazı imkânlar sağlamak şeklinde olabileceği gibi, bu genelde yeni teknolojileri getiren yatırımcılara sağlanan kredi imkânları olabiliyor. Özellikle gelişmiş ülkelerde yatırımların teşviki için nakit yardımlar, bazen bu yardımlar toplam yatırım tutarının %50 fazlası ve faizsiz ya da düşük faizli krediler gibi finansal yardımlar şeklinde teşvikler söz konusu olmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde görülen ve en yaygın teşvik şekli ise yabancı sermaye çekmek isteyen devletler genelde vergi mevzuatında yapılacak düzenlemeler ile bazı yatırım sahalarında bir takım vergi muafiyetleri ile yabancılara yatırımı cazip hale getirmektedir¹⁶⁷. Bazı çok gelişmiş ülkelerde yabancı yatırımcılara ucuz arsa temininden tutun, bazı enerji kaynaklarının ucuz kullanılması, bazı ülkelerde ise çalıştırılan işçilerin sigorta primlerin ödenmesini de devlet bazen kendi üzerine alabiliyor.

Rusya Federasyonu ve Türkiye Cumhuriyeti gibi yabancı sermayeye ihtiyaç duyan ülkelerde de yabancı yatırımcılara bir takım teşvik sağlanmaktadır. Kanunlarda açık olarak hangi alanlarda teşviklerin söz konusu olacağı belirtildiği gibi genel tanımlar ile de tanımlanmaları mümkündür. Mesela Rusya Federasyonu yabancı yatırımcılar ile ilgili Federal Kanununda “yabancı yatırımcı veya yabancı sermayeli ticari kuruluşlara gümrük ödemeleri ile ilgili teşvikler, Rusya Federasyonu gümrük yasalarına ve vergi yasalarına uygun olarak özellikli yatırım projelerinin gerçekleşmesi durumunda söz konusu olmaktadır”deniyor (RF 160-F3 sayılı Federal Kanun md. 16).

¹⁶⁵ ARIKAN, 34.

¹⁶⁶ ARIKAN, 34.

¹⁶⁷ DEMİRCAN Hayrettin, Dünyada ve Türkiyede Yabancı Sermaye Yatırımları ve Stratejileri, Ankara 2003, s. 15.

Yabancı yatırımcılara sağlanan en önemli ve gerçek anlamda teşvik olarak vergi muafiyeti olduğunu söylemiştik. Vergi muafiyetleri olarak yatırım yapan yatırımcının elde ettiği gelirlerin bir takım vergilerden muaf veya belli bir süre ile muaf tutulması mümkün olduğu gibi sadece yatırım amacıyla getirilen yatırım araçlarının gümrük muafiyeti ile sınırlı olması da mümkündür. Yabancı sermaye aracı olarak getirilen ve yabancı sermayeli ticari kuruluşların kuruluş tüzüğünde belirtilen mallar gümrük ithalat vergisinden muaf tutulur¹⁶⁸. Ancak söz konusu mallar Rusya Federasyonu yasalarınca yerel üreticileri korumak amacıyla yurt dışından aynı nitelikte getirilen ürünlere konulan özel vergilendirmeye tabi mallar değilse, üretimin önemli kısmını teşkil ediyorlarsa ve kuruluş tüzüğü ve tescil evraklarında belirtilen süre içerisinde getiriliyorsa söz konusu muafiyetler mümkün olmaktadır¹⁶⁹. Gümrük vergilerinden muafiyet, malların gümrük sınırından getirilmesi esnasında vergiden muaf tutularak gümrük işlemlerin yapılması olabildiği gibi, ithalat vergisi ödenip daha sonra vergi muafiyeti kapsamında ödenen verginin geri alınması şeklinde de mümkün olabilmektedir. Şöyle ki gümrük kapısına getirilen malların muafiyet kapsamında olup olmadığı hemen tespiti mümkün olamaması veya çok zaman alması durumunda normal vergisi ödenip sonra geri alınması mümkün olabilmektedir. Bunun çözümü için Rusya Federasyonu gümrük kanununca kararın verilmesi beklenilir. Yalnız bazı konularda mesela Rusya Vergi Kanununda yabancı yatırım sermayesi olarak yurda getirilen teknoloji ekipmanları ve onları tamamlayan parçaların yatırım sermayesi olarak yurda getirilmesi esnasında vergiden muaf tutulacağı açık şekilde belirtilmiştir (Rusya Federasyonu Vergi kanunu md. 150)

Tüm bu şartları ihtiva eden yatırım sermayesi olarak getirilecek teknolojiler veya ekipmanlar ile onları tamamlayan parçaları vergilerden muaf tutulduğu zaman yatırımcılar için cazip imkânlar sağlıyor şöyle ki yatırımcı için yatırım sermayesi olarak getirilecek ekipmanlar için ödeyeceği vergilerden ki bu ekipmanların gümrük tarife

¹⁶⁸ GOSTSBALT, 29; ORLOVA, 159.

¹⁶⁹ GOSTSBALT, 29–31.

istatistik pozisyonundaki değerinin %23-28'ne tekabül ediyor dolayısıyla yatırımcıya avantaj sağlamış oluyor¹⁷⁰.

Türkiye'de vergi muafiyeti konusu; "bölgeler arası dengesizlikleri gidermek, istihdam yaratmak ve uluslararası rekabet gücünü artırmak için kalkınma planları ve yıllık programlarda öngörülen hedefler ile Avrupa Birliği normları ve uluslararası anlaşmalara uygun olarak tasarrufları; katma değeri yüksek, ileri ve uygun teknolojileri kullanan yatırımlara yönlendirmek suretiyle, yatırımların desteklenmesi" şeklinde, Yatırımlarda Devlet Yatırımları Hakkında Kararında yer almıştır¹⁷¹. Söz konusu destekler olarak ise kararda şu şekilde sıralanmıştır;

- a. Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonu istisnası,
- b. Yatırım indirimi¹⁷²,
- c. Katma değer vergisi istisnası,
- d. Kredi tahsisi.

Yalnız bu teşvik imkânlarından yararlanmak isteyen yatırımcıların dikkat etmesi gereken bazı incelikler bulunmaktadır. Şöyle ki, teşvik kapsamında kullanılmış yerli makine ve teçhizat ile hammadde, arama ve işletme malzemeleri temin edilemeyeceği gibi faaliyet konusu bizatihi taşımacılık olan yatırımlar dışındaki diğer yatırımlara ait

¹⁷⁰ BESPALOV A, Customs Benefits on Transferring Production to Russia, PEPELİAEV, GOLTSBLAT & PARTNERS "Legal Support For Foreign Investment in Russia" Moskow 2006, s. 87. Teknoloji ekipmanlarının, Rusya Federasyonu Dış Ekonomik İlişkilerin belirlediği gümrük tarifeleri %5 ile %10 arasında değişiyor. Buna Rusya Federasyonunda geçerli olan katma değer vergisi olan %18' de ilave edersek %23-28 rakamını bulmuş oluruz.

¹⁷¹ ŞİRİN, s. 87 Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında 2002 / 4367 sayılı BKK md. 1. Yatırımların Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin 2002/1 sayılı. Tebliğ.

¹⁷² Yatırım indirimi zamanla fiilen ortadan kalkmıştır. Tarihi süreç içerisinde bir takım değişikliklere uğrayan kanun en son 2003 yılında 5479 sayılı Yasa ile (RG 8.4.2006 / 26133) vergi indirimi tüm yükümlülükler açısından geçerli hale gelmiş ve yürürlükten kaldırılmıştır. Yasanın ikinci maddesinin gerekçesinde bu değişikliğe ilişkin olarak, yatırım indirimi istisnasının maddenin getiriliş amacından farklı olarak vergi planlaması ve verimsiz yatırımların teşvik edilmesi amaçlı olarak kullanımının yaygınlaştığı dikkate alınarak bu istisna uygulamasından vazgeçilmektedir. Buna paralel olarak gelir vergisinde ve kurumlar vergisi oranlarında da indirimle gidilerek vergi yükünün azaltılması ve bu sayede ekonomideki yatırımların piyasa koşullarının içsel dinamikler yoluyla verimli alanlara yönelmesi amaçlanmaktadır denilmektedir. (<http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yi101/ss1081m.htm>).

teşvik belgeleri kapsamına binek araçları (arazi dâhil), uçak ve helikopter dâhil edilemez¹⁷³.

Rusya Federasyonu yabancı yatırımlarla ilgili Federal kanunda da teşvikler ile ilgili istisnalara değinilmiştir. Şöyle ki, Rusya Federasyonu sınırları içerisinde faaliyet gösteren Yabancı sermayeli Taşeron ve bağımsız ticari kuruluşları Federal yasalarca getirilen hukuki himaye, teşvik ve garantilerden yararlanamazlar (RF 160-F3 sayılı Federal Kanun md. 4).

Yabancı yatırımcı çekmek ve bu konuda daha etkin bir faaliyet göstermek amacıyla bazı ülkelerde yerel yönetimlere devletlerin çıkaracakları kanunla ile daha fazla yetkiler tanıyarak yerel yönetim organlarının tasarrufuna önemli yetkiler bırakılabiliyor. Özellikle geniş coğrafi yapıya sahip ülkelerde merkez yönetimin zayıf olma ihtimalinin yüksek olduğu ülkelerde bu şekilde yapılanmalar söz konusu olmaktadır. Mesela Rusya Federasyonu yabancı yatırımlarla ilgili Federal Kanunda bu konu ile ilgili özel madde çıkarılmıştır. Rusya Federasyonu kurumları ve yerel yönetim organları, yabancı yatırımcının gerçekleştireceği yatırım projesini desteklemek açısından yetkileri ve imkânları dâhilinde Rusya Federasyonu kurumları bütçesinden ve yerel yönetim organları bütçesinde ve de bütçe dışı imkânları, yabancı yatırımcılara teşvik ve garanti sağlamak, finans ve diğer destekleri temin etmek yetkilerine sahipler (RF 160-F3 sayılı Federal Kanun md 17).

III. YABANCI YATIRIMCILARIN ÇALIŞMA İZİNLERİ

Yabancı sermaye yatırımcıları yatırım faaliyetlerini gerçekleştirmek amacıyla gittikleri ülkelerde kısa zamanda ve etkin bir şekilde yatırım faaliyetlerine başlayabilmeleri için her şeyden önce oraya yerleşmiş olmaları gerekir. Yabancı yatırımcı kendisi bizzat yatırımın başında durmasa bile önemli bir konuma en yakın ve güvendiği kişileri yerleştirecektir. Ayrıca yatırım faaliyetlerini gerçekleştirmek amacıyla yatırımla ilgili teknik bilgi ve donanıma sahip önemli kişilerin de yatırımın

¹⁷³ ŞİRİN, 87.

başında durmaları gerekir. Kilit personel olarak adlandırılan bu kişilerin en kısa zamanda ve problemsiz bir şekilde ikametgâh işlemlerini halledip işlerin başında durmaları yabancı yatırımcıların üzerinde durdukları konulardan biridir. Ülkeler arasında bazen sıkıntılara sebep olan yabancı personelin çalışma izni prosedürü bazen yatırımların aksamasına sebep olabilmektedir.

A. Rusya’ da Yabancı Yatırımcıların Çalışma İzinleri

Rusya Federasyonunda yabancıların çalıştırılması ile ilgili düzenleme Rusya Federasyonu yabancı vatandaşlar ve vatansızların hukuki durumları ile ilgili Federal kanunda düzenlenmiştir (115-F3. 25 Haziran 2002 Tarihli Federal Kanun). Bu yasaya göre yabancı vatandaşları çalıştırmak isteyen işveren ilgili kurumdan çalışma izni almak zorundadır. Dolayısıyla Rusya Federasyonu sınırlarında çalışan yabancılar çalışma izni almak zorundalar¹⁷⁴. Çalışma izinleri kural olarak 1 yıllık süre için verilir ve yıl yeniden başvurulması gerekir¹⁷⁵. Çalışma izinlerin alınma süresi ortalama 4–6 ay çekebilmektedir¹⁷⁶. Yatırım amacıyla gelen yabancılarda veya acil teknik eleman talep olunan durumlarda bile aynı yol takip edilir. Kanun genel kuralın dışına çıkamıyor ve bir istisna söz konusu olmadan “yabancı, ancak çalışma izni temin ettikten sonra Rusya Federasyonu sınırlarında emek faaliyetinde bulunabilir” kuralına uymak zorunludur¹⁷⁷.

Yabancı personele çalışma izni almak için öncelikle:

1) Yabancı işçi çalıştırma gerekliliğini konusunda işsizlikle ilgili devlet kurumundan rapor alınması gerekir; 2) Bölgesel Federal göçmen bürosundan yabancı işçi çalıştırılması için kotanın alınması için 3000 ruble devlet harcı ödenmesi gerekir;

¹⁷⁴ CHEPIK A, Special Aspects of Hiring Ex-Pats, PEPELIAEV, GOLTSBLAT & PARTNERS “Legal Support For Foreign Investment in Russia” Moskow 2006, s. 195.

¹⁷⁵ TEZELMAN, Rusya’da İş Yapma Olanakları, s. 33.

¹⁷⁶ CHEPIK, 201.

¹⁷⁷ CHEPIK, 201.

3) Vergi dairesine bilgi verilmesi gerekir¹⁷⁸. Söz konusu kota sadece bir şirket için geçerlidir, alınan bu kota diğer şirkete devredilemez¹⁷⁹.

Yabancı ticari kuruluş ve temsilciliklerin yabancı personel çalıştırması ancak, onları akredite eden kurum üzerinden davet edebilirler ve bu organlar ancak işverenin talebi üzerine çalışma vizesi için davetiye hazırlayabilir¹⁸⁰.

B. Türkiye’ de Yabancı Yatırımcıların Çalışma İzinleri

Yabancı yatırımcılar için önemli olan çalışacak personelin izin ve ikametgah işlemlerinin kolaylaştırılması yabancı yatırımcıların teşvikine sebep olacak işlemlerdendir. Bunun içindir ki çoğu devletlerde bu konularda kanun düzenlemeleri yapılmış ve normal vize ve ikametgâh işlemlerinden başka yatırım faaliyetleri dolayısıyla gelecek yabancılar için özel kanun ve yönetmelikler çıkarılmıştır. Türk 4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırım Kanunu çerçevesinde faaliyette bulunacak yabancı şirket, şube veya irtibat büro personelinin ikamet işlemlerinin çözümü için Doğrudan Yabancı Yatırımlarda Yabancı Uyraklı Personel İstihdamı Hakkında Yönetmelik çıkarılmıştır. Doğrudan yabancı yatırımlarda, Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunundaki “başvurulan iş için ülke içinde, dört haftalık süre içerisinde o işi yapacak aynı niteliğe sahip kişinin bulunması” maddesi yabancı sermaye yatırımcılarının başvurularında değerlendirilmeyecektir¹⁸¹.

Doğrudan Yabancı Yatırımlarda Yabancı Uyraklı Personel İstihdamı Hakkında Yönetmelik her ne kadar tüm sermaye yatırımcılarına uygulanacak bir yönetmelik olarak algılansa da aslında sadece özellikli yatırım diye tabir edilen yatırımlarda ve kilit personel olarak adlandırılan belirli kişilere uygulanır. Dolayısıyla bu yönetmeliğin kafa

¹⁷⁸ TEZELMAN, Rusyada İş Yapma Olanakları, s. 33.

¹⁷⁹ TEZELMAN, Rusyada İş Yapma Olanakları, s. 33.

¹⁸⁰ CHEPIK, 205.

¹⁸¹ ERTEN, 117; YÇİHK md. 14 (b). Çalışma vizesine başvuran yabancı uyraklı vatandaşlara uygulanan bir madde.

karişikliklarına sebep olmaması için aslında özellikli yabancı yatırım, kilit personellerin çalışma izni hakkında yönetmelik olması gerekirdi¹⁸².

Dolayısıyla ancak Yönetmelikte nitelendirilen hallerde yabancı sermaye yatırımı özellikli yatırım olur ve ancak bu durumlarda çalışma izni ile ilgili özel muamele uygulanır. Özellik arzeden doğrudan yabancı yatırım tanımına ulaşmak için yönetmelikçe belirtilen şartlardan birine sahip olması gerekir. Bu şartlar: 1)Yabancı ortakların toplam sermaye payının en az dört yüz bin Yeni Türk Lirası kaydıyla şirket veya şubenin son yıl cirosunun en az 30 milyon Yeni Türk Lirası olması ya da şirket veya şubenin son yıl ihracatının en az 1 milyon ABD Doları olması yahut şirket veya şubede son yıl içinde Sosyal Sigortalar Kurumuna kayıtlı en az 250 personelin istihdam edilmesi; 2) Şirket veya şubenin yatırımda bulunacak olması halinde, öngörülen asgari sabit yatırım tutarının en az 10 milyon Yeni Türk Lirası olması; 3) Ana şirketin merkezinin bulunduğu ülke dışında en az bir ülkede daha doğrudan yabancı yatırımı bulunması hallerinde yatırım özellikli yatırım olur¹⁸³.

Yalnız yönetmelikten yararlanmak için özellikli yatırımın olması yetmiyor, söz konusu yatırımda bir de kilit personel olma zorunluluğu söz konusudur.

Kilit personellerin kimler olduğu yönetmelikçe şu şekilde tarif edilmiştir: 1) Şirketin üst düzey yönetiminde ya da yürütme pozisyonunda çalışmak; şirketin tamamını veya bir bölümünü yönetmek; şirketin denetçilerinin, idari veya teknik personelinin işlerini denetlemek veya kontrol etmek; şirkete yeni personel almak ya da mevcut personelin işine son vermek veya bu konularda teklif yapmak alanlarından en az bir tanesinde görevi olan veya bu konularda yetki sahibi olan, şirket ortağı, yönetim kurulu başkanı, yönetim kurulu üyesi, genel müdür, genel müdür yardımcısı, şirket müdürü, şirket müdür yardımcısı ve benzeri mevkilerde görev yapan kişi; 2) Şirketin hizmetleri araştırma cihazları, teknikleri ya da yönetimi için temel sayılan bilgiye sahip

¹⁸² EKŞİ Nuray, Yabancılar Hukukuna İlişkin Temel Konular 2. bası, İstanbul 2007, s. 156.

¹⁸³ ERTEN, 118; Ayrıntılı bilgi için bkz. Doğrudan Yabancı Yatırımlarda Yabancı Uruklu Personel İstihdamı Hakkında Yönetmelik md. 10 (a).

kişi. 3) İrtibat bürolarında, yurt dışındaki ana şirketin adına yetki belgesi düzenlenen en fazla bir kişi kilit personel sayılmaktadır¹⁸⁴.

Özellikli yatırım olmayan durumlarda her ülkenin yabancıların çalışmaları ile ilgili kanun ve bunların uygulanması şartlarını ve şekillerini belirten yönetmelikler vardır. Bu kanun ve yönetmelikler sadece yabancı sermaye yatırımlarında istihdam edilecek personel için değil aynı zamanda yerel şirketlerin yabancı personel istihdamları için de uygulanır.

¹⁸⁴ ERTEN, 119–120. Ayrıca bkz. Doğrudan Yabancı Yatırımlarda Yabancı Uyruklu Personel İstihdamı Hakkında Yönetmelik md. 10 (b).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YABANCI SERMAYE YATIRIMLARININ ULUSLARARASI ANTLAŞMALARLA KORUNMASI

I. YABANCI YATIRIMLARIN ÇOK TARAFLI ULUSLARARASI ANLAŞMALARLA KORUNMASI

Yatırım yapan bir devlet vatandaşı ile yatırım gerçekleştirilen ev sahibi devlet arasında çıkan uyuşmazlıkların çözümü için uluslararası hukukun katkısı ve himayesi çok önemlidir. Yatırım dolayısıyla çıkabilecek uyuşmazlıkların veya ihtilafların tam olarak neler olabileceği antlaşmalarda genel olarak tanımlanmamıştır. Ama yapılan bazı antlaşmalarda uyuşmazlıklar tek tek sayılmıştır¹⁸⁵. Antlaşmalarda belirtilen uyuşmazlıklar genel bir sınıflandırma yapılırsa iki ayrı türde uyuşmazlık olduğu görülecektir.

Birincisi, antlaşmalarda çoğunlukla “âkit taraflardan birinin yabancı yatırımlarla ilgili makamı tarafından, diğer tarafın vatandaş veya şirketine verilen yatırım müsaadesinin yorumlanması veya uygulanmasından doğan ihtilaflar” veya bazı antlaşmalarda olduğu gibi “bir taraf ile karşı taraf vatandaşı veya şirketi arasındaki bir yatırım antlaşmasının uygulanması ve yorumlanmasından” doğan ihtilaflar da ayrıca belirtilmiştir.

Bir diğer uyuşmazlık şekli ise “bir yatırım ile ilgili olarak anlaşma ile verilen veya teyit edilen herhangi bir hakkın ihlalinin” doğan ihtilaflar ibareleridir¹⁸⁶.

Yatırımcı ve ev sahibi, aralarında meydana gelecek uyuşmazlıkların çözümü için tahkime gitmeden önce sulh yoluyla çözmeye çalışacaklardır. Burada tarafların atması gereken ilk adım uyuşmazlığın çıktığını iddia eden tarafın konuyu yazılı olarak karşı

¹⁸⁵ ERTEN, 173.

¹⁸⁶ ERTEN, 173.

tarafa bildirmesi ve bu iddia üzerinden mümkünse anlaşma yoluyla çözüme kavuşturulmasıdır. Devamında müzakere ve istişareler sonuçsuz kalırsa, üçüncü şahısları arabulucu olarak görevlendirip uyuşmazlığın çözümü aranacaktır. Yatırım antlaşmalarının çoğunda bu usul benimsenmiştir¹⁸⁷. Tüm bu iyi niyetli çözüm yolları neticesiz kalırsa, taraflar daha önce anlaştıkları veya karar verecekleri bir yargı yoluna başvuracaklardır. Bu başvuruyu taraflardan biri uyuşmazlığı karşı tarafa bildirdikten sonra veya müzakerelere başladıktan itibaren bir yıl veya 6 ay içerisinde neticeyi alamamış olması durumunda gidilecek yargı yolları belirlenmiştir¹⁸⁸.

Uyuşmazlığın çözümü konusunda yukarıda sayılan şartların oluşması durumunda tarafların anlaştıkları tahkim kurumunda uyuşmazlığın çözümünü arayacaklar. Bazı devletleralarında meydana gelecek uyuşmazlığın çözüm adresinin ICSID¹⁸⁹ tahkimini gösterebilirler. Bazı antlaşmalarda UNCITRAL¹⁹⁰ tahkim kurumu çözüm adresi olarak benimsenmiştir¹⁹¹. Bazıları antlaşmalarda Paris Milletlerarası Ticaret Odası Tahkim Kurumuna (ICC) uyuşmazlıkların çözümü için başvurulacak adrestir¹⁹². Çok Taraflı Garanti Kuruluşu Antlaşması (MIGA¹⁹³) ile yatırımcılar yatırım

¹⁸⁷ ERTEN, 173.

¹⁸⁸ ERTEN, 173; Konu ile ilgili olarak bkz. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Rusya Federasyonu Hükümeti Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşması md. 10.

¹⁸⁹ EKŞİ, 160. ICSID-Convention on the Settlement of Investment Disputes Between States and Nationals of the Other States. Devletler ve Diğer Devletlerin Vatandaşları Arasındaki Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümlemesi Hakkında Konvansiyon.

ERTEN, 174. Örnek olarak, Türkiye Cumhuriyeti ile Hollanda, Bangladeş, İsviçre gibi ülkelerle yapılan yatırımların karşılıklı teşviki ve korunması antlaşmalarını gösterebiliriz.

¹⁹⁰ UNCITRAL-United Nation Commission of International Trade Law and Arbitration Reglament (Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu'nun Tahkim Kuralları. Uluslararası Ticaret ve Uluslararası Tahkim Hukuku Birleşmiş Milletler Komisyonu).

UNCITRAL hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. DAYINLARLI Kemal, UNCITRAL Kurallarına Göre Uzlaşma ve Tahkim, 2. bası, Ankara 2007.

¹⁹¹ ГУЩИН, ОБЧИННИКОВ, 551-552. Örnek olarak Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Rusya Federasyonu Hükümeti Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşmasını, Rusya Federasyonu ve ABD arasındaki anlaşma yi gösterebiliriz.

¹⁹² ERTEN, 174. ICC-International Chamber of Commerce. Örnek olarak, Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan, Türkmenistan, Özbekistan gibi bazı ülkeler ile yapılan yatırımların karşılıklı teşviki ve korunması antlaşmalarını sayabiliriz.

¹⁹³ MIGA- Multilateral Investment Guarantee Agency.

yaptıkları ülkelerin sosyoekonomik ve politik nedenler gibi olumsuzluklar yüzünden yatırımcıların uğradıkları zararları karşılayabilecekleri bir kurumdur.

A. Devletler ve Diğer Devletlerin Vatandaşları Arasındaki Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümlemesi Hakkında Konvansiyon (ICSID)

Yabancı sermaye yatırımlarında korunma altına alması gereken en önemli faktör, yatırımların ev sahibi ülkelere kamulaştırma ve tazminat gibi uluslararası geçerli olan kurallar adı altında ihlal etmemesi ve yatırımcıları mağdur etmemesidir. Yatırımcılar elbette ki yatırım dolayısıyla meydana gelen uyuşmazlıklarda ulusal mahkemelere başvurarak ihtilafların çözümü yönünde çaba sarf edeceklerdir. Yalnız ulusal mahkemelerin ev sahibi ülkeler ile aynı tarafta bulunması, ihtilafların çözümü yönünde her şeye rağmen tarafları ikna edici ve tatmin edici neticeyi almasını şüpheli halde olduğu düşünülmekte idi¹⁹⁴. Durum böyle olunca yabancı yatırımcının, yatırım yapacağı ülke mahkemelerine karşı güvensizliği veya tereddüdü ICSID tahkimi ile giderilmiş ve yatırımcı ile ev sahibi ülkeye aynı dereceden bir konum sağlamıştır¹⁹⁵.

Dünya Bankası yatırımcıların muhtemel mağduriyetlerin giderilmesi veya yatırım dolayısıyla uğradığı zararların tazmini için ev sahibi ülkeler ile yabancı sermaye yatırımcısı arasındaki yatırım uyuşmazlıklarının çözümü için hazırlanan bu antlaşma, Dünya Bankasına üye ülkelerin imzalanmasına sunulmuş ve zamanla bu antlaşmaya 140 ülke taraf olmuştur¹⁹⁶.

Mahkemenin yerleşim yeri Dünya Bankası merkezi, yani Washington'dur. Merkez, İdari Konsey, Sekreteryaya ve Paneller olmak üzere idari açıdan üç ana departmana, paneller kendi içinde Arabulucular Paneli ve Hakemler Paneli olarak iki

¹⁹⁴ TİRYAKİOĞLU, 148; ERTEN, 199; EKŞİ, 159; ГУЩИН, ОВЧИННИКОВ, 550.

¹⁹⁵ YILMAZ İlhan, Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıklarının Tahkim Yoluyla Çözümü ve ICSID. Beta, İstanbul, 2004. s. 41; EKŞİ, 159.

¹⁹⁶ ERTEN, 199.

bölüme ayrılmaktadır¹⁹⁷. Mahkemelerin resmi dilleri İngilizce, Fransızca ve İspanyolca olmasına rağmen, taraflarca birden fazla dilin kullanılması konusunda anlaşma sağlanması durumunda tarafların anlaştığı dil veya diller merkezin resmi dilleri arasında yer almıyorsa, bu dilin tahkim dili olarak kullanılması konusunda Genel Sekreterlikten izin alınması gerekir¹⁹⁸.

Burada taraflardan ev sahibi ülkenin de mağdur olabileceği ihtimali göz ardı edilmemelidir. Şöyle ki bir taraftan yabancı yatırımcı çekerken diğer taraftan kendi menfaatlerini taviz vermeyeceği bir konumu sağlamış olur¹⁹⁹. Bu menfaat eşitliği tahkime başvuru aşamasında, hakem heyetinin oluşumunda ve kararların neticesi ve icrası aşamasında da söz konusu olmaktadır²⁰⁰.

Kural olarak tahkim mahkemesine başvurmadan önce tarafları anlaşma yoluyla aralarındaki ihtilaf çözmeye çalışacaklar. Bunun sebeplerinden biri ICSID tahkiminin her iki taraf için avantaj olan sistemin önleyici etkisidir. Bu tahkimin mevcudiyeti ilgili devlet ve yatırımcıların olası uyuşmazlıkları önleme konusundaki faaliyetlerini artırmasına neden olabilecektir. Taraflar kaybedebilecekleri etkin bir tahkim sistemine tabi olmaktansa, uyuşmazlığın sulh yolu ile çözümlenmesine çalışacaklardır²⁰¹. İhtilaf anlaşma yoluyla çözüme kavuşmadığı takdirde tahkime gidilmesi gerekir. Taraflardan her hangi biri tahkime başvurabilir, yalnız pratikte ev sahibi devletlerin tahkime başvurdukları az rastlanmıştır, genelde yatırımcı zararlı durumda olmuştur dolayısıyla yatırımcılar tahkime gitmişlerdir²⁰².

Antlaşmanın amacı ev sahibi devlet ile yatırımcı arasındaki ihtilafı uzlaşmacı yolla çözmek veya tahkim ile çözüme kavuşturmaktır. Yalnız buradaki uzlaşma ve

¹⁹⁷NOMER Ergin / EKŞİ Nuray / GELGEL Günseli, Milletlerarası Tahkim Hukuku, İstanbul 2008, s. 106.

¹⁹⁸ TOYGUN Salih, ICSID Tahkimine İlişkin Hakem Kararlarının İcra Edilmesi, İzmir 2007, s. 92-93.

¹⁹⁹ EKŞİ, 159.

²⁰⁰ EKŞİ, 159.

²⁰¹ YILMAZ, 43.

²⁰² EKŞİ, 159.

tahkimi ICSID kendisi yapmaz, bu görevi ICSID antlaşması ile yetkilendirilmiş uzlaştırıcılar veya hakem mahkemesi, yine anlaşmaya göre çıkarılmış düzenlemelere göre yerine getiri²⁰³. ICSID tahkimi için üç şart aranmaktadır. Bunlar tarafların rızası, tarafların kimliği ve ihtilafın türüdür²⁰⁴.

ICSID tahkim yargılamasında, genellikle devletin yabancı üzerindeki kamulaştırma ve benzeri tasarrufları, tazminat miktarı ve hesaplanması, yatırımcının yatırım yaptığı ülke ile olan uyuşmazlıkları ve yatırımcının uyruğunun tespiti, uyuşmazlığın ulusal hukukla sınırlamaya çalışılması, anapara, kâr veya personel ücretlerinin transferi, yabancı kontrolündeki ulusal yatırımcının ev sahibi devlet ile olan uyuşmazlıkları, ICSID'in yargılama yetkisi ve uyuşmazlığa uygulanacak hukuk konularında, anlaşmazlık çıktığı görülmektedir²⁰⁵.

ICSID tahkimi konvansiyona üye ülkeler, yani üye devletlerden birinin vatandaşı ile yatırımı yaptığı diğer devlet arasında çıkan ihtilafla çözüm için başvurulacak tahkim olduğu gibi konvansiyona üye olamayan devletlerarasındaki ikili anlaşmalarda da meydana gelecek ihtilafın çözüm adresini ICSID tahkimini gösterebilirler²⁰⁶.

Türkiye'de 1989 yılında yürürlüğe giren bu antlaşma ilk yıllarda fiilen uygulama bulamamıştı²⁰⁷. Bu antlaşmanın uygulanmasına engel olan anayasal engellerle beraber Türkiye'nin zaten imzalarken antlaşmayı üç çekince koyması da engelleyen faktörlerdi. Türkiye'de bulunan taşınmaz malların aynına ilişkin uyuşmazlıklar, yabancı sermaye ile ilgili yürürlükteki mevzuat çerçevesinde izin verilmiş ve fiilen yatırım faaliyeti başlamış olan yatırımlardan kaynaklanan uyuşmazlıkların ve Türkiye Cumhuriyetinin diğer ülkelerle imzalayacağı yatırımların karşılıklı teşviki ve korunmasına dair

²⁰³ ERTEN, 200–201.

²⁰⁴ EKŞİ, 159.

²⁰⁵ TOYGUN, 79.

²⁰⁶ TİRYAKİOĞLU, 149 dn. 555.

²⁰⁷ ERTEN, 200.

antlaşmalarda yatırım uyuşmazlıklarının Lahey Adalet Divanına götürülmesine ilişkin olarak ICSID Antlaşmasının 64 maddesine çekince konulmuştur²⁰⁸.

1992 yılında antlaşmaya taraf olan Rusya Federasyonunu²⁰⁹ bazı devletlerle veya devlet vatandaşı yatırımcılarla meydana gelecek ihtilafların çözümünde ICSID tahkimini çözüm yeri olarak gösterse de²¹⁰, Türkiye Cumhuriyeti ile imzalanmış olan yatırımın karşılıklı teşviki ve korunması antlaşmasında, meydana gelecek ihtilafların sulh yolu ile çözülemediği takdirde başvuracakları çözüm yerleri olarak yatırımın ülkesinde yapıldığı Akit Tarafın yetkili mahkemesi ya da tahkim mahkemesi, Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsü ve Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu'nun Tahkim Kurallarına (UNCITRAL) göre bu maksatla kurulacak bir tahkim mahkemesi olarak hüküm altına alınmıştır [Türkiye ile Rusya Arasındaki Yatırım Antlaşması. Md. 10 (2)].

B. Çok Taraflı Garanti Kuruluşu Antlaşmasıdır (MIGA)

Uluslararası alanda yabancı yatırımcıların teşviki ve korunması konusunda aktüel olan en önemli konulardan biri yabancı yatırımcının sahip olduğu mal varlığını tasarrufta bulunma kabiliyetidir. Söz konusu sorun ev sahibi ülkeleri ilgilendirdiği gibi yabancı yatırımcıları da en yakından ilgilendiriyor²¹¹. Dolayısıyla yatırımcı ortakların kâr paylaşımı konusunda karşılaşılabilecek gelir transferi engeli, istimlak veya müsadere gibi durumlarda yatırımcının uğrayacağı zararlara karşı bir güvencenin olması yatırımcı için yatırımı daha cazip hale getirmektedir²¹². Ev sahibi ülkenin mevzuatından

²⁰⁸ ERTEN, 200.

²⁰⁹ ЗУБЧЕНКО, 52.

²¹⁰ ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 552.

²¹¹ ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 568.

²¹² АYDEMİR, 104.

kaynaklan problemler karşısında yatırımcının zararlarını garanti altına alması için uluslararası niteliği olan çok taraflı yatırım kuruluşu olan MIGA kurulmuştur²¹³.

MIGA ile ülkeler, yabancı yatırımların uluslararası garanti mekanizmalarının işlemlerini sağlamışlar. Yatırımların sigortalanmasıyla yatırımı kabul eden yani ev sahibi ülkelerin politik ve sosyoekonomik istikrarsızlıklar, savaş, kargaşa dolayısıyla meydana gelecek olumsuzlukları engelleme veya yok etme imkânı doğmuş olur²¹⁴. Ayrıca kamulaştırma veya benzeri tedbirler nedeniyle mal varlığına el konulması, ev sahibi ülke ile yatırımcı arasında yapılan sözleşmenin ihlal edilme riski garanti altına alınmıştır²¹⁵. Rusya Federasyonu söz konusu istikrarsızlığı yaşan ülkelerden biri olduğu için²¹⁶ ve Türkiye Cumhuriyetinin de politik ve sosyoekonomik istikrarsızlıktan şikâyet eden bir ülke olması dolayısıyla MIGA'ya taraf olmaları, bu ülkelerde yatırım yapmayı düşünen yatırımcılar için güvence niteliği taşımaktadır.

Yatırımcının kabul ettiği veya meydana gelen zararlara kendi hareketleri dolayısıyla sebep olmuşsa veya ev sahibi yatırımcıya söz konusu zararları antlaşma kabul edilmeden önce vermişse tüm bu zararlara MIGA'nın garanti kapsamı dışında tutulacaktır²¹⁷. Ayrıca MIGA 12 maddesinde ev sahibi ülkelerin kendi topraklarındaki ekonomik faaliyetleri düzenleme amacına dönük olarak aldıkları yansız tedbirleri garanti kapsamına dışında tutmuştur²¹⁸. Tartışma konusu olan madde, her ne kadar kamu güvenliğini sağlamaya yönelik iyi niyetli girişimler olması ve olumlu çevresel etkileri olan, ekonomik açıdan da gerekli olan bir müdahale olsa da suiistimale açık bir durum teşkil ettiği ayrı bir konudur²¹⁹. Bu şekil yansız tedbirlerin garanti kapsamında değerlendirilmemesi ev sahibi ülkeler tarafından bu durum baha edilerek tüm

²¹³ ERTEN, 182.

²¹⁴ ЗУБЧЕНКО, 52; EKŞİ, 156.

²¹⁵ EKŞİ, 160.

²¹⁶ ЗУБЧЕНКО, 52.

²¹⁷ EKŞİ, 160.

²¹⁸ MIGA Sözleşmesi md. 12 (ii).

²¹⁹ AYDEMİR, 132.

kamulaştırma işlemlerine bu istisnayı, yani ülkelerinin ekonomik faaliyetleri düzenledikleri gerekçeleri ile “de facto” olarak ileri sürerek kamulaştırma yetkilerini savunma aracı olarak kullanarak mahkemeler önünde de haklı duruma çıkabilmektedirler²²⁰.

Çok taraflı garanti kuruluşunun yatırım dolayısıyla garanti altına aldığı en önemli risklerden biri döviz transferine (currency transfer risk) getirilen sınırlamalardır²²¹. Bu konvansiyon metninin 11 maddesinden yatırımı kabul eden ülkelerin dövizleri konvertibl etmemesi veya para konvertibl edilse dahi transferinin sınır dışına çıkarılmamasıdır. Sigorta ile gelirin döviz cinsinden para miktarı veya tasfiye edilen şirketin kalan son artıların döviz cinsinden değerleri oranındadır²²².

MIGA’ nın yatırım garantisi verebilmesi şartı yatırımcının ön başvuruda bulunması şartına bağlıdır. Öncelikle ön başvuruda bulunulması gerekir, daha sonra tüm çalışmalar bitirildikten sonra garanti için nihai başvuru yapılır²²³. MIGA, garanti sözleşmesi çerçevesinde yatırımdan kaynaklanan riskleri garanti altına almak için yatırım anlaşmalarının veya borç anlaşmalarının konvansiyonda aranılan şartlara uygunluklarını kontrol eder. Daha sonra MIGA ev sahibi ülkeden onay aldıktan sonra garanti sözleşmesini imzalar ve yatırımı garanti altına alır. Neticede riskin gerçekleşmesi ile meydana gelecek zararlar MIGA tarafından karşılanmaktadır²²⁴.

²²⁰ AYDEMİR, 132.

²²¹ ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 571.

²²² ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 571.

²²³ EKŞİ, 160.

²²⁴ EKŞİ, 160.

II. YABANCI YATIRIMCILARIN İKİ TARAFLI ANTLAŞMALARLA KORUNMASI

Globalleşen dünyada, ülkeler bir birlerine daha fazla yaklaşmakta ve karşılıklı faydalı olacak şekilde adımlar atmaktadır. Aralarındaki ekonomik, kültürel ve hukuki ilişkilerin geliştirmek aynı zamanda yabancı sermaye yatırımlarının karşılıklı korunması ve yatırımların kolaylaşması amacıyla ülkeler aralarında bir takım antlaşmalar ihdas etmişlerdir. Rusya Federasyonu ile Türkiye Cumhuriyeti arasında da karşılıklı olarak imzalanmış bir takım hukuki, ticari ve ekonomik antlaşmalar bulunmaktadır. Her bir antlaşmanın içeriği ve konusu itibari ile antlaşma taraflarının hak ve yükümlülükleri garanti altına alınmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti ile Rusya Federasyonu arasında birtakım ticari ve ekonomik nitelikli anlamsalar imzalanmıştır.

- 15 Aralık 1997 tarihinde imzalanan “Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması”²²⁵
- 3 Kasım 1999 tarihinde imzalanan “Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına ilişkin Anlaşma”²²⁶
- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Rusya Federasyonu Hükümeti arasında “Denizlerde, Karasuların Ötesindeki Olayların Önlenmesine İlişkin Antlaşma”²²⁷
- 26 Temmuz 2000 tarihli “Doğalgaz Anlaşması”. Rus Doğal Gazının Karadeniz Altından Türkiye Cumhuriyetine Sevkıyatı’ na İlişkin Antlaşma”²²⁸

²²⁵ RG 17.12.1999 / 23909.

²²⁶ RG 16.05.2000 / 24051. Antlaşmanın onay kanunu için knz. RG 11.11.1999 / 23873.

²²⁷ RG 15.11.2007 / 26701.

²²⁸ RG 26.07.2000 / 24121.

Bu antlaşmalardan yabancı sermaye yatırımlarını korumak ve teşvik amacıyla imzalanmış antlaşma yatırımların karşılıklı teşviki ve korunmasına ilişkin antlaşmasıdır. Bu antlaşma ile taraflar uluslararası hukuk normlarına başvurular özel kişilerin devletlerle olan ilişkilerin çözümü yönünde en iyi yol olduğu hesap edilmektedir²²⁹. Hukuk literatüründe 60'lı yıllarda yabancı yatırım kanunlarının çıkarılmaya başlanmasıyla genelde yabancı yatırımcılar ile ev sahibi ülkeler arasında meydana gelen ihtilafların çözümü için yabancı kişiler diplomatik koruma yöntemlerine başvurma imkânları sağlanmıştı. Diğer bir ifadeyle, o zamanlar yabancı kişiler çoğu zaman devletlerinin misyonunu temsil ediyorlardı, dolayısıyla yabancı yatırımlar ile ilgili sorunları çözümü konusunda mevcut olan normlar çerçevesinde diplomatik koruma imkânlarından yararlanıyordu²³⁰.

Yatırımların karşılıklı teşviki ve korunması anlaşmasıyla yatırımcılar ile ev sahibi ülkeler arasında meydana gelecek ihtilafların çözüm yolları olarak tahkim merkezlerine başvurmak şeklinde antlaşma altına alınmıştır. Ve önemli olan husus ihtilafların çözümü için tahkim merkezlerine başvurunun ev sahibi ülkelerin ihtiyarına bırakılmayıp zorunlu hale getirilmesidir²³¹.

Yatırımların karşılıklı teşviki ve korunması anlaşmasının en önemli rolü, gelişmiş ülkelerin kendi yatırımcılarına, politik riskler karşısında ev sahibi ülkelerinin milli kanunlarının temin edemediği garantileri daha etkin bir şekilde temin etmektir²³².

A. Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmaları

Yabancı sermaye yatırımlarının yapıldığı ülkeler ve yabancı sermayenin kaynak ülkesi arasında genellikle yatırımlarının karşılıklı korunması ve çifte vergilendirmeyi

²²⁹ ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 552.

²³⁰ ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 552.

²³¹ ЕКŞİ, 160.

²³² ГУЩИН / ОВЧИННИКОВ, 553.

önleme anlaşmaları yapılmaktadır. Bu tür anlaşmaların yapılmasındaki esas amaç yatırımcıyı korumak ve hukuki himayenin karşılıklı sağlanmasını garantilemektir. Bu anlaşmanın hukuki işleyiş mekanizması ile taraf ülke yatırımcıları diğer taraf ülkelerde gerçekleştirecekleri yatırımlar dolayısıyla tahakkuk edilecek vergi yüklerini kolaylaştırma ve hafifletme amaçlanmıştır²³³. Çifte vergilendirme demek aynı matrah üzerinden aynı dönem içerisinde ve aynı nitelikte verginin iki defa alınmasıdır²³⁴.

Rusya Federasyonu hükümeti ile Türkiye Cumhuriyeti hükümeti arasında da çifte vergilendirmeyi önleme anlaşması 15.12.1997 tarihinde Ankara’da düzenlenmiştir. Bu anlaşmanın amacı gelir üzerinden alınan vergilerde çifte vergilendirmeyi önlemek ve iki Devlet arasındaki ekonomik işbirliğini teşvik etmektir²³⁵. Bu anlaşma tüm ayrıntılarıyla hazırlanarak tarafların karşılıklı hak ve menfaatleri korurken meydana gelecek muhtemel ihtilafların çözüm yollarıda belirtilmiştir.

Anlaşmada genel tanımlar yapılarak vergiye tabi kişileri, kavranan vergileri, tanımlarda kullanılan terimlerin tanımı, iş yeri tanımı, gayrimenkul varlıklardan elde edilen vergileri, ticari kazançlar, deniz, hava ve kara taşımacılığında sağlanan kazançlar, muhtemel gelir düzeltmeleri, temettüleri, faiz, gayri maddi hak bedelleri, sermaye değer artış kazançları, serbest meslek faaliyetlerinden elde edilen gelir, hizmetlerden elde edilen gelir, müdürlere yapılan ödemeler, sanatçı ve sporcu gelirleri, kamu görevlilerinden elde edilen gelirler, emekli maaşları, öğrenci, stajyerler, öğretmenler ve araştırmacılara yapılan ödemeler, diğer gelirler, çifte verilendirmeyi önlemesini, ayırım yapılmamasını, karşılıklı anlaşma usulleri, bilgi değişimi, diplomat hüviyetindeki memurlar ve konsolosluk memurları, yürürlüğe girme ve yürürlükten çıkma tarifleri yapılmıştır²³⁶.

²³³ NİKONOV A / TERESCHENKO A / TROFİMOVA E, On Certain Cases of Profit Taxation on Payment of Dividends to Foreign Investor, PEPELİAEV, GOLTSBLAT & PARTNERS “Legal Support For Foreign Investment in Russia”, Moscow 2006, s. 161.

²³⁴ ERTEN, 159.

²³⁵ Türkiye Cumhuriyeti – Rusya Federasyonu Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması.

²³⁶ Türkiye Cumhuriyeti – Rusya Federasyonu Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması.

Bu anlaşmada yabancı sermaye yatırımcılarının karşılıklı olarak bir birilerinin devletlerinde yapılması durumunda yatırım yapılan ülkedeki benzer kuruluşların tabi oldukları vergilemeden veya buna bağlı mükellefiyetlerden değişik veya daha ağır vergilemeye ve buna bağlı mükellefiyetlere tabi tutulamayacakları karşılıklı olarak anlaşma altına alınmıştır²³⁷.

Taraf devlet yatırımcısının, yatırım yapılan devlette sahip olduğu müesseseye ait menkul varlıklar veya iş yerinin veya sabit yerin elden çıkarılması ile doğan kazanç, yatırım yapılan devlette vergilendirilebilir²³⁸.

Yabancı sermayeli ticari kuruluşların ticari kazançların vergilendirilmesi konusu da bu anlaşma ile hükme bağlanmıştır. Bu anlaşmaya göre bir taraf devlette, diğer taraf devletin yatırımcısının yatırım yaptığı devlette elde ettiği kazanç bu devlette vergilendirilebilir²³⁹. Ayrıca taraf devletlerden birinin müteşebbisi, diğer devletteki ticari müessesesinin elde ettiği kazanç, eğer bu işletme bağımsız ticari işletme olsaydı ne kazanç elde edecek ise, aynı miktarda kazanç atfedilecektir²⁴⁰.

Yalnız bir işyerinin kazancı belirlenirken, sadece elde edilen kazançlar üzerinden değil işyerinin bulunduğu devlette veya başka herhangi bir yerde yapılan, yönetim ve genel idare giderlerini de kapsamına alan, işyerinin amaçlarına uygun düşen giderlerin indirilmesinde sonra ortada kalan net kazanç üzerinden vergilendirme yapılacaktır.²⁴¹ İş yerine, bu işyeri tarafından teşebbüs adına yalnızca mal veya ticarî eşya alınması dolayısıyla hiçbir kazanç atfedilmeyecektir²⁴².

²³⁷ Türkiye Cumhuriyeti – Rusya Federasyonu Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması.

²³⁸ Türkiye Cumhuriyeti – Rusya Federasyonu Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması.

²³⁹ Türkiye Cumhuriyeti – Rusya Federasyonu Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması md. 7/1.

²⁴⁰ Türkiye Cumhuriyeti – Rusya Federasyonu Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması md. 7/2.

²⁴¹ Türkiye Cumhuriyeti – Rusya Federasyonu Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması md. 7/3.

²⁴² Türkiye Cumhuriyeti – Rusya Federasyonu Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması md. 7/4.

Çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarında muhtemel gelirler ile ilgili vergilendirmelerde düzenleme yapılmıştır. Şöyle ki, sözleşmeye taraf bir devlet teşebbüsü doğrudan veya dolaylı olarak diğer taraf devlet teşebbüsünün yönetim, kontrol veya sermayesine katıldığında veya aynı kişiler doğrudan veya dolaylı olarak bir taraf devlet teşebbüsünün ve diğer taraf devlet teşebbüsünün yönetim, kontrol veya sermayesine katıldığında ve her iki halde de, iki teşebbüs arasındaki ticarî ve malî ilişkilerde oluşan veya dayatılan koşullar, bağımsız teşebbüsler arasında oluşması gereken koşullardan farklılaştığında, bu teşebbüslerden birisinde olması gereken, fakat bu koşullar dolayısıyla kendini göstermeyen kazanç, o teşebbüsün kazancına eklenir ve buna göre vergilendirme yapılabilir²⁴³. İkinci olarak sözleşmeye taraf devletin kendi teşebbüslerinden birinin kazancına dâhil ettiği ve vergilediği kazanç, diğer taraf devlette vergilendirilen bu diğer devlet teşebbüslerinden birinin de kazancını içerebilir. Aynı zamanda, bu ilk bahsedilen devletin teşebbüsünün dâhil ettiği kazanç, bildirilen kazanç olmayıp, bağımsız teşebbüsler arasında oluşacak ilişkiler göz önünde tutularak, sonradan bu ilk bahsedilen devletçe yürütülen hesaplamalar sonucunda belirlenen kazanç olabilir. Böyle bir durum kendini gösterdiğinde, eğer diğer devlet bu düzenlemenin haklı olduğu kanaatine varırsa, söz konusu kazanç üzerinden alınan verginin miktarında gerekli düzeltmeleri yapmak durumundadır. Bu düzeltme yapılırken, bu anlaşmanın diğer hükümleri göz önünde tutulacak ve gerektiğinde taraf devletlerin yetkili makamları birbirlerine danışacaklardır²⁴⁴.

Sözleşmeye taraf devletlerden birinde diğer taraf devletin müteşebbisleri tarafından kurulan bir ticari kuruluşdaki hisselerin veya menkul kıymetlerin, tahvillerin, bonoların ve benzeri varlıkların elden çıkarılmasından doğan kazançlar, yalnızca elden çıkaranın bulunduğu yani yatırım yapılan devlette vergilendirilecektir²⁴⁵. Bununla birlikte, yukarıdaki cümlede bahsedilen ve diğer sözleşme tarafı devlette elde edilen

²⁴³ Türkiye Cumhuriyeti – Rusya Federasyonu Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması md. 9/1.

²⁴⁴ Türkiye Cumhuriyeti – Rusya Federasyonu Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması md. 9/2.

²⁴⁵ Türkiye Cumhuriyeti – Rusya Federasyonu Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması md. 13/4.

sermaye değer artış kazançları, iktisap ve elden çıkarma arasındaki süre 1 yılı aşmadığı takdirde diğer devlette vergilendirilebilecektir²⁴⁶.

Çifte vergilendirmeye önleme anlaşmasının en önemli fonksiyonu da sözleşmeye taraf yatırımcının anlaşma hükümlerine uygun olarak diğer taraf devlette vergilendirilebilen bir gelir elde ettiğinde, bu diğer devlette ödenen gelire ilişkin vergi tutarı, ilk bahsedilen devlette alınacak vergiden mahsup edilebilir. Bununla beraber söz konusu mahsup tutarı, bu gelir için ilk bahsedilen devletin vergi kanunları ile düzenlemelerine uygun olarak hesaplanan vergi tutarını aşmayacaktır²⁴⁷.

Özetle gelirin, ikamet veya kaynak ülkelerden yalnızca birinde vergilendirilmesi veya vergilendirme hakkının iki ülke arasında bölüşülmesi konuları düzenlenerek mükerrer vergiyi kaldırarak vergi adaletini, vergi eşitliğini sağlamak ve rekabeti sağlamlaştırmak amaçlanmıştır²⁴⁸.

B. Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşma

Ülkeler arasında gelişen ekonomik ilişkiler, karşılıklı olarak yatırım alanlarında da gelişmesi yönünde çaba sarf ediyorlar. Karşılıklı olarak yatırım ilişkilerini artırmak ve karşılıklı güvenceler sağlama amacıyla birçok ülke kendi arasında yatırımın karşılıklı korunması ve teşviki yönünde anlaşmalara tesis etmişlerdir. Bu anlaşmaların esas amacı ortak paydada birleşmek ve yatırımla ilgili aynı dili konuşmaktır.

Anlaşmalar genel olarak, yatırımcıların kimlerden oluşacağı, nelerin yatırım konusu olacağı ve yatırımların nasıl korunacağı, yatırım gelirlerinin transfer serbestisi ve uyuşmazlıklar halinde çözüm yollarının neler olacağı gibi konuları kapsamaktadır²⁴⁹.

²⁴⁶ Türkiye Cumhuriyeti – Rusya Federasyonu Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması md. 13/4.

²⁴⁷ Türkiye Cumhuriyeti – Rusya Federasyonu Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması md. 22.

²⁴⁸ ERTEN, 160.

²⁴⁹ NOMER / EKŞİ / GELGEL, s. 65.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Rusya Federasyonu Hükümeti karşılıklı olarak bir akit taraf yatırımcısının diğer akit tarafın ülkesinde yatırımları için uygun koşullar yaratmak arzusuyla, yatırımların teşviki ve karşılıklı korunmasının, karşılıklı fayda sağlayan ticari ve ekonomik aynı zamanda bilimsel ve teknik işbirliğinin gelişmesini teşvik edeceği konusunda anlaşma imzalamışlar²⁵⁰.

Rus hükümeti ile Türk hükümeti, antlaşma ile şu şekilde karar varmışlar. Anlaşmaya göre yatırımcı, anlaşma taraf devletin bir vatandaşı olan ve diğer anlaşma tarafın ülkesinde yatırım yapmaya, o anlaşma tarafın mevzuatına göre hakkı bulunan herhangi bir gerçek kişiyi, anlaşma tarafının mevzuatına göre diğer tarafın ülkesinde yatırım yapmaya yetkili olması koşuluyla, tarafın ülkesinde yürürlükte olan mevzuata göre teşekkül ettirilmiş veya kurulmuş herhangi bir tüzel kişiyi ifade eder²⁵¹.

Bu antlaşmaya göre taraflar yatırım değerleri konusunda, taşınır ve taşınmaz mallar, aynı zamanda bunlara bağlı mülkiyet hakları; hisse senetleri, tahviller ve iş ortaklıkları veya şirketlere katılımın diğer şekilleri; yatırımlar ile ilgili ekonomik değerler yaratmak amacıyla yatırılan para alacakları; telif hakları, sınai mülkiyet hakları (patentler, ticari markalar ve hizmet markaları, sınai örnekler ve modeller gibi) teknoloji ve "know-how" ; özellikle doğal kaynakların aranması, geliştirilmesi, çıkarılması ve işletilmesiyle ilgili ticari faaliyetleri kapsayacak biçimde ekonomik faaliyetleri düzenlemek için yasalar veya yasalara uygun olarak akdedilmiş bir sözleşme uyarınca sağlanan haklar,²⁵² yatırım değerleri olarak kullanılacaktır. Ayrıca yatırımların yapıldığı sözleşme tarafın ülkesindeki mevzuata aykırılık teşkil etmemesi şartıyla yatırılan veya yeniden yatırılan kıymetlerin biçimindeki herhangi bir değişiklik bu Anlaşma bakımından yatırımların niteliğini değiştirmeyecektir²⁵³.

²⁵⁰ Rusya ile Türkiye Arasındaki Yatırım Antlaşması Giriş bölümü.

²⁵¹ Rusya ile Türkiye Arasındaki Yatırım Antlaşması md.1/1.

²⁵² Rusya ile Türkiye Arasındaki Yatırım Antlaşması md.1/2.

²⁵³ Rusya ile Türkiye Arasındaki Yatırım Antlaşması md.1/2.

Yatırım gelirleri de anlaşma taraflarının ortak olarak belirledikleri konulardandır. Rusya Federasyonu ile Türkiye arasındaki antlaşmada, antlaşmaya uygun olarak yapılan yatırımlar sonucu elde edilen gelirleri ifade eder ve özellikle kâr, temettüler, faizler, lisans ücretleri, teknik yardım ve hizmet ücretleri yatırım gelirlerinden sayılmaktadır²⁵⁴.

Bu antlaşma ile ülkelerin tanımı yapılarak karasuları ile beraber ekonomik bölgeler ve kıta sahanlığını da içereceği ve antlaşma tarafının mevzuatı olarak taraf devletin mevzuatının anlaşılacağı konusunda antlaşmaya varılmıştır²⁵⁵.

Yatırımların teşviki ve korunması ile ilgili antlaşmada, her bir sözleşme tarafı diğer tarafın yatırımcılarının kendi ülkesinde yatırımlar yapmalarını teşvik edecek ve onlar için uygun koşulları yaratacağıdır diyor. Ayrıca her bir sözleşme tarafı, “herhangi bir üçüncü devletin kabul edilen yatırımlarından daha az elverişli olmayan koşullarda ve yürürlükteki kendi mevzuatı çerçevesinde bu tür yatırımları kabul edecektir”, ifadesi ile ayırım yapma yasağı konusunda antlaşmaya varmış oluyorlar²⁵⁶.

Sözleşmenin taraflarından birinin yatırımcılarının diğer tarafın ülkesinde yaptığı yatırımlar her zaman adil ve hakkaniyete uygun muameleye tabi tutulacak ve tam korunma ve güvenliğe sahip olacaktır. Tarafların hiçbirisi, hiç bir şekilde yatırımların idaresine, işletilmesine, bakımına, kullanımına, kazanımına, genişlemesine veya elden çıkarılmasına ayrımcı tedbirlerle engel olmayacaktır. Her bir taraf, diğer tarafın yatırımcılarının yatırımlarıyla ilgili olarak yürürlüğe girebilecek zorunluluklara uyacaktır²⁵⁷.

Rusya ile Türkiye arasında akdedilen bu antlaşma ile yatırımcılara hakkaniyete uygun davranılacağı, yerel yatırımcılara sağlanan şartlardan daha kötüsü

²⁵⁴ Rusya ile Türkiye Arasındaki Yatırım Antlaşması md. 1/3.

²⁵⁵ Rusya ile Türkiye Arasındaki Yatırım Antlaşması md. 1/4; md. 1/5.

²⁵⁶ Rusya ile Türkiye Arasındaki Yatırım Antlaşması md. 2/1.

²⁵⁷ Rusya ile Türkiye Arasındaki Yatırım Antlaşması md. 2/2.

sağlanmayacağı yani ayrımcılık yapılmayacağı ve bu maddenin sözleşmenin diğer maddeleri mesela gelirle ilgili maddesine de uygulayacağı konusunda da antlaşmaya varmışlar.²⁵⁸

Taraflar iş bu antlaşma ile anahtar personel kavramı konusunda ortak bir kanıya varmışlar ve anahtar personele kolaylıklar sağlanacağı, bunun için gerekli izinlerin ve diğer şartların yerine getirilmiş olması gerektiği konusu hüküm altına alınmıştır²⁵⁹.

Taraflar diğer ülke yatırımcıları ilgilendiren veya etkileyen yasaların anlaşılmasını teşvik etmek niyetiyle, bu gibi yasaların açık, anlaşılır ve kolayca ulaşılabilir olmasını sağlayacaktır²⁶⁰.

Yatırımların karşılıklı korunması ve teşviki antlaşmalarının en önemli özelliği adı üstünde yatırımcıların haklarının korunmasıdır. Yatırımcıların haklarının ihlal edilme durumu olan kamulaştırma veya buna benzer tedbir amacıyla yatırımcının malvarlığına el konulması işlemlerine karşı mecburiyet ve zorunlu ihtiyaç olmaması durumunda yapılamayacağı, yapıldığı takdirde kamulaştırma bedeli gecikmeden yatırımcıya ödeneceği konusunda taraflar anlaşmış oluyorlar²⁶¹.

Antlaşma taraflarından birinin ülkesinde savaş, iç karışıklıklar ya da benzeri olaylar nedeniyle diğer ülke yatırımcısının uğrayacağı zararların karşılanması bakımından, herhangi bir üçüncü ülkenin yatırımcılarına gösterilen muameleden daha az elverişli olmayan bir muamele gösterileceği konusunda taraflar antlaşmış oluyorlar²⁶².

²⁵⁸ Rusya ile Türkiye Arasındaki Yatırım Antlaşması md. 3.

²⁵⁹ Rusya ile Türkiye Arasındaki Yatırım Antlaşması md. 4.

²⁶⁰ Rusya ile Türkiye Arasındaki Yatırım Antlaşması md. 5.

²⁶¹ Rusya ile Türkiye Arasındaki Yatırım Antlaşması md. 6.

²⁶² Rusya ile Türkiye Arasındaki Yatırım Antlaşması md. 7.

Bir yatırımcının diğer ülkede yatırım yapma kararı almasının sebeplerinden biri o ülkenin imkanlarından yararlanılarak daha az maliyetle ve daha çok karla yatırım yapması sonucu elde ettiği gelirleri kendi ülkesine transfer edebilme imkanının olmasıdır. Rus Hükümeti ile Türk Hükümeti, imzaladıkları antlaşma ile vergi yükümlülüklerini yerine getirmeleri şartıyla yatırımlar ile bağlantılı olan gelirlerin, bir yatırımla ilgili bir kredi anlaşmasından doğan anapara ve faiz ödemeleri, bir yatırımın tamamının veya bir kısmının satılması veya tasfiye edilmesinden elde edilen meblağlar, kamulaştırma karşılığı ve sair tazminatlar, bir yatırıma ilişkin olarak diğer tarafın ülkesinde yazılı çalışma iznine sahip bir taraf vatandaşlarının elde ettiği ücret ve diğer gelirlerin, yurt dışına serbest transferine izin vereceklerine dair antlaşmaya varmışlar²⁶³.

Uyuşmazlıkların çözümü konusunda taraflar öncelikle dostça çözüm yolunu arayacaklar. Dostça çözümün bulunmadığı takdirde, tarafların baş vuracakları mahkeme ve hakem heyetleri sayılmıştır. Türkiye ile Rusya arasındaki antlaşmaya göre taraflar, öncelikle yatırımın ülkesinde yapıldığı tarafın yetkili mahkemesi ya da tahkim mahkemesinde veya Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsü veya Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu'nun (UNCITRAL) Tahkim Kurallarına göre bu maksatla kurulacak bir tahkim mahkemesinde uyuşmazlıkları çözmeye çalışacaklar²⁶⁴.

Hakem kararları, genel kural olarak uyuşmazlığın tarafları için bağlayıcı ve kesin olacak ve bu kararı taraflar kendi milli kanunlarar göre yerine getirecekler²⁶⁵.

²⁶³ Rusya ile Türkiye Arasındaki Yatırım Antlaşması md. 8.

²⁶⁴ Rusya ile Türkiye Arasındaki Yatırım Antlaşması md. 10.

²⁶⁵ NOMER / EKŞİ / GELGEL, s. 69.

SONUÇ

Gelişmiş ülkeler, ekonomik değerleri ve gelişen teknolojileri, potansiyeli büyük olan ama ekonomik ve teknoloji açısından zayıf olan ülkelerde değerlendirerek hem kendilerine hem de yatırım yaptıkları ülkelerin kalkınmasına katkıda bulunmaktadır. Aslında zengin olup ama zenginliklerini açığa çıkartma yöntemlerini bilmeyen gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkeler, ülkelerinin mevcut potansiyellerini daha verimli kullanılmasını sağlamak; ülkede istihdam artırmak ve ülkeye döviz getirmek amacıyla yabancı sermaye yatırımcılarını ülkeye çekmeye çalışmaktadırlar. Bu ülkelerin mevcut ekonomik yapıları ve ekonomik istikrarı yabancı sermayelerin girişine ve çıkışına bağlanmaktadır. Ancak belirtmemiz gerekir ki ülkelerin içinde gelişen her türlü olay ister ekonomik boyutlu ister siyasi boyutlu olsun, neticede yabancı sermaye yatırımcılarını etkileyen faktörler haline gelmiştir. Dünyanın birçok ülkesinin ekonomisi sırf yabancı sermaye yatırımcılarının üzerine kurulmuştur. Doğal kaynakları zengin olan ülkeler kendi ekonomilerini bu kaynaklar üzerinde kurmaktadırlar ama bu kaynakların kullanılması söz konusu ülkelerin imkânları ve becerilerini aşıyorsa yabancı sermaye yatırımcıların yatırımlarına bağlı kalmaktadırlar.

Gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinin en önemli göstergeleri arasında yabancı sermaye yatırımlarının rolünün büyük olması, bu ülkelerin bu tür yatırımlara ihtiyaç duyması, onları kanunlarında yapacakları düzenlemeler ile yabancı yatırımcılar açısından ülkelerini cazip hale getirmeye zorlamaktadır. Dünyanın birçok ülkesinde yabancı sermaye yatırımlarını teşvik etmek amacıyla çok sayıda kanun hazırlanmış, yabancı yatırımların korunması yönünde iki taraflı anlaşmalar yapılmıştır.

Yabancı yatırım kanunlarının esas amacı, yabancı sermaye yatırımcılarını teşvik etmek ve ülkeye çekmektir. Bu kanunların en önemli özelliği yatırımcılara sağlanan garanti ve teminatlardır. Yabancı yatırımcılar, yatırımlarını garanti altına almak için gittikleri ülkelerin yasalarının korumasına önem verdikleri gibi, uluslararası anlaşmaların korumaların da önemi çok büyüktür. Yabancı yatırımcıların gerçekleştirdikleri yatırımlar dolayısıyla meydana gelen sorunların çözümü ile ilgili

kanunların ve uluslararası anlaşmaların gösterecekleri yollar, kanun yollarının özellikleri ve garanti kapsamı izah edilmiştir. Ülkeler arasında imzalanan iki taraflı anlaşmalarla bir ülke yatırımcılarının diğer ülkelerde gerçekleştireceği yatırımlarla ilgili karşılıklı anlaşmalarla tesis edilen korumalar ve garantiler yabancı sermaye yatırımcıları için önemlidir.

Çalışmamızda Rusya Federasyonu Yabancı Yatırımlarla İlgili Federal Kanun ile Türkiye Cumhuriyeti Doğrudan Yabancı Yatırım Kanunlarını inceleyerek, ortak ve farklı özelliklerine dikkat çekmek istedik. Öncelikli tezimizin ilk bölümünde her iki ülke kanunlarında kullanılan kavramlar üzerinden yola çıkarak tanımları ve bir ülkede var olan bazı kavramların özelliği ve neden diğer kanunda olmadığı veya buna benzer hangi kavram içerisinde değerlendirilebileceği hususlarına yer verdik.

Yabancı sermaye yatırımları gerçekleştirme yöntemlerinde hem Rusya’da hem de Türkiye’de yatırım faaliyetlerini gerçekleştirme yöntemleri ele alınarak, ticari kuruluşlardan uygulamada en fazla karşılaşılan limited şirket kuruluşu için gerekli olan belgeler ve kuruluş usulleri her iki ülke açısından karşılanmıştır. Yabancı yatırım faaliyetlerini gerçekleştirmek isteyen yabancıların yeni bir şirket kurarak değil de var olan şirketlerinin yatırım yapmak istedikleri ülkelerde şubelerini açmak suretiyle gerçekleştirirken yapmaları gereken işlemler her iki ülke mevzuatınca incelenmiştir. Yabancı yatırım faaliyetlerini tüzel kişilik oluşturarak değil de veya başka bir tabirle Rusya’da veya Türkiye’de ticari faaliyetlerde bulunarak değil de kendi ülkelerinden gerçekleştirdikleri ticari faaliyetleri daha etkin bir şekilde yürütmek amacıyla Rus kanununda temsilci ofisi, Türk kanununda irtibat bürosu vasıtasıyla gerçekleştirme şekli ve usulü anlatılmıştır. Bu faaliyet şeklini diğerlerinden ayıran en önemli özelliği vergi mükellefiyeti konusudur. Her iki ülke kanunlarına göre irtibat bürosu açan yatırımcılar ticari faaliyette bulunmadıkları için vergi mükellefi sayılmamaktadırlar.

İkinci bölümde kanunların ayrıntılarına yer verilerek, amaçları ve uygulama alanları incelenerek iki kanun arasındaki benzer ve farklı yönler ortaya konmaya çalışılmıştır. Rusya Federasyonu Yabancı Yatırımlarla İlgili Federal Kanunun kapsamı ve yabancı yatırımlara yönelik garantiler ve teşvikler incelenmiş, 4875 sayılı Doğrudan

Yabancı Yatırım Kanunundaki düzenlemeler ile karşılaştırılmıştır. Burada dikkat çekilen husus Rus kanununun Türk kanununa göre daha kapsamlı ve ayrıntılı olmasıdır. Dolayısıyla Rus kanununda daha kapsamlı ve ayrıntılı olarak incelenen konular Türk kanununda yer almamıştır. Rus kanununda yer alan yalnız Türk kanununda yer almayan konuların bazılarını Doğrudan Yabancı Yatırım Kanunu Uygulama Yönetmeliğinde yer aldığı görülmektedir. Yabancı yatırımcıların mal varlıklarına devlet tarafında millileştirme veya kamulaştırma ve diğer herhangi bunlara benzer tedbirler dolayısıyla el konduğu takdirde, bu mal varlıklarının gerçek değerlerinin yatırımcılara ödenmesi gerekir. Türk hukukunda sadece bir madde ile kamu yararı gerektirmedikçe ve karşılığı ödenmedikçe kamulaştırılamayacağı ve devletleştiremeyeceği belirtilmiştir. Burada Türk hukukunda var olan genel kurallara göre kamulaştırma ve devletleştirme hükümleri uygulanacağını anlıyoruz. Buna karşılık Rus kanununda geniş ve ayrıntılı bir şekilde kamulaştırma, el koyma ve müsadere tedbirleri sonucu yatırımcıya sağlanan koruma ve garantiler yabancı yatırım kanunda açık bir şekilde izah edilmiştir. Aynı şekilde kamulaştırma ve devletleştirme bedelinin ödenmesi zorunlu olduğu gibi kamulaştırma ve devletleştirme sebepleri ortadan kalktığında el konulan mal varlığının gerçek sahibine mahkeme yoluyla iade edilebileceğini, bu durumda mal varlığının değerinde düşme söz konusu ise o düşüş yapıldıktan sonra kendisine ödenen kamulaştırma veya devletleştirme bedeli geri iade edilmelidir.

Yabancı yatırımcının gerçekleştirdiği yatırım faaliyetleri sonucu elde ettiği gelirleri nasıl kullanacağı çok önemlidir. Bazı ülkelerde yatırım gelirleri yurt dışına çıkarılamadığı için, yatırımcılar o ülkelere gitmekte tereddüt ederler. Ama Rusya ve Türkiye gibi ülkelerde bu konularda yatırımcılara güvence verilerek, yatırım faaliyetleri dolayısıyla elde edilen kâr ve gelirlerin vergiler düşürüldükten sonra yurt dışına çıkarılabileceği her iki kanunda ifade edilmiştir. Ayrıca yatırım faaliyetlerini sonlandıran yatırımcılar, tasfiye sonrası elde kalan malvarlıklarını da engelsiz bir şekilde yurt dışına çıkartabilmelidirler. Bu konuda Rus kanununda ayrıntılı ve açık bir madde hükmü konmuşken, Türk kanun maddesinde açık ve özet bir şekilde söz konusu garantiler hüküm altına alınmıştır.

Yabancı yatırımcıların yatırım faaliyetlerini gerçekleştirmek için taşınmaz edinimine ihtiyaç duyarlar. Dolayısıyla bir yatırımcı, yatırım yapmak istediği ülkeye kalıcı ve uzun vadeli iş yapmak niyetiyle gittiği için, yatırım faaliyetlerini kendine ait bir tesiste gerçekleştirmek istemesi yatırımcıya daha cesur adımlar atmaya ve daha kapsamlı yatırım yapmaya sevk edecektir. Bu sebeplerden dolayı yabancı yatırımcı çekmek isteyen ülkeler bu konularda daha geniş bir çalışma yapmaları gerekir ve yatırımcılara bu konularda daha fazla güvence ve imkânlar sunmalıdırlar. Bu konuyu tezimizde yürürlükte ve uygulamada var olan mevzuat çerçevesinde incelenmeye çalışsak ta, bu konularda sürekli yeni kanun düzenlemeleri yapılmakta ve yeni kanunlar çıkarılmaktadır. Nisan 2008’de Rusya Federasyonunda kabul edilen yeni kanun ile yabancı yatırımcıların yatırım yapacağı alanlar ile ilgili stratejik konumu bulunan bazı konularda sınırlamalar getirilmiştir. 4875 sayılı Kanunun yabancı sermayeli ticari kuruluşların taşınmaz edinimiyle ilgili kanun maddesi açılan iptal davası sonucu 2008 yılının Nisan ayında iptal edilmişti. Anayasa mahkemesinin iptal ettiği söz konusu maddenin ve daha önce iptal edilen Tapu Kanunun, yine yabancı sermayeli tüzel kişilerin taşınmaz edinimi ile ilgili 36’cı maddesinin bıraktığı boşluk Türkiye Büyük Milli Meclisinde Temmuz ayında kabul edilen yeni kanun maddesi ile giderilmeye çalışılmıştır. Tapu kanunun iptal edilen 36’cı maddesinde yapılan değişiklik ile kanunlardaki boşluk giderilmeye çalışılsada Ana Muhalefet partisinin kabul edilen söz konusu maddenin yine Anayasaya aykırılığı iddiasıyla yeni bir iptal davası açmış olması yabancı sermayeli tüzel kişilerin taşınmaz edinimi ile ilgili konu üzerindeki tartışmaların bitmediği anlamına geliyor. Bu konu ile ilgili şu an yürürlükte olan son düzenlemeye göre yabancı sermayeli tüzel kişilerin taşınmaz edinimi konusu anlatılmıştır.

Üçüncü ve son bölümde yabancı sermaye yatırımcılarının yatırım faaliyetleri dolayısıyla karşılaşılabilecekleri problem veya uyuşmazlıkların çözümü ile ilgili ülkelerin almış oldukları tedbirlerden bahsedilmiştir. Ülkeler kendi aralarında imzalamış oldukları iki taraflı anlaşmalar ile karşılıklı olarak anlaşma tarafı ülkenin yatırımcısının diğer taraf ülkede gerçekleştirmek istediği yatırımlar ile ilgili karşılıklı güvence ve teşvikler konusunda anlaşma sağlıyorlar. Yatırımcının en fazla üzerinde durduğu ve yatırım faaliyetlerini istikrarlı bir şekilde yapması için ihmal etmemesi gereken

konulardan biri vergi konusudur. Bu bağlamda Rusya Federasyonu ile Türkiye Cumhuriyeti arasında yabancı yatırımcıları ilgilendiren konulardan önemli olan, çifte vergilendirmeyi önleme antlaşması ile bu iki ülke arasında tesis edilen Yatırımın Karşılıklı Korunması ve Teşviki anlaşmasıdır. Bu anlaşmalar ile yatırım faaliyetleri için ortak tanımlar kullanılmış ve yatırım faaliyetleri esnasında karşılaşılabilecek problem ve uyuşmazlıklarla ilgili yatırımcılara çözüm yolları sunulmuştur.

Başka bir ülkede yatırım yapma kararı alan yatırımcılar için, meydana gelecek uyuşmazlıklar ile ilgili ülkelerin kanunlarında uyuşmazlıkların çözümünde yerel mahkemelerin kullanılması mümkündür. Yalnız ev sahibi ülke mahkemelerinin yabancı yatırımcı ile ev sahibi ülke arasında meydana gelen uyuşmazlığın çözümü konusunda taraf tutumu tereddütleri söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla yatırımcılar daha önce anlaştıkları mahkemeleri veya hakem heyetlerini, meydana gelecek uyuşmazlıkların çözüm merkezleri olması konusunda karşılıklı olarak anlaşmış olurlar. Bu bağlamda uluslararası uyuşmazlıkların çözümü konusunda her ülke açısından önemli olan, Çok Taraflı Yatırım Garanti Kuruluşu'nun (MIGA) fonksiyonları ve uygulama alanları, garantilerin kapsamı ve çalışma şekli ile ve ICSID kapsamındaki garanti ve sorunların çözümü yolları ele alınmıştır.

EKLER

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Rusya Federasyonu Hükümeti Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşma

Bundan sonra Akit Taraflar olarak anılacak olan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Rusya Federasyonu Hükümeti; Bir Akit Taraf yatırımcısının diğer Akit Tarafın ülkesinde yatırımları için uygun koşullar yaratmak arzusuyla, Yatırımların teşviki ve karşılıklı korunmasının, karşılıklı fayda sağlayan ticari ve ekonomik aynı zamanda bilimsel ve teknik işbirliğinin gelişmesini teşvik edeceğini dikkate alarak, Aşağıdaki şekilde anlaşmaya varmışlardır:

Madde 1

Tanımlar

İşbu Anlaşmanın amaçları bakımından:

1. Her bir Akit Taraf açısından "yatırımcı" terimi:

- a) o Akit Taraf devletin bir vatandaşı olan ve diğer Akit Tarafın ülkesinde yatırım yapmaya, o Akit Tarafın mevzuatına göre hakkı bulunan herhangi bir gerçek kişiyi;
- b) o Akit Tarafın mevzuatına göre diğer Akit Tarafın ülkesinde yatırım yapmaya yetkili olması koşuluyla, Akit Tarafın ülkesinde yürürlükte olan mevzuata göre teşekkül ettirilmiş veya kurulmuş herhangi bir tüzel kişiyi; ifade eder.

2. "Yatırımlar" terimi Akit Taraflardan birinin yatırımcılarının diğer Akit Tarafın ülkesinde bu Akit Tarafın mevzuatına uygun olarak yatırdığı her tür kıymeti ifade eder ve özellikle:

- a) taşınır ve taşınmaz mallar, aynı zamanda bunlara bağlı mülkiyet hakları;
- b) hisse senetleri, tahviller ve iş ortaklıkları veya şirketlere katılımın diğer şekilleri;
- c) yatırımlar ile ilgili ekonomik değerler yaratmak amacıyla yatırılan para alacakları;

d) telif hakları, sınai mülkiyet hakları (patentler, ticari markalar ve hizmet markaları, sınai örnekler ve modeller gibi) teknoloji ve "know-how"

e) özellikle doğal kaynakların aranması, geliştirilmesi, çıkarılması ve işletilmesiyle ilgili ticari faaliyetleri kapsayacak biçimde ekonomik faaliyetleri düzenlemek için yasalar veya yasalara uygun olarak akdedilmiş bir sözleşme uyarınca sağlanan haklar.

Yatırımların yapıldığı Akit Tarafın ülkesindeki mevzuata aykırılık teşkil etmemesi şartıyla yatırılan veya yeniden yatırılan kıymetlerin biçimindeki herhangi bir değişiklik bu Anlaşma bakımından yatırımların niteliğini değiştirmeyecektir.

3. "Gelirler" terimi, bu Maddenin 2'nci paragrafına uygun ve yatırımların bir sonucu olarak elde edilen gelirleri ifade eder ve özellikle kâr, temettüleri, faizler, lisans ücretleri, teknik yardım ve hizmet ücretlerini de içerir.

4. "Ülke" terimi Türkiye Cumhuriyeti ülkesi veya Rusya Federasyonu ülkesini ifade edecek ve bu ülkelerin karasularının yanında uluslararası hukuka uygun olarak belirlenmiş münhasır ekonomik bölgelerini ve kıta sahanlıklarını da içerecektir.

5. "Akit Tarafın mevzuatı" terimi, her iki Akit Taraf açısından Akit Taraf devletinin mevzuatı anlamına gelecektir.

Madde 2

Yatırımların Teşviki ve Korunması

1. Her bir Akit Taraf diğer Akit Tarafın yatırımcılarının kendi ülkesinde yatırımlar yapmalarını teşvik edecek ve onlar için uygun koşulları yaratacaktır. Her bir Akit Taraf, herhangi bir üçüncü Devletin kabul edilen yatırımlarından daha az elverişli olmayan koşullarda ve yürürlükteki kendi mevzuatı çerçevesinde bu tür yatırımları kabul edecektir.

2. Akit Taraflardan birinin yatırımcılarının diğer Akit Tarafın ülkesinde yaptığı yatırımlar her zaman adil ve hakkaniyete uygun muameleye tabi tutulacak ve tam korunma ve güvenliğe sahip olacaktır. Akit Tarafların hiçbirisi, hiç bir şekilde yatırımların idaresine, işletilmesine, bakımına, kullanımına, kazanımına, genişlemesine veya elden çıkarılmasına ayrımcı tedbirlerle engel olmayacaktır. Her bir Akit Taraf, diğer Akit Tarafın yatırımcılarının yatırımlarıyla ilgili olarak yürürlüğe girebilecek zorunluluklara uyacaktır.

Madde 3

Yatırımlara Yapılan Muamele

1. Her bir Akit Taraf, diğer Akit Taraf yatırımcıları tarafından kendi ülkesinde yapılan yatırımlara adil ve hakkaniyete uygun muamele gösterecektir.
2. Bu Maddenin 1'inci paragrafında bahsedilen muamele, kendi yatırımcılarının veya herhangi bir üçüncü ülke yatırımcılarının yatırımlarına sağlanandan daha az elverişli olmayacaktır.
3. Bu Maddenin 1'inci ve 2'inci paragrafının koşullarıyla bağlı olarak, her bir Akit Taraf kendi mevzuatı çerçevesinde, diğer Akit Taraf yatırımcıları tarafından kendi ülkesinde yapılan yatırımlara, kendi yatırımcılarının yatırımlarına gösterdiğinden daha az elverişli bir muamele göstermeyecektir.
4. Bu Maddenin 2'inci paragrafına göre sağlanan en çok gözetilen millet muamelesi, Akit Tarafın;
 - Bir Serbest Ticaret Bölgesi, Gümrük Birliği veya Ekonomik Birliğe katılım ile bağlantılı,
 - Rusya Federasyonu ile daha önceden Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ni oluşturan devletler arasındaki ekonomik işbirliği anlaşmalarından dolayı,
 - Çifte vergilendirmenin önlenmesi anlaşmaları veya vergilendirme konuları hakkındaki diğer düzenlemeler bazında, sağladığı ve gelecekte sağlayacağı faydalara uygulanmayacaktır:
5. Bu Madde hükümleri yatırımlardan elde edilen gelirlere de uygulanacaktır.

Madde 4

Anahtar Personel

1. Bir Akit Taraf, yabancıların girişini ve kalışını düzenleyen mevzuatı uyarınca, diğer Akit Tarafın yatırımcıları olan gerçek kişilere ve bu diğer Akit Tarafın şirketlerince istihdam edilen anahtar personele, yatırımlarla ilgili faaliyetlerde bulunmak amacıyla ülkesine girmesine ve kalmasına izin verecektir.

2. Bir Akit Taraf, mevzuatı gereğince, kendi ülkesinde yatırım yapan diğer Akit Taraf yatırımcılarının, tabiyetine bakılmaksızın kendi seçimleri olan anahtar personel konumundaki herhangi bir çalışanı istihdam etmesine; bu gibi bir çalışanın birinci Akit Tarafın ülkesine girme, kalma ve orada çalışma iznini almış olması ve bu çalışanın yapacağı işin, bu gibi bir çalışanın iznindeki şartlara ve zaman kısıtlamalarına uygun olması şartıyla izin verecektir.

Madde 5

Yasaların Şeffaflığı

Her bir Akit Taraf, kendi ülkesinde diğer Akit Taraf yatırımcılarınca yapılan yatırımları ilgilendiren veya etkileyen yasaların anlaşılmasını teşvik etmek niyetiyle, bu gibi yasaların aleni ve kolayca ulaşılabilir olmasını sağlayacaktır.

Madde 6

Kamulaştırma

1. Bir Akit Taraf yatırımcısının diğer Akit Tarafın ülkesinde yaptığı yatırımlar; kamu yararı çerçevesinde, mevzuata ve bu Anlaşmanın II'inci ve III'üncü maddelerinde belirtilen muamelenin genel ilkelerine uygun olarak, ayrımcı olmayacak biçimde, zamanında, yeterli ve etkin tazminat ödemesi ile birlikte olmak kaydıyla yapılan haller dışında, kamulaştırılmayacak, devletleştirilmeyecek veya kamulaştırma ya da devletleştirme benzeri etkiler yaratan uygulamalara (bu tür uygulamalar bundan sonra kamulaştırma olarak anılacak) tabi tutulmayacaktır.
2. Tazminat, kamulaştırılan yatırımın kamulaştırma kararının alındığı veya yakın kamulaştırmanın öğrenildiği zamanki gerçek değerine eşit olacaktır. Tazminat, gecikmeksizin ödeneceği gibi tamamen gerçekleştirilebilir ve serbestçe transfer edilebilir olacaktır. Gecikme halinde tazminat, ödeme tarihine kadar faiz içerecektir.

Madde 7

Zararların Tazmini

Yatırımları diğer Akit Tarafın ülkesinde; savaş, iç karışıklıklar ya da benzeri olaylar nedeniyle zarara uğrayan her bir Akit Tarafın yatırımcılarına, diğer Akit Tarafca, sözkonusu zararların karşılanması bakımından, herhangi bir üçüncü ülkenin yatırımcılarına gösterilen muameleden daha az elverişli olmayan bir muamele gösterilecektir.

Madde 8

Transferler

1. Her Akit Taraf, diğer Akit Tarafın yatırımcılarına, vergi yükümlülüklerini yerine getirmeleri şartıyla yatırımlar ile bağlantılı olan ödemelerin ve özellikle:

- a) gelirler;
- b) bir yatırım ile ilgili bir kredi anlaşmasından doğan ana para ve faiz ödemeleri;
- c) bir yatırımın tamamının veya bir kısmının satılması veya tasfiye edilmesinden elde edilen meblağlar;
- d) koşulları işbu Anlaşmanın VI'ncı Maddesinde belirlenen tazminatlar,
- e) bir yatırıma ilişkin olarak diğer Akit Tarafın ülkesinde yazılı çalışma iznine sahip bir Akit Taraf vatandaşlarının elde ettiği ücret ve diğer gelirlerin; yurt dışına serbest transferine izin verecektir.

2. Transferler yatırımın yapıldığı Akit Tarafın ülkesinde yürürlükte olan para mevzuatına uygun olarak transfer tarihinde geçerli olan döviz kuru üzerinden serbest konvertibl para birimi ile gecikmeksizin yapılacaktır.

Madde 9

Halefiyet

Sigortalı bir yatırımcıya diğer Akit Tarafın ülkesindeki yatırımı ile ilişkili olup, ticari olmayan risklere karşı verilmiş bir garanti çerçevesinde ödeme yapan Akit taraflardan biri ya da yetkili temsilcisi; halefiyet gereği, adı geçen yatırımcının tüm haklarından, aynı kapsamda, yararlanır. Bu haklar, ikinci Akit Tarafın mevzuatı çerçevesinde kullanılır.

Madde 10

Bir Akit Taraf ile Diğer Akit Tarafın Yatırımcısı Arasındaki Uyuşmazlıkların Çözümü

1. Bir Akit Taraf ile diğer Akit Tarafın bir yatırımcısı arasında Madde VI çerçevesinde ödenecek tazminatın miktar ve ödeme usulüne ya da Anlaşmanın VIII'inci maddesi kapsamında yapılacak transfer usulüne ilişkin olanlar da dahil olmak üzere yatırım etkinliklerine ilişkin uyuşmazlıklar yatırımcının, uyuşmazlığa taraf olan Akit Tarafa ayrıntılı açıklamalarla birlikte gönderdiği yazılı bir bildirim konu olacaktır. Uyuşmazlığın tarafları, bu uyuşmazlığa mümkün olduğunca dostça bir çözüm bulmak için çalışacaklardır.

2. Eğer uyuşmazlıklar, birinci paragrafta belirtilen yazılı bildirim tarihinden itibaren altı ay içinde, bu yolla çözümlenemezse; uyuşmazlık tetkik edilmesi için aşağıdaki mercilere sunulabilecektir:

- a) yatırımın ülkesinde yapıldığı Akit Tarafın yetkili mahkemesi ya da tahkim mahkemesi;
- b) Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsü;
- c) Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu'nun Tahkim Kurallarına (UNCITRAL) göre bu maksatla kurulacak bir tahkim mahkemesi.

3. Yetkili bir mahkemenin kararı ya da tahkim kararı uyuşmazlığın her iki tarafı açısından kesin ve bağlayıcı olacaktır. Her bir Akit Taraf verilen kararları kendi kanunları çerçevesinde yerine getirmeyi taahhüt edecektir.

Madde 11

Akit Taraflar Arasındaki Uyuşmazlıkların Çözümü

1. Akit Taraflar arasındaki işbu Anlaşmanın yorumu veya uygulanması ile ilgili her türlü uyuşmazlık doğrudan ve anlamlı müzakereler yoluyla çözümlenecektir.

2. Uyuşmazlık, müzakerelerin başladığı tarihten itibaren altı ay içinde bu yöntemle çözümlenemezse, herhangi bir Akit Tarafın talebi üzerine tahkim mahkemesine sunulabilecektir.

3. Böyle bir tahkim mahkemesi her bir vaka için aşağıdaki şekilde oluşturulacaktır. Her bir Akit Taraf tahkim talebinin alınmasından itibaren iki ay içinde, mahkemenin bir üyesini tayin edecektir. Bu iki üye atanmalarından itibaren iki ay içerisinde, Akit tarafların onayıyla atanacak üçüncü bir ülke vatandaşını tahkim mahkemesinin başkanı olarak seçeceklerdir.

4. Eğer bu maddenin 3'üncü paragrafında belirtilen süre içerisinde gerekli atamalar yapılamazsa; başka türlü bir düzenleme olmaması halinde, Akit Tarafların her ikisi de Uluslararası Adalet Divanı Başkanı'na bu atamaları yapması için başvurabilecektir. Eğer Uluslararası Adalet Divanı Başkanı Akit Taraflardan birinin vatandaşı ise veya herhangi bir şekilde anılan görevi yerine getirmekten alıkonursa; Uluslararası Adalet Divanı'nın Başkan Yardımcısı gerekli atamaları yapması için davet edilecektir. Eğer Uluslararası Adalet Divanı'nın Başkan Yardımcısı da Akit Taraflardan birinin vatandaşı ise veya herhangi bir şekilde anılan görevi yerine getirmekten alıkonursa, Uluslararası Adalet Divanı'nın Akit Taraflardan herhangi birinin vatandaşı olmayan bir sonraki kıdemli üyesi gerekli atamaları yapmak üzere davet edilecektir.

5. Tahkim Kurulu oy çokluğuyla karar alacaktır. Böyle kararlar her iki Akit Taraf açısından kesin ve bağlayıcı olacaktır. Her bir Akit Taraf mahkemedeki kendi üyesi ve tahkim sürecinde temsili ile ilgili masrafları, tahkim mahkemesi Başkanı'nın faaliyetleri ile ilgili masrafları üstlenecek ve kalan masraflar eşit parçalar halinde Akit Taraflarca karşılanacaktır. Bununla birlikte, tahkim mahkemesi re'sen, masrafların daha yüksek bir oranının Akit Taraflardan biri tarafından karşılanmasına karar verebilir ve bu karar her iki Akit Taraf için de bağlayıcı olacaktır. Kurul kendi usulünü bağımsız olarak belirleyecektir.

Madde 12

İstişareler

Akit Taraflar, taraflardan birinin talebi üzerine, bu Anlaşmanın yorumlanması veya uygulanması ile ilgili her türlü mesele hakkında istişarelerde bulunacaklardır.

Madde 13

Anlaşmanın Uygulanması

İşbu Anlaşma, Akit Taraflardan birinin yatırımcısı tarafından diğer Akit Tarafın ülkesinde 1 Ocak 1987 tarihinden sonra yapılan tüm yatırımlara uygulanacaktır.

Madde 14

Yürürlüğe Girme ve Anlaşmanın Süresi

1. Her bir Akit Taraf bu Anlaşmanın yürürlüğe girmesi için gerekli olan dahili prosedürün tamamlandığını yazılı olarak diğer Akit Tarafabildirecektir. İşbu Anlaşma iki bildirimden sonuncusunun yapıldığı tarihte yürürlüğe girecektir.
2. İşbu Anlaşma onbeş yıllık bir süre için yürürlükte kalacaktır. Bu tarihten sonra işbu Anlaşma, Akit Taraflardan birinin diğer Akit Tarafa Anlaşmanın yazılı fesih bildirimini ilettiği tarihten oniki ay sonrasına kadar yürürlükte kalacaktır.
3. İşbu Anlaşma Akit Taraflar arasında karşılıklı yazılı bir anlaşma ile değiştirilebilir. Herhangi bir değişiklik, Akit Taraflardan herbirinin diğer Akit Tarafa değişikliğin yürürlüğe girmesi için gerekli tüm dahili formaliteleri tamamladığını yazılı olarak bildirmesi üzerine yürürlüğe girecektir.
4. İşbu Anlaşmanın fesih tarihine kadar yapılan yatırımlar ve bu Anlaşmanın uygulanacağı yatırımlarla ilgili olmak üzere, bu Anlaşmanın diğer bütün maddelerinin hükümleri, söz konusu sona erme tarihinden itibaren ilave bir onbeş yıl daha yürürlükte kalacaktır.

Ankara'da, 15 Aralık 1997 tarihinde Türkçe, İngilizce ve Rusça dillerinde hepsi de asıl olarak imzalanmıştır. Yorumda farklılık olması halinde İngilizce metin kullanılan metin olacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti
Hükümeti Adına

Rusya Federasyonu
Hükümeti Adına

Rusya Federasyonunda Yabancı Yatırım ile ilgili Federal Kanun²⁶⁶

RUSYA FEDERASYONU

9 Haziran 1999 No: 160 –F3

İş bu Federal Kanun, Rusya Federasyonu sınırları içerisindeki yabancı yatırımcıların yatırım haklarını, yatırım gelirlerinin ve kârlarının garanti altına alınmasını ve yabancı yatırımcıların yatırım faaliyetlerinin şartlarını düzenler.

İş bu Federal Kanun, yabancı ayni ve mali kaynakların, gelişen teknik ve teknolojilerin, yönetim tecrübelerinin Rusya federasyonu ekonomisine etkin katkı sağlamak amacıyla getirilmesini, yabancı yatırımcıların yatırım faaliyetlerinin şartlarının istikrarını sağlamak ve uluslararası normlara uygunlukları ile uluslararası pratikteki yatırım faaliyetlerine uygunluklarını sağlamayı amaçlamaktadır.

Madde 1.

Yasaya konu olan ilişkiler ve yasanın uygulama alanı.

1. İş bu Federal Yasa, Rusya Federasyonu sınırları içerisinde yapılacak yabancı yatırımlarla ilgili yatırımcıların haklarının devlet garantisi altına alınmasını düzenler.

2. İş bu yasa, Bankacılık ve Sigortacılık yasasında düzenlenen, yabancıların bankalar, diğer kredi kurumları ve sigorta kuruluşları ile ilgili yabancı yatırım ilişkilerini düzenlememektedir.

Bu yasa aynı zamanda Rusya Federasyonunun Ticari olmayan kuruluşlarla ilgili yasalara tabi olan, belirli bir toplumsal faydayı amaçlayan, aynı zamanda faydalı eğitim ve dini faaliyetler gibi sivil toplum kuruluşlarınaa yapılan yabancı yatırım konusu ile ilgilenmemektedir.

²⁶⁶ Rusya Federasyonu Federal Kanunu tarafınca tez çalışması amacıyla tercüme edilmiştir.

İş bu Federal yasanın 7. ile 16. maddeleri Özel Ekonomik Bölge kapsamındaki Sanayi üretim tesislerinin veya Teknolojik kuruluş faaliyetlerini de düzenlememektedir.(bu paragraf 22.07.2005 tarihli 117-f3 Nolu Federal yasa ile ilave edilmiştir).

Madde 2.

İş bu Federal Yasada kullanılan temel kavramlar.

İş bu Federal yasanın amacına uygun olarak aşağıdaki ana kavramlar kullanılmıştır.

Yabancı Yatırımcı: Kayıtlı olduğu ülkenin yasalarına uygun olarak kurulan ve ilgili ülkenin yasalarına uygun olarak Rusya Federasyonu sınırları içerisinde yatırım yapma hakkına sahip olan yabancı tüzel kişiler, kayıtlı olduğu ülkenin yasalarına uygun olarak kurulan ve Rusya Federasyonunda yabancı yatırım yapma hakkı bulunan tüzel kişilik olmayan yabancı kuruluşlar, vatandaşı olduğu ülkenin yasalarına uygun olarak yaşayan ve ilgili ülkenin yasalarına uygun olarak Rusya Federasyonunda yatırım yapma hakkı bulunan gerçek kişiler, Rusya Federasyonu sınırları dışında yaşayan, ikamet ettiği ülkenin yasalarının sağladığı medeni haklarından yararlanan ve ilgili ülkenin yasalarına göre Rusya Federasyonunda yatırım yapma hakkı bulunan vatandaş olmayan gerçek kişiler, Rusya Federasyonu ile uluslararası anlaşması bulunan Rusya Federasyonunda yatırım yapma hakkı bulunan uluslararası kuruluşlar, Federal yasaca belirlenen kurallara uygun olarak Yabancı ülkeler.

Yabancı yatırım: Rusya Federasyonu sınırlarında, yabancı yatırımcıya ait medeni hakların, eğer bu haklar, Rusya Federasyonu yasalarınca engellenmemiş veya sınırlandırılmamış ise, aynı zamanda parasal değer, kıymetli evrak (yabancı döviz ve RF parası olarak), sair mülkiyetler, mülkiyet hakları, parasal değeri olan fikir ve sanat gibi sair istisna hakları ve bilgi hizmetlerinin, yabancı sermayenin yatırım faaliyeti olarak gerçekleştirmesidir.

Doğrudan Yabancı Yatırım: Rusya Federasyonu sınırlarında medeni hukuka uygun olarak faaliyet gösteren veya yeni yaratılan ve en az %10 hissesine yabancı yatırımcının sahip olduğu ticari kuruluşlar; Rusya Federasyonu sınırlarında yabancı tüzel kişilerin sermaye koyarak açtığı şubeler; Bağımsız Devletler Topluluğunun, dış ticaret

faaliyetleri ile ilgili XVI ve XVII sayılı ticaret protokolünde belirtilen Rusya Federasyonu sınırlarında yabancı yatırımcının gerçekleştirdiği gümrük değeri en az 1 milyon Ruble değerindeki ekipmanların finansal kiralaması(lizing) faaliyetleridir.

Yatırım projesi: Rusya federasyonu yasalarınca ön görülen kurallar, standartlar çerçevesinde hazırlanan yabancı yatırım projesi dokümanları ile beraber, gerçekleştirilecek yatırımın süresi, hacmi ve ekonomik izahı.

Öncelikli Yatırım Projesi: Yabancı yatırımın en az 1.000.000.000 Ruble (veya ilgili kanunun yürürlüğe giriş tarihindeki Rusya Federasyonu Merkez bankasının bu miktar Rus parasının karşılığı olacak yabancı döviz.) Veya Yabancı yatırımcının İştirak ettiği bir yatırım projesindeki Yabancı Yatırımcının iştirak payının miktarı en az 100.000.000 Ruble (veya ilgili kanunun yürürlüğe giriş tarihindeki Rusya Federasyonu Merkez bankasının bu miktar Rus parasının karşılığı olacak yabancı döviz) olan, Rusya Federasyonu Hükümetince tasdik edilen projelerdir.

Yatırım Projesinin Geri Dönüşüm Süresi: Yabancı yatırımın, yabancı kaynak kullanarak finanse edilmeye başlama süresi amortismanlar düşürüldükten sonra, ticari kuruluşun veya tüzel kişiliğin şubesinin sair yabancı yatırım harcamaları veya finansal kiralama düşürüldükten sonra toplanan net gelir ile başabaş noktasına geldiği süredir.

Yeniden Yatırım: (Reinvestment) Yabancı Yatırımcının veya yabancı sermayeli Ticari şirketin gelir veya kazançlarının, Rusya Federasyonu sınırlarında başka girişimcilik faaliyeti olarak tekrar bir yatırım projesinde kullanmasıdır.

Toplam Vergi Yüğü: Yabancı yatırımı, yabancı kaynak hesabına gerçekleştiren Yabancı yatırımcılar veya Yabancı sermayeli ticari şirketler, yatırım projesi gerçekleştirilmeye başlandığı andan itibaren, gümrük vergilerini (Rusya Federasyonun yasalarına uygun olarak çıkardığı, Rusya Federasyonunun Dış ticaret işlemlerinde ekonomik çıkarlarının korunması amacıyla uygulanan Gümrük vergileri hariç), Federal vergiler (Rusya Federasyonunda üretilen ürünlerin ithalatında uygulanan ek vergiler

hariç) ve devletin bütçe dışı tuttuğu fonlara ödenen (Rusya Federasyonu emeklilik fonları aidatları hariç) ödemek zorunda oldukları vergi yükleridir.

Madde 3.

Rusya Federasyonunda sınırlarındaki yabancı yatırımların hukuki düzenlemesi:

1. Rusya Federasyonunun sınırlarında yabancı yatırım, iş bu Federal yasaca, sair Federal Yasalar ve normlarla, ayrıca Rusya Federasyonun uluslararası antlaşmaları ile düzenleniyor.
2. Rusya Federasyonu süjeleri, iş bu Rusya Federasyonu Federal yasaya ve diğer yasalara uygun olarak, yabancı yatırımı düzenleyen, onlarla ilgili sorunları, onların idaresi ve Rusya Federasyonu ile süjelerin ortak idaresi ile ilgili yasalar çıkartmak hakkına sahipler.

Madde 4.

Yabancı Yatırımcı ve ticari işletmelerin işleyişinin hukuki rejimi

1. Rusya Federasyonu yasalarınca Yabancı yatırımcılar için düzenlenen yatırım hukuku rejimi ile onlardan elde edilen gelirlerin kullanılmasına ilişkin düzenleme, Rus yatırımcılar için düzenlenen hukuk rejimi ile yatırımdan elde edilen gelirin kullanılması ile ilgili düzenlemeden daha kötü olamaz.

2. Yabancı yatırımcılar ile ilgili sınırlamaların; Rusya Federasyonu yasalarınca ancak anayasal düzenin korunması, Ahlak, Sağlık, Üçüncü kişilerin hak ve hukuklarının korunması, ülkenin savunmasını sağlamak ve hükümetin güvenliği ile ilgili konularda düzenlenmesi mümkündür.

İstisnai olarak Yabancı yatırımcılar için teşvikler Rusya Federasyonunun sosyoekonomik gelişimi sözkonusu olduğu zaman düzenlenebilir. Teşvik çeşidi ve onların tesis edilme şekli Rusya Federasyonu yasalarınca düzenlenir.

RF Anayasa Mahkemesinin 05.11.2004 tarihli 381 – O Nolu Karar 4 Nolu Metin, Madde.3 Anayasal hak ve özgürlüklerin ihlali ile ilgili şikâyetlerin incelenmesi, kabul veya reddi konusu ile ilgili.

3. Rusya Federasyonu sınırlarında kurulan yabancı tüzel kişiliğin şubesi, onu kuran yabancı tüzel kişiliği (ileride-ana kuruluş) temsil etme hakkı dâhil tüm fonksiyonlarını ana kuruluş adına kullanma yetkisine sahiptir. Ancak bir şartla ki, esas kuruluşun kuruluş amacı ve faaliyeti ticari karaktere sahip olsun ve ana kuruluşun Rusya Federasyonu sınırlarında belirlenen işlerin faaliyetleri ile ilgili almış oldukları kararlarla malvarlıklarıyla doğrudan sorumluluk taşısın.

4. Rusya Federasyonu sınırları içerisinde faaliyet gösteren Yabancı sermayeli Taşeron ve bağımsız ticari kuruluşlar, Federal yasalarca getirilen hukuki himaye, teşvik ve garantilerden yararlanamazlar.

5. Rusya Federasyonu sınırları içerisinde faaliyet gösteren Yabancı Yatırımcı veya en az %10 kuruluş sermayeli Yabancı sermayeli ticari kuruluşlar, tüm Federal yasalarca getirilen hukuki himaye, teşvik ve garantilerden yararlanırlar.

6. Rus ticari kuruluşu, iştirakçileri arasına Yabancı yatırımcının dâhil olmasıyla yabancı sermayeli ticari kuruluş statüsünü almış olur. Bu sıfatı aldığı andan itibaren Yabancı sermayeli ticari kuruluş ve Yabancı Yatırımcı, Federal yasalarca düzenlenen hukuki himaye, teşvik ve garantilerden yararlanır.

Ticari kuruluş, Yabancı Sermayeli ticari kuruluş statüsünü de, aynı şekilde Yabancı yatırımcının iştirakleri arasından çıkmasıyla (eğer birkaç tane yabancı yatırımcı varsa, hepsinin çıkmasıyla) kaybeder. Bu günden itibaren söz konusu ticari kuruluş ve Yabancı yatırımcı, Federal yasalarca getirilen hukuki himaye, teşvik ve garantilerden yararlanamaz.

Madde 5.

Rusya Federasyonu sınırlarında faaliyet gösterecek Yabancı Yatırımcıların hukuki himaye garantisi.

1. Rusya Federasyonundaki Yabancı Yatırımcılara, iş bu Federal Yasaca, diğer Federal Yasalar ve normlar ile Rusya Federasyonunun Uluslararası anlaşmaları ile getirilen her türlü hak ve menfaatlerin koşulsuz sağlanması söz konusudur.

2. Devlet kurumlarının, Yerel Yönetim kurumlarının, bu kurumların yetkili kişilerin hareketleri veya ihmalleri sonucu Yabancı yatırımcıya vermiş oldukları zararları Rusya Federasyonu medeni kanun çerçevesinde tazmin etmeye hakkı vardır.

Madde 6.

Rusya Federasyonu sınırlarında yabancı yatırımcıların yatırımı gerçekleştirme şekilleri ve kullanma garantileri:

Yabancı Yatırımcı Rusya Federasyonu sınırlarında Rusya Federasyonu yasalarınca sınırlanmayan her türlü yatırımı yapma hakkına sahiptir.

Yabancı Sermayeli Ticari kuruluşun yatırım sermayesi ile ilgili kıymet takdiri Rusya Federasyonu mevzuatına uygun olarak belirlenir.

Kıymet takdiri Rusya Federasyonu para birimi ile yapılır.

Madde 7.

Yabancı yatırımcının hak ve yükümlülüklerin üçüncü kişilere geçme garantisi:

1. Yabancı yatırımcı anlaşmaya uygun olarak hak (taleplerden vazgeçmek) ve yükümlülüklerini (borcu temlik etme) devretmeye hakkı olduğu gibi,

Rusya Federasyonu medeni kanunlar ve mahkeme kararı gereği hak (taleplerden vazgeçmek) ve yükümlülüklerini (borcu temlik etme) üçüncü şahıslara devretmek zorundadır.

2. Eğer yabancı devlet veya devletin yetkili kurumu, Rusya Federasyonu sınırlarında gerçekleştirecekleri yatırım dolayısıyla yabancı yatırımcı için garanti olarak (sigorta anlaşması) belli miktar ödeme yapacaklarsa ve bu yabancı devlet veya yetkili kıldığı

devlet kurumuna yatırım ile ilgili yabancı yatırımcının hakları devredilir ise, Rusya Federasyonunda bu şekil hak devri hakkaniyete uygundur.

Madde 8.

Yabancı yatırımcıların veya yabancı sermayeli ticari kuruluşların mülklerine millileştirme ve haciz yapılması veya müsadere edilmesi durumundan karşılıklarının ödenmesi garantisi:

1. Federal yasalar veya Rusya Federasyonu ile uluslararası anlaşmalar ile düzenlenmedikçe Yabancı yatırımcının veya yabancı sermayeli ticari kuruluşun malvarlığına millileştirme, istimlâk, müsadere vesaire maksadıyla el konulamaz.

2. Yabancı yatırımcının veya yabancı sermayeli ticari kuruluşun malvarlığı müsadere edildiğinde malvarlığının bedeli ödenir. Müsadere edilen malvarlığı, müsadere edilme sebepleri ortadan kalktığında Yabancı yatırımcının veya yabancı sermayeli ticari kuruluş mahkeme vasıtasıyla malvarlığını geri alabilirler. Yalnız bunun için malvarlığın düşülen değeri çıkıldıktan sonra ödenen bedel geri ödenmelidir.

Millileştirme esnasında Yabancı yatırımcıya veya yabancı yatırımcılı ticari kuruluşa millileşen mülkün değeri ve sair zararlar tazmin edilir. Zararların tazmini ile ilgili ihtilaflar iş bu Federal yasanın 10. maddesine göre çözülür.

Madde 9.

Rusya Federasyonu yasalarında Yabancı yatırımcının veya yabancı sermayeli ticari kuruluşun aleyhine değişikliklerin olması durumuna karşı garanti:

Yabancı yatırımcı veya yabancı sermayeli tüzel kişiliğin gerçekleştirdiği öncelikli yatırım projelerinin vergi yükünü artıracak şekilde yürürlükteki yasada ilave veya değişiklikler yapılır, yâda yabancı sermaye hesabına öncelikli yatırım projesinin finanse edilme tarihinde yürürlükteki federal yasalara ve normatif akıtlara uygun olarak uygulamada olan vergi yükü ve rejiminin aksine Rusya Federasyonu yabancı yatırım yasasında sınırlama veya yasaklama rejimi ihdas etme yolu ile gümrük vergi tarifelerinde (Rusya Federasyonun yasalarına uygun olarak çıkardığı, Rusya Federasyonunun Dış ticaret işlemlerinde ekonomik çıkarlarının korunması maksadıyla

uygulanan Gümrük vergileri hariç), Federal vergilerde (Rusya Federasyonunda üretilen ürünlerin ithalatında uygulanan ek vergiler hariç) ve devletin bütçe dışı tuttuğu fonlara ödemelerde (Rusya Federasyonu emeklilik fonları aidatları hariç) yeni Federal yasalar ve normatif akitler, iş bu maddenin 2 ci fıkrasındaki yabancı sermaye hesabına öncelikli yatırım projesini gerçekleştiren yabancı yatırımcı ve yabancı sermayeli ticari kuruluşlar ile ilgili sürelerde uygulanmayacak, bir şartla ki yabancı yatırımcı ve yabancı sermayeli ticari kuruluşlarca Rusya Federasyonu gümrük sınırlarına getirilen mallar öncelikli yatırım projesini gerçekleştirmek amacıyla kullanılacak önemli nesneler olsun.

İş bu yasa maddesinin ilk paragrafının uygulama alanı, kuruluş sermaye payı %25 den az olmayan yabancı ortaklı ticari kuruluşun veya yatırım sermaye payından aslı olmayarak öncelikli yatırım projesi gerçekleştiren yabancı ortaklı ticari kuruluş ile gerçekleştirilir.

2. Yabancı yatırımcı için istikrar, yabancı yatırımı gerçekleştirme şartları ve rejim iş bu yasa maddesinin birinci fıkrasında projenin sermayesini çıkartması süresine kadar garantilenmiş olur, yalnız bu süre yabancı yatırımcının bu projeyi finanse etmeye başlamasından itibaren 7 seneden fazla olamaz. Yabancı yatırımın geri dönüşüm süresinde farklılık, Rusya Federasyonu hükümetince yatırımın türüne göre belirlenir.

3. Yabancı yatırımcı veya yabancı sermayeli ticari kuruluşlar öncelikli yatırımlardan 1 milyar rubleden (veya ilgili kanunun yürürlüğe giriş tarihindeki Rusya Federasyonu Merkez bankasının bu miktar Rus parasının karşılığı olacak yabancı döviz) az olmayan, üretim alanında veya ulaşım veya sair araçların kurulması ile ilgili yatırımlarda geri dönüşüm süresi 7 yıldan fazla olabilir. Rusya Federasyonu Hükümeti söz konusu yabancı yatırımcı ve ticari kuruluşlarda iş bu yasa maddesinin 1. bendindeki yatırım şartları ve rejimin süresi ile ilgili uzatma kararı alır.

4. İş bu yasanın 1ci maddesi, Rusya Federasyonu yasama anlaşmalarınca veya Rusya Federasyonu yasalarınca anayasal düzenin korunması, ahlak, sağlık, üçüncü kişilerin hak ve hukuklarının korunması, ülkenin savunmasını sağlamak ve devletin güvenliği ile ilgili konuların düzenlenmesi amacıyla değişiklik ve ilavelere tabi tutulamazlar.

Rusya Federasyonu hükümeti:

Yabancı yatırımcı veya yabancı sermayeli ticari kuruluşların aleyhine değışiklerde, ithal edilen mallar ile ilgili vergiler, Federal vergiler ve devlet dışı kurumlara ödenen fonlar, Rusya Federasyonu sınırlarında yabancı yatırımın yasaklanması veya sınırlandırılması ile ilgili kıymet takdiri kriterlerini belirler;

İş bu Federal Yasanın 24. maddesinde belirtilen Öncelikli yabancı yatırım projelerinin yürütme organınca gerçekleşmesi şeklini belirler;

Yabancı yatırımcıların veya yabancı sermayeli ticari kuruluşların öncelikli yatırım projelerini gerçekleştirme yönünde üzerlerine aldıkları yükümlölüklerini iş bu metnin 2. ve 3. maddelerinde belirtilen sürelerde yerine getirmelerini kontrol ediyor.

Şayet Yabancı yatırımcı veya yabancı sermayeli ticari kuruluşlar iş bu maddenin 1. kısmındaki şartlara uygun olarak yükümlölüklerini yerine getirmedikleri takdirde, onlar iş bu yasa metni gereğı kendilerine sağlanan teşvik haklarını kaybederler. Belirlenen teşviklerden yararlanmama sonucu yatırılan paralar, Rusya Federasyonu yasalarınca belirlenen kurallara uygun olarak iade edilecektir.

Madde 10.

Rusya Federasyonu sınırları içerisinde Yabancı yatırımcının vasıtasıyla gerçekleştirilecek yatırım ve girişimcilik faaliyetinin gerçekleşmesi konusunda ilgili meydana gelecek ihtilaflarda çözüm imkânlarının sağlanması garantisi:

Yabancı yatırımcının Rusya Federasyonu sınırlarında gerçekleştirdiğı yatırım ve girişimcilik faaliyeti dolayısıyla karşılaştığı sorun, Rusya Federasyonu uluslararası antlaşmalar ile Federal yasalara uygun olarak, hukuk veya ticaret mahkemelerinde veya uluslararası hakem heyeti önünde çözölür.

Madde 11.

Elde edilen kâr, gelir veya diğ er parasal değ erlerin Rusya Federasyonu sınırlarında kullanılması veya yurt dışına çıkarılması garantisi:

Yabancı yatırımcı, Rusya Federasyonu sınırlarında gerçekleştirdiği yatırımlar dolayısıyla elde ettiği kâr, gelir veya sair parasal değerleri ayrıca:

Gerçekleştirdiği yatırım dolayısıyla sağladığı kazanç, faiz ve sair gelirleri;

Yabancı sermayeli ticari kuruluşun veya yabancı tüzel kişiliğin, yükümlülüklerini gerçekleştirmek amacıyla Rusya Federasyonu sınırlarında iki taraflı anlaşmalar veya sair anlaşmalar gereği açmış oldukları şube gelirleri;

Yabancı sermayeli ticari kuruluşların veya yabancı tüzel kişilik şubesinin tasfiyesi veya yabancı sermayenin ayıklanması ve fikri ve sınai mülkiyet hakların parasal değeri;

İş bu sözleşmenin 8 maddesince belirtilen tazminat hakları, Rusya Federasyonu sınırlarından engelsiz bir şekilde çıkartabilirler.

Madde 12.

Yabancı sermaye olarak Rusya Federasyonu sınırlarına getirilen mal varlığı ve belgeler halindeki bilgileri veya elektronik ortamda saklanan bilgileri bir engele takılmadan Rusya Federasyonu sınırlarında çıkarılması garantisi:

Yabancı yatırımcı Rusya Federasyonu sınırlarına ilk başta yabancı sermaye olarak getirdiği mal varlığını veya bilgileri ister belge şeklinde ister elektronik taşıyıcılarda, hiçbir engelle karşılaşmadan (lisans almak gibi başka dış ticaret tarifleri söz konusu olmadan) söz konusu mal varlıkları ve bilgileri yurt dışına çıkartmak hakkına sahiptir.

Madde 13.

Yabancı yatırımcının kıymetli evrak temin etme garantisi:

Yabancı yatırımcı Rusya Federasyonunun kıymetli evraklarla ilgili yasalarına uygun olarak Rus ticari kuruluşlarının hisse senetlerini ve sair kıymetli evraklarını veya devlet kıymetli evraklarını temin etme hakkına sahiptir.

Madde 14.

Yabancı yatırımcının özelleştirmede iştirak etme garantisi:

Yabancı yatırımcı, Rusya Federasyonunca devlet ve belediye varlığının özelleştirilmesi ile ilgili yasalarla düzenlenen şartlara uygun olarak mal varlıkları mülkiyetini almak veya belli bir hissesine almak veya özelleştirmede kurucu ortak olarak katılarak devlet ve belediye varlıklarının özelleştirilmesine iştirak edebilirler.

Madde 15.

Yabancı yatırımcının toprak arsasına, sair tabii kaynaklara, binalara, yapıtlara ve sair taşınmazlara sahip olma garantisi.

Yabancı yatırımcının toprak arsasına, sair tabii kaynaklara, binalara, yapıtlara ve sair taşınmazlara sahip olması, Rusya Federasyonu yasaları ve Rusya Federasyonu yerel yasalarına uygun olarak gerçekleşir.

Toprak arsasını kiralama hakkı yabancı sermayeli ticari kuruluşça aksi Rusya Federasyonu yasalarınca düzenlenmedikçe, pazarlama ile (açık artırma, ihale) mümkündür.

Madde 16.

Yabancı yatırımcı veya yabancı sermayeli ticari kuruluşlara gümrük ödemeleri ile ilgili teşvikler:

Yabancı yatırımcı veya yabancı sermayeli ticari kuruluşlara gümrük ödemeleri ile ilgili teşvikler, Rusya Federasyonu Gümrük yasalarına ve Vergi yasalarına uygun öncelikli yatırım projelerinin gerçekleşmesi durumunda söz konusu olmaktadır.

Madde 17.

Rusya Federasyonu kurumlarınca ve yerel yönetimlerince Yabancı yatırımcılara sağlan teşvik ve garantiler:

Rusya Federasyonu kurumları ve yerel yönetim organları, yabancı yatırımcının gerçekleştireceği yatırım projesini desteklemek açısından yetkileri ve imkânları dâhilinde Rusya Federasyonu kurumları bütçesinden ve yerel yönetim organları

bütçesinde ve de bütçe dışı imkânları, yabancı yatırımcılara teşvik ve garanti sağlamak, finans ve diğer destekleri temin etmek yetkilerine sahipler.

Madde 18.

Rusya Federasyonu Rekabet yasası ile yabancı yatırımcının rekabet kurallarına uyması:

Yabancı yatırımcı, Rusya Federasyonu Rekabet yasasına uymak zorundadır ve haksız rekabete imkân vermemesi gerektiği gibi, Rusya Federasyonu sınırlarında kurulacak yabancı sermayeli ticari kuruluş veya yabancı tüzel kişiliğin şubesi vasıtasıyla çok talep edilen ürünü üretilip bu konuda pazar oluşturduktan sonra aynı ürün taleplerinin yurt dışından karşılanması amacıyla ticari kuruluşun feshedilmesine, ayrıca kötü niyetli olarak ürünlerin fiyatlarını artırarak piyasa sürmek amacıyla açık artırma vesaire ihaleler düzenlemelerine imkân vermemeleri gerekir.

Madde 19.

Yabancı sermayeli ticari kuruluşun veya yabancı tüzel kişiliğin şubesinin ve merkezinin malvarlıklarının sigortalması:

Rusya Federasyonu yasalarınca aksi öngörülmedikçe, malvarlığı harcaması riski veya malvarlığının uğradığı hasara karşı sigorta veya müteşebbisin sorumluluklarına karşı risklerinin sigortası yabancı sermayeli ticari kuruluşça veya şubesi faaliyet gösteren yabancı tüzel kişiliğin merkezince yapılır.

(20ci maddenin Anayasal hak ve özgürlüklerin ihlalleri ile ilgili şikâyetlerin kabulü veya reddi ile ilgili RF Anayasa Mahkemesi 05.11.2004 tarihli 381 sayılı karara bakınız.)

Madde 20.

Yabancı sermayeli ticari kuruluşların kuruluşu ve feshedilmesi:

Yabancı sermayeli ticari kuruluşların kuruluşu ve feshedilmesi Rusya Federasyonu medeni kanunlar ve diğer Federal yasalarca düzenlenen iş bu Federal yasanın 2. maddenin 4. metninde öngörülen şartlarda gerçekleşir.

Yabancı sermayeli ticari kuruluş olan tüzel kişiler, Federal yasalarca belirlenen tüzel kişilerin devlet tesciline uygun olarak devlet tescili yapılır.

(25.07.2002 tarihli 117-F3 sayılı, 08.12.2003 tarihli 169-F3 Federal Yasalar)

(21ci maddenin Anayasal hak ve özgürlüklerin ihlalleri ile ilgili şikâyetlerin kabulü veya reddi ile ilgili RF Anayasa Mahkemesi 05.11.2004 tarihli 381 sayılı karara bakınız.)

Madde 21.

Yabancı tüzel kişiliğin şubesinin kuruluşu ve feshi:

Tüzel kişiliğin şubesi Rusya Federasyonu sınırları dışında faaliyet gösteren ana kuruluşun yaptığı işlerin aynısını Rusya Federasyonu sınırlarında gerçekleştirmek amacıyla kurulur ve ana kuruluş olan tüzel kişiliğin kararıyla faaliyetine son verilir.

Yabancı tüzel kişiliğin şubesinin faaliyetinin kuruluşu ve tüzel kişiliğin şubesinin feshi devlet kontrolü Rusya Federasyonu Hükümetinin belirlediği akreditasyona uygun olarak yapılır.

İş bu Federal yasanın 24 maddesinde belirtilen Yürütmenin Federal organı, yabancı tüzel kişiliğinin şubesinin akreditasyonunu gerçekleştiriyor. Yabancı tüzel kişilik şubesine, anayasal düzenin korunması, şhık, sağlık, üçüncü kişilerin hak ve hukuklarının korunması, ülkenin savunmasının temini ve ülke güvenliği konuları söz konusu olduğunda akreditasyon talebi reddedilebilir.

Madde 22.

Yabancı tüzel kişiliğin şubesi ile ilgili kararı:

1. İş bu Federal Yasanın 24 maddesi gereğince ana kuruluş yürütmenin Federal organına yabancı tüzel kişiliğin şubesi ile ilgili kararı ve buna ek belgeler listesi iş bu

metnin 2. ve 3. fıkrasında uygun olarak Rusya Federasyonu hükümetince onaylanmaktadır.

2. Yabancı tüzel kişiliğin şube ile ilgili kararında, şubenin ve onun merkezinin unvanı, ana kuruluşun organizasyon yapısı hukuki yapısı, şubenin Rusya Federasyonundaki adresi ve ana kuruluşun resmi adresi, kuruluş amacı ve şubenin iştiğal konusu, içerik, şubenin ana bütçesinin kapasitesi ve yatırım süresi, şubenin idare şekli, belirtilmesi gerekir. Yabancı tüzel kişiliğin şube ile ilgili kararında şubenin Rusya Federasyonunda esas faaliyet alanının belirten ve Rusya Federasyonu yasalarına aykırı olmayan diğer bilgilerde yer alabilir.

3. Yabancı tüzel kişiliğin şubesinin ana sermayesinin kıymet takdiri piyasa değeri veya uluslararası değere göre ana kuruluşça gerçekleştirilecektir. Yatırım sermayesinin kıymet takdiri Rusya Federasyonu para birimi ile yapılır. Yabancı tüzel kişiliğin şubesinin yatırım sermayesi ile ilgili kıymet takdiri ile ilgili ölçüler yabancı tüzel kişiliğin kararında belirtilmesi gerekir.

4. Yabancı tüzel kişiliğin şubesi akredite olduktan itibaren Rusya Federasyonu sınırlarında yatırım faaliyeti gerçekleştirebilir.

Yabancı tüzel kişiliğin şubesi akredite hakkını kaybettiği günden itibaren Rusya Federasyonundaki yatırım faaliyetlerini durdurur.

Madde 23.

Yabancı yatırım ile ilgili çalışmalar ve bu konudaki Devlet politikaları:

“Rusya Federasyonunun Hükümeti” ile ilgili Federal anayasaya uygun olarak Rusya Federasyonu Hükümeti, uluslararası yatırım alanında işbirliği amacıyla çalışma yaparak devlet politikası uygular.

Rusya Federasyonu hükümeti:

Yasakların konulmasını ve Rusya Federasyonunda gerçekleşecek yabancı yatırımlarla ilgili sınırlamaları belirler, yasaklama ve sınırlamalar ile ilgili yasalar çıkartır;

Yabancı yatırımcıların Rusya Federasyonundaki yatırım faaliyetlerin denetim şeklini belirler;

İş bu Federal yasanın 2. maddesinde belirtilen öncelikli yatırım projeler listesini onaylar;

Yabancı yatırımcı çekmek amacıyla Federal programların gerçekleşmesini temin eder. Rusya Federasyonunu kalkındırmak ve Federal yatırım projelerini gerçekleştirmek amacıyla uluslararası finans kuruluşlarından ve yabancı devletlerden yatırım kredileri çeker;

Uluslararası yatırım alanında işbirliği konusunda Rusya Federasyonu kurumları ile karşılıklı faaliyetleri gerçekleştirir;

Yabancı yatırımcılar ile büyük çaplı yatırım konusundaki hazırlıklar ve yatırım anlaşmalarının gerçekleşmesi konusundaki kontrolü sağlar;

Rusya federasyonunu uluslararası yatırımın karşılıklı muafiyeti ve korunması konusunda anlaşmalar yapar.

Madde 24.

Yürütme organının, Yabancı yatırım çekmesi konusunun koordinasyon Federal kurumu Rusya Federasyonu Hükümeti, Rusya Federasyonu ekonomisine doğrudan yabancı yatırımcı çekmek koordinasyonundan sorumlu yürütmenin Federal kurumunu belirler.

Madde 25.

İş bu Federal Yasanın kabul edilmesiyle daha önce kabul edilen Federal yasalar ve onların yönetmenliklerin hükümlerini kaybetmesi:

İş bu Federal yasanın yürürlüğe girmesiyle aşağıdaki yasalar hükümsüzdür:

RSFSC nin “RSFSC Yabancı Yatırım” yasası. (RSFSC halk meclisinin ve RSGSC yüksek istişare kurulunun 1991, No29 s. 1008 tutanaklar);

RSFSC yüksek istişare kurulunun “ RSFSC’ nin RSFSC de Yabancı Yatırım ile ilgili yasaların tesis edilmesi (RSFSC halk meclisinin ve RSGSC yüksek istişare kurulunun 1991, No29 s. 1009 tutanaklar);

Rusya Federasyonu, “Hizmet ve ürünleri sertifikasyonu”, “Standardizasyon”, “Değişikliklerin tekliğin temini” yasalarının kabulü ile ilgili Rusya Federasyonu yasalarında getirilen 6 Nolu Federal metin. (Rusya Federasyonu yasama meclisinin 1995 No.26 s.2397)

“Rusya Federasyonundaki Ticaret mahkemeleri ” ve “Rusya Federasyonu Ticaret Usul Yasası’nın” kabulü ile ilgili Rusya Federasyonu 1 Nolu metnin 4. fıkrasında getirilen

değişiklik ve ilaveler ve saire değişik yasalar. (Rusya Federasyonu yasama meclisinin 1997 No.47 s.5341)

Madde 26.

Rusya Federasyonun yasamasının iş bu Federal yasaya uygun hale getirilmesi:

1. Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanına ve Hükümetine normatif hukuk normlarını iş bu yasaya uygun olarak düzenlemesini teklif etmek.
2. Rusya Federasyonu hükümetine, Rusya Federasyonu Federal Devlet Meclisine (Dumasına) kararlaştırılan düzene uygun olarak iş bu Federal yasadaki çıkartılan ve değiştirilen normların uygulanması sağlamak.

Madde 27.

İş bu Federal yasaya uygun olarak, Rusya Federasyonu sınırlarında kurulan yabancı tüzel kişilerin şubelerinin durumu ile getirilen düzenlemeler:

Şubeleri Rusya Federasyonu sınırlarında kurulan ana kuruluşlar, iş bu Federal yasa yürürlüğe girmeden önce, İş bu Federal yasanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 6 ay içerisinde Yabancı tüzel kişilerin şubeleri ile ilgili yönetmelik çıkarmak; İş bu Federal yasanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 1 yıl içerisinde yabancı tüzel kişilerin şubelerinin akreditasyonlarını gerçekleştirmek durumundadırlar.

Madde 28.

İş bu yasanın yürürlüğe girmesi:

İş bu Federal yasa resmi gazetede yayımlanma tarihinde yürürlüğe girecektir.

Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı Boris Yeltsin

Moskova, Kremlin9 Temmuz 1999 No 160-F3

Tercüme: Eldar AZİZOV 2008.

DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR KANUNU

Kanun Numarası : 4875
Kabul Tarihi : 5/6/2003
Yayımlandığı R.Gazete : Tarih : 17/6/2003 Sayı : 25141
Yayımlandığı Düstur : Tertip : 5 Cilt : 42 Sayfa:

Amaç ve kapsam

Madde 1 - Bu Kanunun amacı, doğrudan yabancı yatırımların özendirilmesine, yabancı yatırımcıların haklarının korunması ile yatırım ve yatırımcı tanımlarında uluslararası standartlara uyulmasına, doğrudan yabancı yatırımların gerçekleştirilmesinde izin ve onay sisteminin bilgilendirme sistemine dönüştürülmesine ve tespit edilen politikalar yoluyla doğrudan yabancı yatırımların artırılmasına ilişkin esasları düzenlemektir. Bu Kanun, doğrudan yabancı yatırımlara uygulanacak muameleyi kapsar.

Tanımlar

Madde 2 - Bu Kanunda geçen;

a) Yabancı yatırımcı: Türkiye'de doğrudan yabancı yatırım yapan,

1) Yabancı ülkelerin vatandaşlığına sahip olan gerçek kişiler ile yurt dışında ikamet eden Türk vatandaşlarını,

2) Yabancı ülkelerin kanunlarına göre kurulmuş tüzel kişileri ve uluslararası kuruluşları,

b) Doğrudan yabancı yatırım: Yabancı yatırımcı tarafından,

1) Yurt dışından getirilen;

- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'na alım satımı yapılan konvertibl para şeklinde nakit sermaye,

- Şirket menkul kıymetleri (Devlet tahvilleri hariç),

- Makine ve teçhizat,

- Sinaî ve fikrî mülkiyet hakları,

2) Yurt içinden sağlanan;

-Yeniden yatırımda kullanılan kâr, hâsılat, para alacağı veya malî değeri olan yatırımla ilgili diğer haklar,

- Doğal kaynakların aranması ve çıkarılmasına ilişkin haklar,

Gibi iktisadî kıymetler aracılığıyla;

i) Yeni şirket kurmayı veya şube açmayı,

ii) Menkul kıymet borsaları dışında hisse edinimi veya menkul kıymet borsalarından en az % 10 hisse oranı ya da aynı oranda oy hakkı sağlayan edinimler yoluyla mevcut bir şirkete ortak olmayı,

c) Müsteşarlık: Hazine Müsteşarlığını,

İfade eder.

Doğrudan yabancı yatırımlara ilişkin esaslar

Madde 3 - a) Yatırım serbestisi ve millî muamele

Uluslararası anlaşmalar ve özel kanun hükümleri tarafından aksi öngörülmedikçe;

1-Yabancı yatırımcılar tarafından Türkiye'de doğrudan yabancı yatırım yapılması serbesttir.

2- Yabancı yatırımcılar yerli yatırımcılarla eşit muameleye tabidirler.

b) Kamulaştırma ve devletleştirme

Doğrudan yabancı yatırımlar, yürürlükteki mevzuat gereğince; kamu yararı gerektirmedikçe ve karşılıkları ödenmedikçe kamulaştırılamaz veya devletleştirilemez.

c) Transferler

Yabancı yatırımcıların Türkiye'deki faaliyet ve işlemlerinden doğan net kâr, temettü, satış, tasfiye ve tazminat bedelleri, lisans, yönetim ve benzeri anlaşmalar karşılığında ödenecek meblağlar ile dış kredi ana para ve faiz ödemeleri, bankalar veya özel finans kurumları aracılığıyla yurt dışına serbestçe transfer edilebilir.

d) Taşınmaz edinimi

Yabancı yatırımcıların Türkiye'de kurdukları veya iştirak ettikleri tüzel kişiliğe sahip şirketlerin, Türk vatandaşlarının edinimine açık olan bölgelerde taşınmaz mülkiyeti veya sınırlı aynî hak edinimleri serbesttir.

e) Uyuşmazlıkların çözümü

Özel hukuka tabi olan yatırım sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümü ile yabancı yatırımcıların idare ile yaptıkları kamu hizmeti imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden kaynaklanan yatırım uyuşmazlıklarının çözümlenmesi için; görevli ve yetkili mahkemelerin yanı sıra, ilgili mevzuatta yer alan koşulların oluşması ve tarafların anlaşması kaydıyla, milli veya milletlerarası tahkim ya da diğer uyuşmazlık çözüm yollarına başvurulabilir.

f) Nakit dışı sermayenin değer tespiti

Nakit dışındaki sermayenin değer tespiti, Türk Ticaret Kanunu hükümleri çerçevesinde yapılır. Yabancı ülkelerde kurulu bulunan şirketlerin menkul kıymetlerinin yatırım aracı olarak kullanılması halinde, menşe ülke mevzuatına göre değer tespitine yetkili makamların veya menşe ülke mahkemelerince tespit edilecek bilirkişilerin ya da uluslararası değerlendirme kuruluşlarının değerlendirmeleri esas alınır.

g) Yabancı personel istihdamı

Bu Kanun kapsamında kurulan şirket, şube ve kuruluşlarda istihdam edilecek yabancı uyruklu personele, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca çalışma izni verilir.

27.2.2003 tarihli ve 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun 23 üncü maddesi uyarınca Hazine Müsteşarlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca müştereken hazırlanacak yönetmelikte; yabancı sermayeli şirket ve kuruluşlardan hangilerinin bu kapsama gireceği ile söz konusu yönetmelik kapsamında izin verilecek kilit personelin tanımı ve çalışma izinlerine ilişkin özel nitelikteki diğer esas ve usuller belirlenir.

Bu kapsamda istihdam edilecek personele, 4817 sayılı Kanunun 14 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi uygulanmaz. İstihdam edilecek yabancı uyruklu kilit personele, 4817 sayılı Kanunun 13 üncü maddesinin birinci fıkrasının hangi durumlarda uygulanacağı hazırlanacak yönetmelikte belirlenir.

h) İrtibat büroları

Müsteşarlık, yabancı ülke kanunlarına göre kurulmuş şirketlere, Türkiye'de ticarî faaliyette bulunmamak kaydıyla irtibat bürosu açma izni vermeye yetkilidir.

Politika belirleme ve bilgi isteme

Madde 4 - Müsteşarlık; kalkınma plân ve yıllık program hedeflerini, ülkenin genel ekonomik durumunu, dünyadaki yatırım eğilimleri ve ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile özel kesim meslek kuruluşlarının görüşlerini dikkate alarak, doğrudan yabancı yatırımlara ilişkin politikaların genel çerçevesini belirlemeye, bu amaçla diğer kuruluşların faaliyetlerine katılmaya yetkilidir. Doğrudan yabancı yatırımları ilgilendiren mevzuatta yapılacak değişiklik ve yeni mevzuat taslakları hakkında Müsteşarlığın uygun görüşü alınır.

Müsteşarlık, doğrudan yabancı yatırımlara ilişkin bilgi sistemini kurmak ve geliştirmek amacıyla, yatırımlar hakkındaki istatistiki bilgileri, her türlü kamu kurum ve kuruluşları ile özel kesim meslek kuruluşlarından istemeye yetkilidir.

Yabancı yatırımcılar, yatırımları ile ilgili istatistiki bilgileri Müsteşarlıkça hazırlanacak yönetmelikle belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde Müsteşarlığa bildirirler. Söz konusu bilgiler istatistik amaçları dışında ispat aracı olarak kullanılamaz.

Çeşitli hükümler

Madde 5 - a) Mevcut yabancı sermayeli kuruluşlar

18.1.1954 tarihli ve 6224 sayılı Kanun kapsamında kurulan şirketler, kazanılmış hakları saklı kalmak kaydıyla bu Kanuna tabidirler.

b) Yönetmelik

Bu Kanunun uygulanmasına ilişkin esaslar Kanunun yayımını izleyen bir ay içerisinde Müsteşarlıkça hazırlanacak yönetmelikle düzenlenir.

c) Yürürlükten kaldırılan hükümler

18.1.1954 tarihli ve 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır.

Mevzuatta, 6224 sayılı Kanuna yapılan atıflar bu Kanunun ilgili hükümlerine yapılmış sayılır.

d) Bu Kanun hükümlerine ilişkin değişiklikler, ancak bu Kanuna hüküm eklenmek veya bu Kanunda değişiklik yapılmak suretiyle düzenlenir.

Geçici Madde 1 - Bu Kanunun uygulanmasını göstermek üzere hazırlanacak yönetmelikler yürürlüğe girinceye kadar, mevcut kararname, tebliğ ve genelgelerin bu Kanuna aykırı olmayan hükümlerinin uygulanmasına devam olunur.

Yürürlük

Madde 6 - Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 7 - Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

KAYNAKÇA

AKÇAOĞLU Emin, **Bankacılıkta Yabancı Sermaye**, Finans Kulüp - Türkiye Finans Yöneticileri Vakfı İnternet Sitesi. <http://www.akcaoglu.net/2005/05/07/6/26.12.2007>.

AKDİŞ Muhammet, **Dünya'da ve Türkiye'de Yabancı Sermaye Yatırımları ve Beklentiler**, İnceleme Yarışması-Mansiyon, Dünya'da ve Türkiye'de Yabancı Sermaye Yatırımları ve Beklentiler, YASED Yayınları No: 33, İstanbul 1988, s. 61-90.

ARIKAN Deniz, **Türkiye’de doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları**, Arıkan. İstanbul 2006.

AYDEMİR Deniz Kırılı, **Yabancı Yatırımların Korunması**, İstanbul 2005.

BESPALOV A, **Customs Benefits on Transferring Production to Russia**, PEPELİAEV, GOLTSBLAT & PARTNERS “Legal Support For Foreign Investment in Russia”, Moskow 2006.

ÇAPEK V.N, **Рынок Инвестиций Малых Организаций, (Küçük Ölçekli Yatırımcıların Pazarı)**. Yüksek Öğrenim. Rostov on Don. 2006

ÇELİKEL Aysel / ERDEM Bahadır, **Milletlerarsı Özel Hukuk**, 8. Bası, İstanbul 2007.

ÇELİKEL Aysel / GELGEL (Öztekin) Günseli, **Yabancılar Hukuku**, 14. bası, İstanbul 2008.

ÇETİN Tamer, **Haber, 08.05.2008 “ Putin' in son dakika golü, 'rotada sapma yok' mesajı verdi”**

http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=96578&KOS_KOD=7.

CHEPIK A, **Special Aspects of Hiring Ex-Pats** PEPELİAEV, GOLTSBLAT & PARTNERS “Legal Support For Foreign Investment in Russia”. Moskow 2006.

CÖMERT F, **Yabancı Sermayenin Dünü, Bugünü ve Geleceği**, Hazine Dergisi, Ekim 1998, S. 12, s. 1.

DAYINLARLI Kemal, **UNCİTRAL Kurallarına Göre Uzlaşma ve Tahkim**, 2. bası, Ankara 2007.

DAYINLARLI Kemal, **Joint Venture Sözleşmesi**, 3. bası, Ankara 2007.

DEMİRCAN Hayrettin, **Dünyada ve Türkiye’de Yabancı Sermaye Yatırımları ve Stratejileri**, Hazine Müsteşarlığı Matbaası, Ankara 2003.

EKŞİ Nuray, **Yabancılar Hukukuna İlişkin temel Konular**, 2. bası, İstanbul 2007.

EKŞİ Nuray, **Türkiye’de Yapılan Yabancı Yatırımlara İlişkin Mevzuat Hakkında Genel Değerlendirme**, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: I Sayı: 2. 2005.

ERTEN Rıfat, **Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanununun Türk Yabancılar Hukuku Sistemi İçindeki Yeri ve Rolü**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Türkiye İş Bankası Vakfı Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ankara 2005.

GOLTSBLAT A, **Implementing an Investment Project in Russia**, PEPELIAEV, GOLTSBLAT & PARTNERS, “Legal Support For Foreign Investment in Russia” Moskow 2006.

GOLTSBLAT A, **Land for an Investor: Certain Aspects of legal Regulation**, PEPELIAEV, GOLTSBLAT & PARTNERS, “Legal Support For Foreign Investment in Russia”, Moskow 2006.

ГУЩИН В.В, ОБЧИННИКОВ А.А, Инвестиционное Право.
GUŞİN V.V, OVÇİNNİKOV O.O, Investitsionnoe Pravo (Yatırım Hukuku)
Rossiyskoye Yuridicheskoye Obrazovaniye (Rus Hukuk Öğrenimi)
Eksmo Education, Moscow 2006.

KULKOV M, **Pricing Control** PEPELIAEV, GOLTSBLAT & PARTNERS “Legal Support For Foreign Investment in Russia” Alpina Business Books, Moskow 2006.

MOZHAROWSKI V, **Investment in Construction: Participants and The Key Stages**, PEPELIAEV, GOLTSBLAT & PARTNERS, “Legal Support For Foreign Investment in Russia”, Moskow 2006.

NOMER Ergin / EKŞİ Nuray / GELGEL Günseli, **Milletlerarası Tahkim Hukuku**, Cilt 1, 3. bası, İstanbul 2008.

NOMER Ergin / ŞANLI Cemal, **Devletler Hususi Hukuku**, 16. bası, İstanbul 2008.

NIKONOV A / TERESCHENKO A / TROFİMOVA E, **On Certain Cases of Profit Taxation on Payment of Dividends to Foreign Investor**, PEPELIAEV, GOLTSBLAT & PARTNERS, “Legal Support For Foreign Investment in Russia”, Moskow 2006.

ORAZGILICOV Dövrən, **Milletlerarası Doğrudan Yatırımlar Açısından Joint Venture**, İzmir 2006.

ОРЛОВА Елена Роалдовна, Инвестиции
ORLOVA Elena Roaldovna, **Investitsii – Yatırım**, Moscow 2007.

PULAŞLI Hasan, **Şirketler Hukuku Temel Esasları**, Adana 2007.

SARIAHMETOĞLU Karagür Nesrin, **Nobeller'in Bilinmeyen Bakü Günleri**,
<http://www.chronicledergisi.com/content/view/76/1/> 16.04.2008.

SİTNIKOV A, **Due Diligence as an İntegral Part of a Company Purchase Transaction**, PEPELİAEV, GOLTSBLAT & PARTNERS, “Legal Support For Foreign Investment in Russia”, Moskow 2006.

ŞİRİN Z. Ertunç, **Türkiye’de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve Vergilendirme Rejimi**, İstanbul 2006.

TERESCHENKO A / ROLETR E, **Crediting of Foreign investors and Taxation of the İncoms of Credit Organisers**, PEPELİAEV, GOLTSBLAT & PARTNERS, “Legal Support For Foreign İnvestment in Russia”, Moskow 2006.

TEZELMAN Cem, **Rusya’da Şirketlerin Hukuki Yapıları Yabancı Sermaye ve Diğer Konular**, Moskova 2005.

TEZELMAN Cem, **Rusya Federasyonu Vergi Sistemi**, Moskova 2005.

TEZELMAN Cem, **Rusya Federasyonunda Şirketlerin Hukuki Yapıları**, İstanbul 2007.

TEZELMAN Cem, **Rusya’da İş Yapma Olanakları**, İstanbul 2007.

TİRYAKİOĞLU Bilgin, **Doğrudan Yatırımların Uluslararası Hukukta Korunması**, Ankara 2003.

TOYGUN Salih, **ICSID Tahkimine İlişkin Hakem Kararlarının İcra Edilmesi**, İzmir 2007.

VURAL İstiklal Y / COŞKUN Can Aktan, **Çokuluslu Şirketler Global Sermaye ve Global Yatırımlar**, Konya 2006.

YILMAZ İlhan, **Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıklarının Tahkim Yoluyla Çözümü ve ICSID**, İstanbul 2004.

ЗУБЧЕНКО Л А, Иностранные Инвестиции.
ZUBÇENKO L A, **İnostranniye İinvestitsii (Yabancı Yatırım)**, Moskova 2006.

“Putin' den müthiş bir imza” 06.05.2008.
http://www.internethaber.com/news_detail.php?id=139698&interstitial=true.

T.C Budapeşte Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Raporu
<http://www.musavirlikler.gov.tr/upload/H/firmabilginotu-web.doc>.

T.C Kiyev Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Raporu
<http://www.counsellors.gov.tr/upload/UKR/sirnaskur.doc>.

Rusya Federasyonu Vergi Kanunu.

Rusya Federasyonu Medeni Kanun.

Rusya Federasyonu Toprak Kanunu.

Rusya Federasyonu Yabancı Yatırımlarla ilgili Federal Kanun.

Türkiye Cumhuriyeti Doğrudan Yabancı Yatırım Kanunu.

Türkiye Cumhuriyeti Doğrudan Yabancı Yatırım Kanunu Uygulama Yönetmeliği.